

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

LAURA NAUDŽIŪNAITĖ

II kurso studentė

**NETIPINĖ MAŽOJI VALSTYBĖ: TAIVANIEČIŲ ATSTOVYBĖS ĮSTEIGIMO
LIETUVOJE POLITINIS PROCESAS 2020-2022**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: prof. dr. T. Janeliūnas

Vilnius, 2023

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Naudžiūnaitė L. Netipinė mažoji valstybė: Taivaniečių atstovybės įsteigimo Lietuvoje politinis procesas 2020-2022: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. dr. T. Janeliūnas. – Vilnius, 2023. – 71 p.

Reikšminiai žodžiai: Lietuva, Taivanas, Kinijos Liaudies Respublika, užsienio politika, mažųjų valstybių teorija, mažosios valstybės, saugumo strategijos.

Šiame darbe nagrinėjamas Taivaniečių atstovybės įsteigimo Lietuvoje politinis procesas (2020-2022 m.). Darbe aptariama mažųjų valstybių koncepcijos kaita, jų ribotumai ir poreikiai bei tipinių saugumo strategijų apžvalga. Taip pat apžvelgiama Lietuvos užsienio politika per mažųjų valstybių teorinę prieigą. Remiantis teorinėmis įžvalgomis, mažosios valstybės dažniausiai renkasi saugius ir jų saugumą stiprinančius užsienio politikos sprendimus, tačiau Lietuvos sprendimas įsteigti Taivaniečių atstovybę Vilniuje prieštarauja šioms teorinėms prielaidoms. Atsižvelgiant į tai, iškeltos trys hipotezės, kurios tikrinamos pasitelkiant pasekmę aiškinančio proceso sekimo metodo variantą. Siekiant atskleisti priežastinius mechanizmus ir rezultata, atlikta žiniasklaidos analizė bei paimti interviu su užsienio politikos sprendimų priėmėjais, politologais ir kitais atstovais, kurie prisidėjo prie šio politinio proceso.

TURINYS

DUOMENŲ VIZUALIZACIJOS SĄRAŠAS.....	5
ĮVADAS	6
1. TEORINĖ DALIS	10
1.1. Mažųjų valstybių koncepcija	10
1.2. Mažųjų valstybių ribotumai ir poreikiai	11
1.3. Mažųjų valstybių saugumo strategijos.....	13
1.4. Lietuvos užsienio politika per mažųjų valstybių teorinę prieigą	16
2. METODOLOGIJA	19
2.1. Tyrimo dalyviai.....	19
2.2. Duomenų rinkimo metodai	19
2.3. Duomenų analizės metodas.....	21
2.4. Tyrimo eiga ir etika.....	23
3. ŽINIASKLAIDOS ANALIZĖ	24
3.1. Politinio proceso etapai.....	24
3.1.1. Pirmasis etapas: Rinkimų kampanija ir derybos dėl koalicijos.....	24
3.1.2. Antrasis etapas: Lietuvos atsiribojimas nuo Kinijos	26
3.1.3. Trečiasis etapas: Pranešimai apie Taivano atstovybės steigimą Vilniuje	27
3.1.4. Ketvirtasis etapas: Taivaniečių atstovybė pradeda darbą.....	30
3.1.5. Penktasis etapas: Ekonominis spaudimas	31
3.1.6. Šeštasis etapas: Susiskaldymas	32
3.1.7. Septintasis etapas: Krizės sprendimo planas	35
3.2. Priežastinio mechanizmo schemas	37
3.2.1. Pirmoji hipotezė	37
3.2.2. Antroji hipotezė.....	38
3.2.3. Trečioji hipotezė.....	39
4. DUOMENŲ ANALIZĖ	42
IŠVADOS.....	51
LITERATŪROS ŠALTINIAI	54
I PRIEDAS.....	69
SUMMARY.....	70

DUOMENŲ VIZUALIZACIJOS SĄRAŠAS

1 lentelė. Tyrimo dalyvių slapyvardžių sąrašas	19
1 linijinis grafikas. Lrt.lt ir GT portalų raktažodžių analizės rezultatai	20
1 schema. Priežastinio mechanizmo schema, H1	37
2 schema. Priežastinio mechanizmo schema, H2	39
3 schema. Priežastinio mechanizmo schema, H3	40
1 pav. L. Andrikienės „Facebook“ įrašas po redagavimo	69
2 pav. L. Andrikienės “Facebook” įrašo redagavimo istorija.....	69

ĮVADAS

2021 metų liepos 20 dieną Taivano užsienio reikalų ministerija paskelbė pranešimą, jog planuoja Lietuvoje atidaryti Taivano atstovybę (TVBS News, 2021). Tai Taivano pirmoji per pastaruosius du dešimtmečius nauja diplomatinė misija Europoje, taip pat pirmoji – vadinama „Taivano“ atstovybe (angl. *Taiwanese Representative Office*), o ne tradiciniu „Taipėjaus“ (angl. *Taipei Representative Office*) atstovybės pavadinimu (BOCA, n. d.).

Viešojoje erdvėje ši žinutė paplito žaibišku greičiu ir sulaukė dėmesio ne tik nacionaliniu lygiu, bet ir tarptautiniu. Pekinas perspėjo Lietuvą, kad ši gerbtų „Vienos Kinijos“ principą, kurio įsipareigojo laikytis užmezgus diplomatinis santykius su Kinijos Liaudies Respublika (KLR) (Kivita, 2021). Tačiau grasinimais nesustabdžiusi Lietuvos, KLR nuo retorikos perėjo prie veiksmų – pažemino diplomatinio atstovavimo lygį (Siqi & Hengyi, 2021), taikė neformalias sankcijas (Muchks, 2021; Alonderytė, 2021), vykdė aktyvią propagandos kampaniją (Bordachev, 2021; GT staff reporters, 2021c; Global Times, 2021f) ir, Lietuvai lapkričio 18 dieną atidarius Taivaniečių atstovybę Vilniuje, griebėsi antrinių sankcijų (BNS, 2021g; Miller, Chazan, & Bounds, 2021; O'Donnell & Sytas, 2021).

Prastėjant santykiams su Kinija, vis daugiau politologų, sprendimų priėmėjų ir Lietuvos užsienio politikos formuotojų reiškė savo nuomonę apie sprendimą atidaryti Taivaniečių atstovybę Vilniuje. Vieni teigė, kad tai nėra „Vienos Kinijos“ principo pažeidimas ir tikisi, kad Pekinas ilgainiui normalizuos santykius su Vilniumi. Kiti manė, kad Lietuva nedelsdama turi atstatyti santykius su Pekinu atšaukdama savo sprendimą atidaryti atstovybę Vilniuje, grįsdami tokią poziciją šalies glaudžiais ekonominiais santykiais su Kinija. Treti gyrė Lietuvos vertybinę politiką, ragindami nepasiduoti agresorės spaudimui.

Darbo naujumas ir aktualumas. Šis Lietuvos sprendimas, nepaisant, galimai, vertybėmis paremto tikslo, prieštarauja teoriniams įsitikinimams apie tipinę mažųjų valstybių užsienio politiką (Neumann & Gstöhl, 2004; Thorhallsson & Steinsson, 2017; Edström & Westberg, 2020; Baldacchino & Wivel, 2020). Tyrėjai, analizuojantys mažųjų valstybių užsienio politikos pasirinkimus, sutaria, kad dažniausiai jos renkasi saugius ir jų saugumą stiprinančius sprendimus, vengdamos tiesioginių konfrontacijų su didžiosiomis galiomis ar rizikos būti įtrauktomis į konfliktus su jomis, visgi tokių pasirinkimų pasekmės galėtų rimtai destabilizuoti jų politinę ar ekonominę padėtį (Neumann & Gstöhl, 2004; Thorhallsson & Steinsson, 2017; Edström & Westberg, 2020; Baldacchino & Wivel, 2020). Todėl, remiantis šiomis teorinėmis prielaidomis, nepavyksta paaiškinti Lietuvos Vyriausybės sprendimo įsteigti Taivaniečių atstovybę Vilniuje.

Be to, 2021 metų pabaigoje LR užsienio reikalų ministerijos (URM) užsakymu „Vilmorus“ atlikta apklausa parodė, kad Lietuvos vykdomai užsienio politikai pritaria tik 30 proc. respondentų, o nepitaria

– 47 proc. (Beniušis, 2022). Tai yra prasčiausias pritarimo rodiklis per pastaruosius penkerius metus. URM 2021 metų veikos ataskaitoje daroma prielaida, kad „rodiklio reikšmės pokytį 2021 m. <...> lėmė Lietuvos užsienio politikos pokyčiai ir įgyvendinamos vertybinės politikos priemonės“ (URM, 2022, p. 9). Tačiau detalesnės analizės, kodėl visuomenė nėra patenkinta Lietuvos užsienio politikos sprendimais, iki šiol nėra. Galima manyti, jog šio sprendimo neigiamas vertinimas visuomenėje susiformavo ne tik dėl matomų sprendimo pasekmių, bet ir dėl to, jog Vyriausybė ir URM neskyrė pakankamai dėmesio visuomenei paaiškinti, kaip ir kodėl buvo priimtas sprendimas leisti Vilniuje atidaryti Taivaniečių atstovybę, būtent tokiu pasirinktu pavadinimu, o ne labiau įprastu „Taipėjaus“ atstovybės pavadinimu.

Taigi, išdėstyta informacija patvirtina, jog šis atvejis yra ne tik išskirtinis (netipinis mažosios valstybės elgesys), bet taip pat jam paaiškinti nepakanka turimų duomenų. Visgi, iki šiol Lietuvos visuomenė ir net akademinė bendruomenė neturi pakankamai informacijos ir tyrimų, leidžiančių suprasti, kaip yra priimami Lietuvos užsienio politikai itin svarbūs sprendimai. O tai, savo ruožtu, gali reikšmingai sumažinti ne tik visuomenės palaikymo, bet ir pasitikėjimo Lietuvos užsienio politika lygį.

Tyrimo problema. Mažųjų valstybių teorijose vyrauja aiškinimai, jog mažosios valstybės dažniausiai renkasi saugumą stiprinančias užsienio politikos strategijas, vengdamos sukelti papildomų grėsmių iš didžiųjų valstybių. Tačiau Lietuva, būdama mažoji valstybė, santykiuose su KLR pasielgė priešingai – peržengdama Pekino „raudonąją liniją“ ėmėsi rizikingos užsienio politikos ir padidino grėsmių galimybes. Kokios priežastys lėmė Lietuvos pasirinkimą imtis rizikingos užsienio politikos santykiuose su KLR?

Tyrimo tikslas ir probleminiai klausimai. Šiame darbe siekiama *ištirti politinį procesą, kaip buvo priimtas ir įgyvendintas sprendimas įsteigti Vilniuje Taivaniečių atstovybę*. Pagrindiniai darbe nagrinėjami klausimai yra: (1) kodėl Lietuva rinkosi rizikingą politiką, žinodama, kad tai sukels didžiulį Kinijos nepasitenkinimą, nors mažųjų valstybių teorijos sako, kad tipiškai mažosios šalys renkasi atsargius ir saugumą stiprinančius sprendimus? (2) kodėl Lietuva nutarė atidaryti „Taivaniečių“ atstovybę, nors toks variantas yra ypatingai retas ir dar labiau provokuojantis Kinijos reakciją, o ne pasirinkti tradicinį „Taipėjaus“ atstovybės pavadinimą?

Tyrimo hipotezės:

H1: Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje užsibrėžtą strateginę diversifikaciją.

Jau prieš 2020 metų Seimo rinkimus, būsimos valdančiosios koalicijos partijos (ypač TS-LKD ir Laisvės partija) skelbė ketinimus mažinti prekybinę ir technologinę priklausomybę nuo Kinijos, o Vyriausybės programoje buvo užfiksuotas ketinimas plėsti prekybinę diversifikaciją su Rytų Azijos šalimis bei Indijos ir Ramiojo vandenyno regione. Todėl galima kelti hipotezę, jog prekybinės atstovybės Taivane, ir

atitinkamai, Vilniuje, steigimas buvo tiesiog nuoseklus ekonominės diplomatijos įgyvendinimo rezultatas.

H2: Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant pritraukti JAV dėmesį.

Lietuvai, nuo pat nepriklausomybės atkūrimo, svarbu nuolat išlaikyti JAV dėmesį regionui, kaip saugumo garantiją, tačiau, galima teigti, kad 2020-2021 metais JAV dėmesys vis labiau krypo į Kinijos kylančios galios problemą, todėl atsižvelgiant į tai, keliama hipotezė, jog Vilnius ieškojo „naujos temos“, kuria galėtų „iš naujo“ pritraukti JAV dėmesį.

H3: Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant Lietuvoje plėtoti puslaidininkų lustų gamybą.

Puslaidininkų lustų technologija XXI am. yra labai svarbi, jos gamyba Lietuvoje galėtų skatinti šalies ekonomikos augimą bei pagerintų šalies konkurencingumą pasaulinėje rinkoje. Atsižvelgiant į tai, galima kelti hipotezę, jog Lietuva, siekdama pasinaudoti Taivano (puslaidininkų sektoriaus lyderio) puslaidininkų pramonės valdomomis technologijomis ar tiesioginėmis investicijomis, deklaruoja politinę paramą, taip bandydama sukurti „išskirtinio partnerio“ rolę.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti kritinę mažųjų valstybių teorijos literatūros apžvalgą ir išryškinti mažųjų valstybių veikimo tarptautiniuose santykiuose tipines strategijas.
2. Suformuluoti teorines hipotezes apie priežastinius mechanizmus, galimai nuvedusius link sprendimo įsteigti Taivaniečių atstovybę Vilniuje.
3. Remiantis išsamia žiniasklaidos analize, atkurti chronologinę svarbiausių įvykių seką.
4. Sukonstruoti labiausiai tikėtiną priežastinio ryšio schemą, paaiškinančią politinį sprendimą Vilniuje atidaryti Taivaniečių atstovybę.
5. Remiantis atliktais pusiau struktūruotais interviu su Lietuvos užsienio politikos sprendimų priėmėjais ir ekspertais, ieškoti įrodymų, patvirtinančių ar atmetančių išsikeltas hipotezes.

Darbo metodika. Lietuvos sprendimas atidaryti Taivaniečių atstovybę Vilniuje, nepaisant lengvai prognozuojamo konflikto su Kinija, yra deviantinis atvejis, kurio negali pagrįsti tradiciniai mažųjų valstybių užsienio politikos ir saugumo aiškinimai. Todėl šiame darbe taikomas *pasekmės aiškinimo* (angl. *explaining outcome*) proceso sekimo metodo variantas, kuriuo siekiama nustatyti priežastinius mechanizmus lėmusius Taivaniečių atstovybės įsteigimą Vilniuje (Beach & Pedersen, 2019). Taip pat, dėl to, kad proceso sekimo metodas nėra aiškiai kodifikuotas ir nėra vienodo taikymo kiekvienam atvejui, dažnai tyrėjams paliekama laisvė pasirinkti tinkamą metodą (Beach & Pedersen, 2019). Atsižvelgiant į tai, šiame darbe pasirinktas metodas remiasi J. Ricks ir Amy H. Liu (2018) išskirtais žingsniais. Tačiau šie žingsniai modifikuoti tam, kad geriau atitiktų tiriamą Lietuvos užsienio politikos sprendimo atvejį. Duomenys, reikalingi įvykių chronologijai sukonstruoti, buvo renkami nustatant laiko filtrą nuo 2020 m.

antro ketvirčio iki 2022 m. pirmo ketvirčio iš antrinių informacijos šaltinių, pvz., Lrt.lt ir Global Times. Iš viso atlikti 9 interviu, kuriais buvo siekiama užpildyti nenuoseklumus ar „pilkąsias zonas“, išryškėjusias žiniasklaidos analizės metu. Darbo metodologija plačiau aprašyta skyriuje *Metodologija*.

Darbo struktūra. Darbą sudaro dvi pagrindinės dalys: teorinė ir tiriamoji. Teorinėje dalyje aptariama mažųjų valstybių koncepcija, jų ribotumai ir poreikiai, tipinės saugumo strategijos ir skyrius užbaigiamas įvertinus Lietuvos užsienio politikai būdingus bruožus. Tiriamoji dalis sudaryta iš dviejų skyrių – žiniasklaidos ir duomenų analizių. Žiniasklaidos analizės skyriuje analizuojama viešai prieinama informacija bei sudaroma įvykių chronologija ir priežastinių mechanizmų schemos. Duomenų analizės dalyje analizuojama medžiaga, surinkta interviu metu ir bandoma atsakyti į klausimus, kurie buvo iškelti žiniasklaidos analizės etape, t. y., bandoma užpildyti pilkąsias zonas. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, suformuluotos atsakant į iškeltus probleminius klausimus bei aptariamoms trys hipotezės.

1. TEORINĖ DALIS

1.1. Mažųjų valstybių koncepcija

Ilgą laiką tarptautiniuose santykiuose daugiausiai dėmesio buvo skiriama didžiosioms galioms, kiti sistemos veikėjai, nepatenkantys po šia kategorija, likdavo tarptautinės politikos periferijoje (Dominguez, 1971; Nicolson, 1954; Neumann & Gstöhl, 2004). Kaip pažymėjo Didžiosios Britanijos diplomatas Harold G. Nicolson (1954), ilgą laiką buvo manoma, kad „didžiosios galios yra didesnės už mažąsias, nes jos turi platesnį interesų spektrą, daugiau įsipareigojimų ir, svarbiausia, daugiau pinigų ir daugiau ginklų“ (p. 73-74). Maži sistemos veikėjai buvo vertinami pagal jų įtaką didžiųjų valstybių santykiams – retai kada buvo kilusi mintis, kad jų interesai, nuomonės, tuo labiau balsai galėtų turėti įtakos tarptautinės erdvės politikai (Nicolson, 1954). Taigi, galima teigti, kad skirtumas tarp mažųjų ir didžiųjų valstybių atrodė toks akivaizdus, jog jis retai kada buvo analizuojamas (Rothstein, 1968). Tačiau su besikeičiančia pasauline dinamika kito ir suvokimas apie galią bei mažesnių veikėjų įtaka tarptautinei sistemai. Šiame poskyryje bus trumpai aprašyta mažųjų valstybių koncepcijos kaita.

Tradiciškai valstybės poziciją „didžiosios“ ir „mažosios“ galios kontinuume lėmė kiekybiškai įvertinamos charakteristikos: teritorija, populiacija, bendras vidaus produktas (BVP) ir, žinoma, karinė galia (Morgenthau, 1948; Rostow, 1960; Vital, 1967; Waltz, 1979; Kennedy, 1987). Šis materialus požiūris susiduria su keliais iššūkiais. Pirma – „kur yra lūžio taškas tarp tų, kurios yra mažosios valstybės, ir tų, kurios nėra?“ (Baldacchino & Wivel, 2020, p. 5; Neumann & Gstöhl, 2004). Populiacijos kintamasis yra vienas iš pavyzdžių – vieni teigia, kad visos valstybės, kurių gyventojų skaičius nesiekia 20 mln. yra mažos (Handel, 1991), kiti nustatė, kad gyventojų riba išsivysčiusioms mažosios valstybėms yra 10–15 mln., o neišsivysčiusioms – 20–30 mln. (Vital, 1967). Antra – šis požiūris suponuoja, kad mažųjų valstybių įtaka tarptautinėje sistemoje yra ribota, nes jos turi menkus išteklius ir pajėgumus (Mearsheimer, 2001). Tačiau, kaip pažymi Barry Buzan (1983), „valstybės idėjai, jos institucijoms ir netgi jos teritorijai gali kilti grėsmė tiek iš manipuliavimo idėjomis, tiek dėl disponavimo karine galia“ (p. 65). Remiantis šia įžvalga, galima teigti, kad valstybės, nebūdamos materialiai galingos, gali sėkmingai siekti savo nacionalinių interesų ir formuoti tarptautinę darbotvarkę pasitelkdamos kitus instrumentus. Pavyzdžiui, skatindamos bendras vertybes ir normas (Buzan, 1983) bei pasitelkdamos švelniąją galią, t. y., darydamos įtaką per patrauklumą ir įtikinėjimą (Rothstein, 1968; Keohane & Nye, 1977). Kitaip tariant, tradicinis valstybės dydžio apibrėžimas yra ribotas bei neatsižvelgia į kitą, labiau subjektyvią galios pusę.

Kita tyrimų banga daugiausia dėmesio skyrė subjektyviems dydžio vertinimo kriterijams (Rothstein, 1968; Wendt, 1992; Mouritzen & Wivel, 2005; Baldacchino & Wivel, 2020). Pavyzdžiui, A.

Wendt (1992) teikia itin didelę reikšmę socialiai konstruojamo pasaulio idėjai – „dydis yra tai, ką iš jo padaro pati valstybė“ (Baldacchino & Wivel, 2020, p. 6). Maži tarptautinės sistemos veikėjai nėra tik pasyvūs subjektai, anot teoretiko, jie aktyviai dalyvauja tarptautinėje sistemoje formuodami savo tapatybę ir interesus (Wendt, 1992). Hans Mouritzen ir Anders Wivel (2005), atmesdami idėją apie universalaus koncepto apibrėžimą, pristatė galios reliatyvumo perspektyvą. Pasak autorių, valstybė gali būti silpna viename santykiyje, bet tuo pat metu galinga kitame. Su šia idėja sutinka B. Thorhallsson (2019) teigdamas, jog „tam tikras reliatyvumo laipsnis, susijęs su valstybių dydžiu, visada yra. Taip pat visada yra lyginamasis elementas, susijęs su valstybių dydžiu. Pavyzdžiui, Islandija laikoma maža, palyginti su Švedija, o Švedija – maža, palyginti su Vokietija“ (p. 33).

Išanalizavus mokslinę literatūrą, akivaizdu, jog „mažumas“ yra kaip grožis – kiekvienas jį suvokia skirtingai (Edis, 1991) ir mažųjų valstybių tyrimo lauke – dydžio apibrėžimas išlieka teorinių debatų šaltinis. Nors skirtingi mokslininkai savo darbuose pabrėžia skirtingus šios koncepcijos aspektus (Rostow, 1960; Keohane & Nye, 1977; Waltz, 1979; Buzan, 1983; Kennedy, 1987; Baldacchino & Wivel, 2020), tačiau dauguma sutinka, jog „mažos valstybės nėra tik didžiųjų galių „mini versijos“, bet gali siekti skirtingų tikslų ir politikos“ (Neumann & Gstöhl, 2004, p. 13). Apibendrinti šį poskyri galima pasitelkti puikų Joseph S. Nye (1990) palyginimą, „galią, kaip ir meilę, lengviau patirti, nei apibrėžti ar išmatuoti“ (Nye, 1990).

1.2. Mažųjų valstybių ribotumai ir poreikiai

Siekiant suprasti ir paaiškinti mažųjų valstybių užsienio politiką ir jos rezultatus, svarbu atsižvelgti į joms dažniausiai būdingus ribotumus ir poreikius, nes, kaip pabrėžia B. Thorhallsson ir Steinsson (2017), būtent šie aspektai dažniausiai lemia jų užsienio politikos pasirinkimus.

Vienas svarbiausių mažųjų valstybių trūkumų – riboti kariniai pajėgumai. Kaip pažymi John J. Mearsheimer (2001), turėdamos silpną karinę galią, mažosios tarptautinės sistemos veikėjos gali būti pažeidžiamos didesnių ir galingesnių valstybių agresijos. Tarptautinės teisės, normų ir institucijų egzistavimas sumažina karo tikimybę ir suteikia valstybėms mechanizmus taikiai spręsti ginčus (Waltz, 1979; Abbott, Keohane, Moravcsik, Slaughter, & Snidal, 2003), tačiau, kaip pastebi David Vital (1967), didžiosios valstybės kartais nepaiso savo teisinių įsipareigojimų ir panaudoja ekonomines ir karines galias, siekdamos „primesti savo valią kitiems“ (p. 4) sistemos veikėjams. Šiam požiūriui pritaria Jack Goldsmith ir Eric A. Posner (2005) ir teigia, kad tarptautinė teisė yra veiksminga tol, kol ji atspindi didžiųjų valstybių interesus. Akivaizdus to pavyzdys – Rusijos karas Ukrainoje.

Ekonominių išteklių ribotumas yra dar vienas reikšmingas trūkumas, su kuriuo gali susidurti mažosios valstybės. Dažniausiai jos yra vertinamos, kaip žymiai rizikingesnės ekonomikos nei,

pavyzdžiui, didesnės tarptautinės sistemos atstovės, o tai daro įtaką jų užsienio investicijų pritraukimui (Wignaraja, Lezama, & Joiner, 2004). Taip pat dėl kreditingumo stokos jos turi mažiau galimybių konkuruoti ar net patekti į tarptautines finansų rinkas bei gauti lengvatinių finansavimą, t. y. paskolas arba finansinę pagalbą, kuri yra teikiama tarptautinių finansinių institucijų, tokių kaip Pasaulio bankas arba Tarptautinis valiutos fondas, mažesne nei rinkos palūkanų norma arba palankesnėmis grąžinimo sąlygomis (Wignaraja, Lezama, & Joiner, 2004; The World Bank, 2018). Pažymėtina ir tai, kad mažosios valstybės dažnai priklauso nuo kelių pagrindinių pramonės šakų, t. y. turi siaurą eksporto pramonę, todėl jos yra jautresnės tarptautiniams ekonominiams nestabilumams nei didžiosios valstybės (Katzenstein, 1985; Handel, 1991). Pavyzdžiui, COVID-19 pandemija smarkiai paveikė Maldivus, kurio ekonomika labai priklauso nuo turizmo pramonės (International Monetary Fund, 2021). 2020 metais Maldivų BVP sumažėjo 28,2%, o nedarbo lygis išaugo iki 22,6%. (International Monetary Fund, 2021).

Galiausiai mažosios valstybės susiduria su dideliais iššūkiais diplomatiname lygyje (Wivel, 2010; Panke, 2013). Pavyzdžiui, dalyvaujant tarptautinių organizacijų veikloje būtina suformuoti valstybės poziciją, o tai reikalauja finansinių išteklių, administracinio personalo, biurokratų ir specialistų (Panke, 2013). Kitaip tariant tai yra veikla, kuri brangiai kainuoja visiems dalyviams (Brazys & Panke, 2017). Todėl, mažosios valstybės, neturėdamos pakankamai išteklių, atsiduria nepalankioje padėtyje nepajėgdamos, pavyzdžiui, „greitai parengti nacionalines pozicijas įvairiais daugiašalės darbotvarkės klausimais“ (Panke, 2013, p. 26). Vadinasi, norėdamos daryti reikšmingus pokyčius tarptautinėje arenoje, mažosios valstybės privalo sutelkti dėmesį į klausimus, kuriuose jos gali daryti realią įtaką (Wivel, 2010). Mažoms valstybėms tai dažniausiai reiškia, kad pirmenybė turi būti teikiama taip vadinamajai „žemosios politikos“ (angl. *low politics*) sferai (ekonominiai, kultūriniai ar socialiniai reikalai), o ne „aukštosios politikos“ (angl. *high politics*) sritims, pavyzdžiui, kariniui saugumui (Wivel, 2010).

Taigi be aptartų ribotumų, įtakos užsienio politikos pasirinkimams gali turėti ir mažųjų valstybių unikalūs poreikiai. Pirma, joms „reikia taikios tarptautinės sistemos ir didžiųjų valstybių bei organizacijų saugumo garantijų“ (Thorhallsson & Steinsson, 2017, p. 5). Antra, joms reikalinga prieiga prie pasaulinių rinkų ir išteklių, tam kad išlaikyti savo ekonomiką ir sustiprinti savo šalies vystymąsi (Easterly & Kraay, 2001). Ir galiausiai, mažosioms tarptautinės sistemos veikėjoms reikalinga prieiga prie tarptautinių organizacijų, taip jos gali įgarsinti savo nuomonę, pasiūlyti naujas pasaulines darbotvarkes ir iškelti joms svarbius klausimus.

Apibendrinant galima teigti, kad mažosios valstybės susiduria su unikaliais iššūkiais ir ribotumais, kurie daro įtaką jų saugumui ir darniam vystymuisi. Siekdamos išspręsti šiuos iššūkius, valstybės gali imtis įvairių saugumo strategijų, kurios bus nuodugniai pristatomos sekančiame poskyryje.

1.3. Mažųjų valstybių saugumo strategijos

Mažosios valstybės dėl ribotų materialių išteklių bei pajėgumų tampa labiau pažeidžiamos išorės grėsmėms ir dažnai susiduria su dideliais saugumo iššūkiais (Morgenthau, 1948; Vital, 1967; Katzenstein, 1985; Handel, 1991; Mearsheimer, 2001; Thorhallsson & Steinsson, 2017). Siekdamos juos įveikti, valstybės turi sukurti veiksmingas saugumo strategijas, kurios padėtų apginti šalies nacionalinius interesus bei suverenitetą sudėtingoje ir dažnai nenuspėjamoje tarptautinėje aplinkoje (Goldsmith & Posner, 2005). Tačiau klausimas, kaip mažosios valstybės turėtų spręsti savo saugumo iššūkius yra neišsemiamų diskusijų tema. Vieni teigia, kad mažos valstybės turėtų teikti pirmenybę savo suverenitetui ir autonomiškumui, pasirinkdamos neutralumą, o kiti – kad geriausias būdas yra lygiuotis su galinga valstybe balansuojant arba prisišliejant. Treti laikosi nuomonės, kad mažos valstybės turėtų vykdyti diversifikuotą strategiją, t. y. neapsiriboti viena strategija. Taigi, šiame poskyryje bus detalai pristatytos dažniausiai mokslinėje literatūroje analizuojamos mažųjų valstybių saugumo strategijos.

Galios balansavimas yra klasikinė saugumo strategija, kuria siekiama išvengti žalos, sudarant balansuojančią koaliciją, taip sukuriant atsvarą ekspansinėms galioms (Waltz, 1979). Pasak Kenneth N. Waltz (1979), šalys, kurios nėra didžiosios galios, „jei jos turi galimybę laisvai rinktis, telkiasi į silpnesnę pusę“ (p. 127), taip išvengdamos pagrindinės grėsmės, kad viena valstybė įsitvirtins kaip hegemonas. Visgi, kaip teigia autorius, silpnesnėje pusėje mažosios valstybės yra ne tik labiau vertinamos, bet ir yra saugesnės, t. y. jos gali išlaikyti tam tikrą autonomijos lygį bei yra mažiau pažeidžiamos koalicijos partnerio atžvilgiu, „žinoma, su sąlyga, kad koalicija, prie kurios jos prisijungs, pasieks pakankamai gynybinių ar atgrasančių jėgų tam, kad pavyktų atgrasyti priešininkus nuo puolimo“ (p. 127).

Tačiau su tokia nuomone nesutinka Stephen M. Walt (2009) ir teigia, kad mažosios valstybės neturi pakankamai galios, kad galėtų daryti įtaką balansavimo dinamikai, todėl ši strategija yra labai rizikinga ir gali sukelti „grėsmingesnių valstybių rūstybę“ (p. 29). Todėl mažosios valstybės yra labiau linkusios rinktis balansavimo strategiją, kai joms kelią pavojų valstybės, turinčios maždaug vienodus pajėgumus, tačiau, kuomet jos susiremia su didžiosiomis galiomis, mažosios valstybės renkasi *prisišliejimo strategijas* (angl. *Bandwagoning*) (Walt, 1985). Šio tipo strategijomis valstybės siekia sustiprinti draugiškus diplomatinius santykius su grėsminga valstybe ir gauti ekonominę bei kitokią naudą.

Stephen M. Walt straipsnyje *Alliance Formation and the Balance of World Power*, publikuotame 1985 m., išskyrė dvi prisišliejimo strategijų kategorijas, kurios, anot autoriaus, gali būti taikomos dėl dviejų priežasčių: *gynybos* arba *puolimo*. *Gynybinis prisišliejimas* (angl. *Defensive bandwagoning*), tai prisijungimas prie grėsmingos valstybės ar koalicijos, siekiant išvengti puolimo prieš save bei

pataikaujant nukreipti agresorės dėmesį kitur (Walt, 1985). Anot teoretiko, Suomijos politika SSRS atžvilgiu Šaltojo karo metais yra puikus šios strategijos pavyzdys. O *puolamasis prisišliejimas* (angl. *Offensive bandwagoning*) arba dar kitaip vadinamas – „šakalų“ *prisišliejimas* (angl. *Jackal bandwagoning*) (Schweller, 1994), pirmiausia motyvuotas suvoktomis galimybėmis pasipelnyti (Walt, 1985). Kaip teigia Randall L. Schweller (1994), puolamąjį prisišliejimą vykdo mažesni veikėjai, kurie yra tarsi šakalai – seka liūtus (didžiuosius sistemos veikėjus) ir tenkinasi jų grobio likučiais. Be abejo, be noro pasipelnyti, „šakalų prisišliejimo motyvas taip pat gali būti saugumas nuo paties liūto“ (Schweller, 1994, p. 94).

Kai kurie autoriai prie prisišliejimo strategijų priskiria dar vieną strategiją – *susijusios gaujos* (angl. *Chain gang*). Thomas J. Christensen ir Jack Snyder (1990) teigė, kad šalys būdamos aljanso narės gali *susijungti į gaujas*, nes „kiekviena valstybė mano, kad jos saugumas yra neatsiejamas nuo jos aljanso partnerių saugumo. Dėl to, bet kuri tauta, žengianti į karą, nenumaldomai tempia su savimi savo aljanso partnerius“ (p. 140). H. Edström ir J. Westberg (2020) savo darbe pateikė konkretnę šios strategijos apibrėžimą. Anot jų, susijusios gaujos strategija apima „tvirtesnius įsipareigojimus dėl kolektyvinės gynybos susitarimų ir karinio indėlio į sąjungininkų nenumatytų atvejų planavimą arba karo pastangas“ (p. 197). Pavyzdžiui, po Rusijos neteisėtos Ukrainos teritorijos dalies – Krymo – aneksijos ir po to prasidėjusio karo Ukrainoje, Danija patyrė strateginį šoką, kuris paskatino ją pasiruošti, įgalinti ir padėti apsiginti NATO nuo Rusijos agresijos (Edström & Westberg, 2020).

Be aljansų kūrimo per galios balansavimo ir prisišliejimo elgesį, mažosios valstybės gali „aktyviai“ *izoliuotis (atsiriboti)*, nusprendamos nesilygiuoti su jokia konfliktuojančia puse ir atsiriboti nuo valstybių, kurioms gresia tiesioginė grėsmė (Elgström, 2000). „Atsiribojimas reiškia politinio atstumo laikymąsi su visomis svarbiomis didžiosiomis jėgomis“ (Elgström, 2000, p. 32). Švedijos užsienio politika per paskutinius Šaltojo karo dešimtmečius gali būti puikus aktyvios izoliacijos pavyzdys. Tuomet Švedija garsiai kritikavo tiek Sovietų Sąjungą, tiek JAV, siekdama pademonstruoti savo nepriklausomybę Rytų ir Vakarų konflikto pusėms (Edström, Gyllensporre, & Westberg, 2019). Tačiau ši strategija turi trūkumą, pavyzdžiui, Švedijos Vyriausybė, stengdamasi aktyviai izoliuotis, nusprendė susilaikyti nuo narystės Europos Bendrijoje, aiškiai nurodydama būtinybę apsaugoti savo taikos meto neutralumo politikos patikimumą (Edström, Gyllensporre, & Westberg, 2019).

Be to, valstybės gali *pasyviai izoliuotis* – „slėptis“. Išlaikydamos žemą aktyvumo lygį bei vengdamos konkuruojančių galių dėmesio, jos mažina riziką būti įtrauktos į konfliktą (Schweller, 1993; Elgström, 2000). Kitaip – siekdamos apsaugoti valstybės autonomiją, jos stengiasi kuo ilgiau išvengti įsipareigojimų (Elgström, 2000). Kaip pastebi Daniel H. Deudney (2007), izoliacionistinė politika yra labiausiai paplitusi tarp mažųjų valstybių, tačiau slėpimasis dažnai priklauso nuo palankių geografinių

sąlygų, pavyzdžiui, kalnų, vandens barjerų. Taigi, galima teigti, kad pasirinkdamos izoliacionistines strategijas mažosios valstybės „siekia palaiminimo, kurio Odisėjas taip sėkmingai siekė iš Kiklopo: būti suvalgytam paskutiniam“ (Rothstein, 1968, p. 26). Žinoma, izoliacija gali būti veiksminga saugumo strategija valstybėms, siekiančioms išlaikyti savo autonomiją ir sumažinti priklausomybę nuo išorės veikėjų. Tačiau atsiranda didelė rizika būti apleistoms – turėdamos menkus karinius-ekonominius pajėgumus, kritiniu atveju jos lieka be užnugario (Elgström, 2000).

Taip pat mažosios valstybės gali demonstruoti izoliacionistinį elgesį ir aljanso viduje (Waltz, 1979; Christensen & Snyder, 1990; Mearsheimer, 2014). *Permesdamos atsakomybę* (angl. *Buck-passing*) kitam aljanso nariui, valstybės tikisi išvengti didelių kaštų dėl konfrontacijos su agresoriumi (Christensen & Snyder, 1990; Mearsheimer, 2014). Pavyzdžiui, iki 2014 metų Lietuva vengė didinti savo indėlį į NATO ir bandė tai pridengti „nišiniu aktyvumu“, kaip kad aktyvus dalyvavimas Tarptautinių saugumo paramos pajėgų (ISAF) misijoje Afganistano Goro provincijoje, kuri „išliko viena taikiausių vietovių per visą NATO misijos laikotarpį“ (Janeliūnas & Zapolskis, 2015, p. 85).

Apsidraudimas (angl. *Hedging*) yra dar viena saugumo strategijų kategorija, iškilusi 1990-aisiais, kaip atsakas į naują tarptautinės sistemos dinamiką po Šaltojo karo, kuri pasižymėjo kompleksišku neapibrėžtumu. Tai yra prisišliejimo ir balansavimo strategijų derinys (Kuik, 2008), kuriuo mažosios valstybės gali veiksmingai valdyti riziką ir neapibrėžtumą galingos ir potencialiai grėsmingos, didžiosios galios akivaizdoje, kartu išnaudojant jos teikiamas ekonomines galimybes (Lim & Mukherjee, 2019; Kuik, 2008, 2021). Kitaip – šia strategija siekiama maksimaliai padidinti strateginį lankstumą, mažinti pažeidžiamumą prievartai ir išsaugoti valstybės autonomiją priimant užsienio politikos sprendimus (Lim & Mukherjee, 2019). Apsidraudimo strategijas gali sudaryti: *paskirstytas dėmesys* (angl. *Multiple-courting*) ir *pavadėlio slydimas* (angl. *Leash-slipping*) (Edström & Westberg, 2020; Walt, 2009). *Paskirstytas dėmesys* apima bendradarbiavimą su keliomis skirtingomis valstybėmis ir (arba) institucinėmis aplinkomis ir (arba) pastangas įgyvendinti skirtingas, vienu metu taikomas strategijas potencialaus priešininko atžvilgiu (Edström & Westberg, 2022). Pavyzdžiui, XX am. pabaigoje, „Švedija subalansavo indėlį į NATO ir JT vadovaujamas tarptautines operacijas, imdamasi veiksmų stiprinti bendradarbiavimą Europos Sąjungoje“ (Edström & Westberg, 2020, p. 198). O *pavadėlio slydimas* strategija turi galios balansavimo elementų, tačiau pagrindinis šios strategijos tikslas yra apsidrausti nuo tarptautinės sistemos neapibrėžtumo (Walt, 2009). Valstybės, būdamos pernelyg priklausomos nuo didesnio sistemos veikėjo teikiamos pagalbos (pvz., karinių pajėgumų), sudaro aljansus arba bendras institucijas, siekdamos užtikrinti didesnę autonomiją bei, kaip jau buvo minėta – apsidrausti nuo neapibrėžtumo (Walt, 2009). Taigi, galima teigti, kad apsidraudimo strategijos mažosioms valstybėms suteikia galimybę subalansuoti savo interesus tarp skirtingų partnerių ir išvengti per didelės

priklausomybės nuo kurios nors vienos galios, taip sumažinant įstrigimo riziką (Lim & Mukherjee, 2019; Kuik, 2021). Pavyzdžiui, dėl augančios Rusijos agresijos, Baltijos šalys, matydamos, jog Amerikos dislokuotų karių skaičius nėra pakankamas užtikrinti šalies saugumui, ėmė stiprinti karines partnerystes su kitomis šalimis: Lietuva su Vokietija (KAM, 2021), Estija su Jungtine Karalyste (Ministry of Defence, 2022) ir Latvija su Kanada (Kim, 2022). Iš to galima daryti išvadą, jog mažosioms valstybėms apsidraudimo strategijos nėra oportunistinės, o veikia pragmatiškos (Kuik, 2021). Tačiau, „kai didžiųjų galių konkurencija sustiprėja, kaip yra šiuo metu, o sisteminė prievarta slopina vieneto lygmens svarstymus, apsidraudimas tampa vis rizikingesnis ir užleidžia vietą mažesnių šalių prisišliejimo elgesiui“ (Korolev, 2019, p. 447).

Paskutinė saugumo strategija analizuojama šiame poskyryje yra *prieglobsčio ieškojimas* (angl. *Shelter seeking*). Mažosios valstybės, susidurdamos su iššūkiais kylančiais iš jų vidinių struktūrinių ribotumų bei priešiškos tarptautinės aplinkos (Bailes, Thayer, & Thorhallsson, 2016), pasak Baldur Thorhallsson (2018), siekia didesnių partnerių ir (ar) tarptautinių organizacijų užnugario – politinės, ekonominės ir visuomeninės pastogės. Politinis prieglobstis apima diplomatinę ar karinę paramą, ekonominis – tiesioginę ekonominę pagalbą, išorės finansinių institucijų pagalbą (pvz., palankios paskolos), palankų patekimą į rinką ar bendrąją rinką, bei visuomeninio saugumo prieglobstis apima izoliacijos ir socialinio sąstingio išvengimą sąveikaujant su kitomis kultūromis ir asmenimis (Thorhallsson, 2011, 2018). Pavyzdžiui, po 2006 metų JAV karinės bazės uždarymo ir 2008 metų ekonominės krizės, Islandija aktyviai ieškojo politinės ir ekonominės pastogės ES, tačiau ES atmetė Islandijos prašymą, nes ji nėra valstybė narė (Thórhallsson, 2019).

Apibendrinant šį poskyrį, galima teigti, kad mažosios valstybės, susidurdamos su įvairiais iššūkiais dėl joms būdingų struktūrinių trūkumų, dažniausiai renkasi vengti tiesioginės konfrontacijos su didžiais sistemų veikėjais ir siekia užtikrinti savo šalies interesus tarptautinėje erdvėje veikdamos išvien su kitomis valstybėmis arba pasirinkdamos labiau izoliacionistinę užsienio politiką – vengiant atsakomybės bei konfliktinių. Kadangi provokuojanti (konfrontacinė) užsienio politika yra per daug rizikinga mažųjų sistemų veikėjų atžvilgiu.

1.4. Lietuvos užsienio politika per mažųjų valstybių teorinę prieigą

Lietuvoje gyvena apie 2,8 mln. žmonių, teritorijos plotas siekia 65 286 kvadratinį kilometrų, o BVP tenkantis vienam gyventojui – 6112.6 EUR (Oficialiosios statistikos portalas, 2023). Nors Lietuva padarė didelę pažangą stiprinant savo karinius pajėgumus (Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2022), tačiau, remiantis Krašto apsaugos ministerijos (KAM) 2022 metų liepos 1 d.

duomenimis, Lietuvos ginkluotosios pajėgos¹ palyginti su kaimyninių šalių, tokių kaip Rusija ir Lenkija, yra mažos (Dalsjö, Jonsson, & Norberg, 2022; Karnitschnig & Kość, 2022). Todėl, atsižvelgiant į šiuos objektyvius šalies dydžio vertinimo kriterijus, galima teigti, kad Lietuva yra mažoji valstybė.

Po nepriklausomybės atkūrimo, Lietuva prioretizavo euroatlantinę integraciją (Miniotaitė & Jakniūnaitė, 2001), siekdama užtikrinti savo nacionalinį saugumą integruodamasi į Europos Sąjungą ir NATO (Lietuvos Respublikos Seimas, 1996). Šis užmojis puikiai atitinka mažųjų valstybių teorines prielaidas – nepaisant saugumo garantijų, dalyvavimas tarptautinėse organizacijose taip pat prisideda prie labiau simetriškų santykių tarptautinėje arenoje, suteikiant mažosioms valstybės platformą ir galimybę daryti įtaką bei reikšti savo nuomonę (Baldacchino & Wivel, 2020). Būtent šių saugumo užtikrinimo elementų Lietuvai tuo metu labiausiai reikėjo.

Su šių bendrijų naryste, kaip teigė kadenciją baigęs prezidentas Valdas Adamkus (2004), kokybiškai pasikeitė Lietuvos dalyvavimas regiono ir pasaulio politikoje. Lietuva užsibrėžė ambicingą užsienio politikos tikslą tapti – „regiono centru“ (Paulauskas, 2004; Adamkus, 2004). Ji siekė palaikyti strateginę partnerystę su Lenkija, pasiūlyti ES praktinius žingsnius siekiant platesnio bendravimo su Rytais, tapti Baltijos valstybių ir Šiaurės Europos centru bei skatinti Kaliningrado srities, o per ją visos Rusijos atsivėrimą Europai (Paulauskas, 2004). Taip pat Lietuva suprato, kad ji bus įdomi Vakarų partneriams tik užėmusi aktyvią poziciją regiono politikoje (Kojala & Ivanauskas, 2014) „ir tampant demokratijos bei vakarietišku vertybių kelią pasirinkusių posovietinių valstybių užtarėja“ (Adamkus, 2011, p. 527). Galima teigti, kad Lietuvai išsivadavusi iš Sovietų Sąjungos gniaužtų ir atgavus nepriklausomybę, jos pagrindinis tikslas buvo surasti tarptautinių organizacijų užnugarį – „šalies ekonominį saugumą užtikrino narystė ES, o karinį saugumą – NATO ir JAV“ (Jakštaitė-Confortola & Park, 2021, p. 78).

Taigi 2004 m. buvo iškelti bei, kaip teigė D. Jakniūnaitė (2015):

pastaruoju dešimtmečiu kartoti <...> Lietuvos užsienio politikos tikslai: 1) aktyvi regioninė politika Europos Rytų kaimynystėje; 2) aktyvus veikimas ES ir NATO (tiek integruojantis į organizacijas, tiek siekiant, kad Lietuvos interesai jose būtų pristatyti, ginami ir suprantami arba kad tų organizacijų interesais taptų Lietuvos interesai); 3) Lietuvos tarptautinis aktyvumas arba matomumas, pabrėžiant veikimą tarptautinėse organizacijose (p. 13).

Pasak T. Janeliūno (2019), net ir prezidentės Dalios Grybauskaitės kadencijoje (2009-2019), Lietuva nenukrypo nuo šių tikslų. Lietuvos užsienio politika 2009–2019 metais išliko orientuota į pamatines

¹ 11 453 profesinės karo tarnybos kariai, 5 261 kariai savanoriai ir kiti savanoriškosios nenuolatinės karo tarnybos kariai, 3 800 nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos (9 mėn.) kariai.

nuostatas, per tą laiką iškilo vos keletas naujų problemų ar prioritetų (Janeliūnas, 2019). Įvyko tam tikri laikini pokyčiai, tarp jų – bandymai stiprinti santykius su Vokietija, priartinti Baltarusiją prie ES – atitraukiant nuo Rusijos, santykių su Lenkija iššaldymas 2011–2015 m., tačiau tai nepakeitė tradicinės užsienio politikos orientacijos (Janeliūnas, 2019).

Apibendrintai galima teigti, kad Lietuva, nepaisant savo mažo dydžio ir reliatyviai menkų karinių pajėgumų, nuo pat nepriklausomybės atkūrimo sugebėjo daryti įtaką tarptautinei sistemai (Park & Jakštaitė-Confortola, 2021). Ir nors Vilnius „smūgiavo virš savo svorio kategorijos“ (angl. *punch above its weight*) (Park & Jakštaitė-Confortola, 2021), jis nepasirodė kaip nepatikimas ar neracionalus partneris, priešingai – D. Grybauskaitės kadencijoje, Lietuva užsitarnavo tokių didžiųjų galių kaip JAV ir Vokietijos pagarbą (Park & Jakštaitė-Confortola, 2021), parodydama, kad mažoji valstybė gali ne tik „imti“, bet ir „formuoti“ (Park & Jakštaitė-Confortola, 2021; Janeliūnas, 2019). Taip pat verta pastebėti, kad nors T. Janeliūnas teigė, jog Lietuvos užsienio politika daugeliu atveju yra inertiška, o pokyčiai nėra ryškūs (Janeliūnas, 2019), Lietuvos politika Kinijos atžvilgiu po 2020 m. sukėlė ne tik daug kontraversiškų vertinimų (sutrikdydama ilgametį politinių jėgų konsensą dėl pagrindinių užsienio politikos sprendimų), bet ir nutolo nuo tipinės mažosios valstybės elgesio.

2. METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimo imtis buvo sudaryta tiksline tvarka – dalyviai buvo pasirenkami pagal formalų įsitraukimą į Taivaniečių atstovybės steigimo klausimus politiniu lygiu bei taip pat buvo siekta atlikti interviu su visų institucijų atstovais, kurie dalyvavo sprendimų priėmimo arba buvo įsitraukę į diskusijas šia tema. Interviu buvo renkami 2022 metų liepos – rugsėjo mėnesiais, iš viso apklausti 9 asmenys.

Atsižvelgiant į šios temos politinį jautrumą, tyrimo dalyviams suteikiami slapyvardžiai (1 lentelė), tačiau beveik visų informantų atstovaujamos institucijos yra paminėtos, siekiant įk kontekstinti jų patirtis.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių slapyvardžių sąrašas

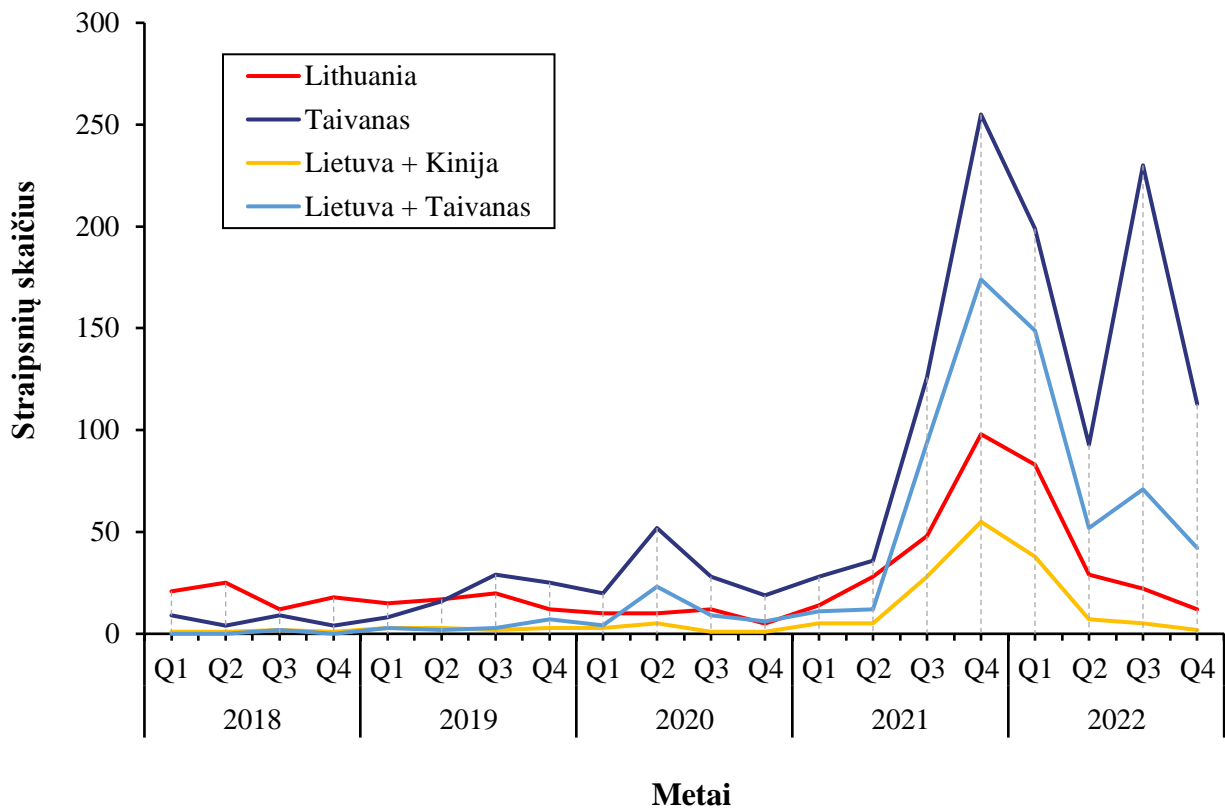
Institucija	Slapyvardis
LR ekonomikos ir inovacijų ministerijos aukšto rango atstovas	EIM01
LR Seimo narys	SM01
LR prezidentūros aukšto rango atstovas	PP01
LR užsienio reikalų ministerijos aukšto rango atstovas	URM01
LR užsienio reikalų ministerijos aukšto rango atstovas	URM02
LR užsienio reikalų ministerijos aukšto rango atstovas	URM03
LR užsienio reikalų ministerijos aukšto rango atstovas	URM04
Taivano užsienio reikalų ministerijos aukšto rango atstovas	TW01
Politologas	P01

2.2. Duomenų rinkimo metodai

Atsižvelgiant į tyrimo problemą ir tikslą, darbe taikomi du kokybiniai duomenų rinkimo metodai – žiniasklaidos turinio analizė ir pusiau struktūruotas interviu.

Taikant žiniasklaidos turinio analizę siekiama sudaryti išsamią įvykių chronologiją bei surinkti informaciją reikalinga pusiau struktūruoto interviu klausimyno rengimui. Pagrindinė medžiaga renkama iš „Lrt.lt“ ir, siekiant rasti alternatyvių įvykių paaiškinimų, „Global Times“ (GT) portalų. Tokių šaltinių pasirinkimą nulėmė jų statusas, Lrt.lt – visuomeninis transliuotojas, GT – Kinijos komunistų partijos leidinys.

1 linijinis grafikas. Lrt.lt ir GT portalų raktažodžių analizės rezultatai

Pastaba. „Lithuania“ (raudona linija) - straipsniai iš Global Times; „Taivanas“, „Lietuva + Kinija“, „Lietuva + Taivanas“ - straipsniai iš Lrt.lt

Tinklapyje Lrt.lt straipsniai filtruojami pagal raktažodžius „Kinija“, „Lietuva“ ir „Taivanas“, o GT – „Lithuania“. Nustatytas laiko filtras nuo 2020 metų antro ketvirčio iki 2022 metų pirmo ketvirčio. Šis laikotarpis pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos prezidentas G. Nausėda 2020 metų balandžio 9 dieną pasirašė dekretą „Dėl eilinių Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų“, kuriame skelbiama, kad Seimo rinkimai vyks tų pačių metų spalio 11 dieną o Seimo rinkimų politinė kampanija prasideda nuo balandžio 10 dienos (Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, 2020). Reikėtų pabrėžti, kad būtent rinkimų agitacijos kampanijos metu buvo iškeltas Taivano klausimas, tai patvirtina atlikta raktažodžių analizė (1 linijinis grafikas), kurios metu buvo skaičiuojamas Lrt.lt ir GT tinklalapiuose publikuotų straipsnių skaičius, kuriuose minimi šie raktažodžiai: „Lithuania“, „Taivanas“, „Lietuva“ ir „Kinija“ bei „Lietuva“ ir „Taivanas“. Taip buvo siekiama užfiksuoti kada apie šias temas buvo rašoma daugiausiai. Būtent 2020 metų antrame ketvirtyje pastebimas publikuotų straipsnių su raktažodžiais „Lietuva“ ir „Taivanas“ augimas.

Nepaisant to, jog Taivaniečių atstovybė oficialiai pradėjo darbą 2021 metų lapkričio 18 dieną, daugiau detalių apie atstovybės įsteigimo politinį procesą paaiškėjo 2022 metų sausio 4 dieną, po Prezidento Gitano Nausėdos pareiškimų apie tarpinstitucinio susiderinimo dėl Taivaniečių atstovybės pavadinimo trūkumo. Todėl dėl šios priežasties pasirinkta į analizę įtraukti ir 2022 metų pirmąjį ketvirtį.

Surinkti žiniasklaidos turinio analizės duomenys suskirstyti į septynis etapus: (1) *rinkimų kampanija ir derybos dėl koalicijos*; (2) *Lietuvos atsiribojimas nuo Kinijos*; (3) *pranešimai apie Taivano atstovybės steigimą Vilniuje*; (4) *Taivaniečių atstovybė pradeda darbą*; (5) *ekonominis spaudimas*; (6) *susiskaldymas*; (7) *krizės sprendimo planas*. Kiekviename etape išryškinamos „pilkosios zonos“, t. y. spragos, nenuoseklumai atkurtoje chronologinėje sekoje.

Kitas pasirinktas duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas kokybinis interviu. Taikant šį duomenų rinkimo metodą iš anksto suformuluojami atviro tipo klausimai, taip siekiama tyrimo dalyviams sukurti erdvę laisvai pasakoti apie savo idėjas, patirtį ir požiūrius. Taip pat pats klausimynas yra labiau tyrėjo numatytos interviu vedimo gairės nei aiški struktūra, kuria stengiamasi laikytis nustatytos klausimų uždavimo tvarkos. Kaip teigia Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė (2016), pusiau struktūruoto interviu „klausimyno struktūra yra lanksti, ji reaguoja į realaus interviu eigą. Pagal ją gali keistis užduodamų klausimų tvarka, jų formuluotės, kilti papildomų klausimų ir pan.“ (p. 20).

Kaip jau buvo minėta anksčiau, informacija, surinkta atliekant žiniasklaidos turinio analizę, buvo panaudota rengiant interviu klausimyną.

2.3. Duomenų analizės metodas

Duomenų analizė atlikta pritaikant proceso sekimo metodą (angl. *process tracing method*), kuris yra plačiai taikomas socialiniuose moksluose, siekiant nustatyti priežastinius ryšius ir mechanizmus tarp nepriklausomojo kintamojo (X) ir priklausomojo kintamojo rezultato (Y) (George & Bennett, 2005).

Siekiant suprasti šio metodo veikimo logiką galima pasitelkti Alexander L. George ir Andrew Bennet (2005) domino kauliukų metaforą. Tarkime, kad jums yra parodoma penkiasdešimti domino kauliukų, stovinčių tiesa linija, tuomet jie yra uždengiami taip, kad matytumėte tik pirmąjį ir penkiasdešimtąjį kauliuką. Tada jūsų paprašoma išeiti iš kambario ir, kai esate pakviestas atgal, pastebite, kad pirmasis ir penkiasdešimtas domino kauliukas dabar guli, o jų viršūnės nukreiptos ta pačia kryptimi. Taigi kaip jūs darysite išvadas apie tai kas nuvertė paskutinį kauliuką? Ar pirmasis domino kauliukas sukėlė grandininę reakciją ir nuvertė paskutinį, o gal tai vėjas arba stalo nelygumai privertė domino kauliukus nuvirst? George ir Bennett teigia, jog tam, kad tyrėjas nustatytų kas nulėmė paskutinio kauliuko nuvirtimą, jis privalo surinkti įrodymus ir eliminuoti alternatyvius įvykių aiškinimus, taip siaurindamas galimų priežasčių sąrašą.

Taigi taikant proceso sekimo metodą, siekiama užčiuopti priežastinius mechanizmus, kurie atidaro „juodąją dėžę“ tarp pirmojo kintamojo – priežasties (X) ir rezultato (Y). Tačiau dažniausiai tiriami procesai neturi aiškios priežastinės struktūros, kuri leistų pasakyti, jog X nulėmė Y. Atitinkamai šiuo atveju paaiškinimas, kad Lietuvos sprendimą atidaryti Taivaniečių atstovybę Vilniuje lėmė Lietuvos noras įgyvendinti „strateginę diversifikaciją“ (t. y., nuostata, kuri buvo fiksuojama dar rinkimų į Seimą 2020 m. politinėse programose), nėra pakankamas ir aiškus, ypač norint išsiaiškinti konkretų sprendimo variantą (t. y., kodėl būtent „Taivaniečių“, o ne „Taipėjaus“ atstovybė).

Būtina pabrėžti, kad priklausomai nuo tyrimo tikslo, yra galimi keturi proceso sekimo metodo variantai: teorijos tikrinimo (angl. *theory-testing*), teorijos kūrimo (angl. *theory-building*), teorijos peržiūrėjimo (angl. *theoretical-revision*) ir pasekmės aiškinimo (angl. *explaining outcome*) (Beach & Pedersen, 2019). Pirmasis proceso sekimo variantas remiasi dedukcine logika, t. y. priežastiniai mechanizmai konstruojami remiantis egzistuojančia teorija ir yra testuojami atliekant empirinius tyrimus (Beach & Pedersen, 2019). Priešingai nei „teorijos kūrimo“ variante, kur priežastinių mechanizmų grandinė kuriama indukciskai (Beach & Pedersen, 2019). Kitaip tariant, „teorijos kūrimo“ proceso sekimo variantas nesiremia egzistuojančia teorija, o tik empiriniais duomenimis, kur priežastiniai mechanizmai konceptualizuojami remiantis empiriniu tyrimu bei taip pat tyrimo metu atrastas priežasties (arba priežasčių rinkinio) ir rezultato ryšys gali būti pastebimas kituose atvejuose, t. y. gauti duomenys gali būti generalizuojami (Beach & Pedersen, 2019). „Teorijos peržiūrėjimo“ variante daugiausia dėmesio skiriama deviantiniams atvejams, kai, priešingai nei buvo teorizuota, priežastiniai mechanizmai nesuveikė (Beach & Pedersen, 2019). Tokiu atveju pagrindinis tyrėjo tikslas – naudojant surinktą informaciją apie tai, kurioje proceso vietoje priežastinis mechanizmas „sugedo“ tam, kad būtų galima tiksliai palyginti tipinį atvejį, kai mechanizmas suveikė su tiriamu deviantiu atveju ir atskleisti nežinomus kintamuosius/sąlygas, kurie turi būti, kad priežastinis mechanizmas tinkamai veiktų (Beach & Pedersen, 2019). Galiausiai, ketvirtasis variantas vadovaujasi abdukcinė analize kaip paaiškinimų kūrimo būdu, „kai empirinė medžiaga ir teorijos nuolat ir kūrybiškai gretinamos“ (Beach & Pedersen, 2019, p. 12). Šiame tyrime bus pasirenkamas ketvirtasis proceso sekimo metodo variantas (Beach & Pedersen, 2019).

Kaip buvo aptarta teorinėje dalyje, dažniausiai mažosios valstybės renkasi „saugius“ užsienio politikos sprendimus, nes esminis tokių valstybių tikslas – užtikrinti kuo didesnę saugumą nuo išorės grėsmių. Atitinkamai, mažosios valstybės tipiniu atveju renkasi nekonfliktuoti ir neprovokuoti didesnių šalių, kurios pajėgios sukelti daug žalos mažajai valstybei. Todėl laikomasi prielaidos, jog Lietuvos sprendimas atidaryti Taivaniečių atstovybę Vilniuje, nepaisant lengvai prognozuojamo konflikto su Kinija, yra ypatingas (deviantinis) atvejis, kurio negali pagrįsti tradiciniai mažųjų valstybių užsienio politikos ir saugumo aiškinimai.

Atsižvelgiant į tai, kad proceso sekimo metodas nėra detalai kodifikuotas ir dažniausiai paliekama laisvė tyrėjams pasirinkti konkrečiam atvejui tinkamiausią metodo tipą (Beach & Pedersen, 2019), tyrimas atliekamas remiantis J. Ricks ir Amy H. Liu (2018) išskirtais proceso sekimo metodo žingsniais. Tačiau jie yra šiek tiek modifikuoti atsižvelgiant į tiriamą Lietuvos užsienio politikos sprendimo atvejį:

1. Identifikuojamos pradinės hipotezės, atitinkančios svarbiausius sprendimo priėmimo etapus ir veikėjų įtaką.
2. Konstruojama laiko juosta, kuri reprezentuoja chronologinę svarbiausių įvykių seką. Šis žingsnis leidžia peržiūrėti reikšmingus įvykius ir įvertinti galimą jų įtaką rezultatui (Y), taip pat įvertinti išsikeltas hipotezes.
3. Konstruojama priežastinio ryšio schema, kuri suteikia aiškinimo struktūrą. Tai leidžia sutelkti dėmesį į priežastinius mechanizmus, dar kitaip – į „juodąją dėžę“, kurie sujungia siekį (X) lėmusi konkretų rezultatą (Y).
4. Siekiant patvirtinti arba paneigti išsikeltas tyrimo hipotezes, renkami patvirtinimai ar įrodymai, suteikiami proceso dalyvių pusiau struktūruotų interviu metu.

2.4. Tyrimo eiga ir etika

Tyrimo duomenys buvo renkami 2022 metais nuo liepos 1 dienos iki rugpjūčio 31 dienos, vykdamas „Studentų tyrimai vasaros metu“ projektą, kuriam finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba (LMTLT), sutarties Nr. P-SV-22-28.

Tyrimo dalyviams sutikus, pokalbiai buvo įrašomi į diktofoną (vienas interviu vyko per „Microsoft Teams“ platformą), vėliau interviu buvo transkribuojami ir analizuojami. Kaip jau buvo minėta – iš viso atlikti 9 pusiau struktūruoti interviu, kurių dalyje dalyvavo ir darbo vadovas T. Janeliūnas. Taip pat siekiant užtikrinti tyrimo etiką bei dalyvių anonimiškumą, klausimynai nebus įtraukti į priedus. Visgi, kai kurie klausimai, ypač jei kalbama apie konkrečius asmenis ar įvykius, gali atskleisti, su kuo buvo kalbama.

Taigi, atliekant pusiau struktūruotus interviu su Lietuvos ir užsienio ekspertais, užsienio politikos sprendimų priėmėjais ir įgyvendintojais, tiesiogiai dalyvavusiais sprendimų dėl Taivaniečių atstovybės įsteigimo Vilniuje procesuose, buvo laikomasi etikos principų. Tyrimo dalyviams buvo pasiūlyta, esant pageidavimui, analizės dalyje neskelbti juos asmeniškai identifikuojančios informacijos. Atsižvelgiant į tai, poskyryje „Tyrimo dalyviai“, informantams suteikti slapyvardžiai.

3. ŽINIASKLAIDOS ANALIZĖ

3.1. Politinio proceso etapai

3.1.1. Pirmasis etapas: Rinkimų kampanija ir derybos dėl koalicijos

2020 metų rugsėjo 15 dieną naujienų portale Lrt.lt pasirodė straipsnis pavadinimu *Rinkimų kompasas. Taivano nepriklausomybė – klausimas, į kurį dalis partijų atsakymą randa sunkiai*, kuriame žurnalistai M. Gaučaitė ir R. Galinis pateikė 2020 metų spalį vyksiančiuose Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose dalyvausiančių partijų pozicijas Taivano klausime. Žurnalistų apklausa parodė, kad šešios partijos iš šešiolikos pasisakė už Taivano savarankiškumo stiprinimo idėją. Pavyzdžiui, Laisvės partijos pirmininkė Aušrinė Armonaitė teigė, kad:

Laisvės partija pritartų Taivano (Kinijos Respublikos) nepriklausomybės pripažinimo ir valstybingumo tarptautinėje erdvėje stiprinimo siekiui. Tokio diplomatinio pripažinimo ir dialogo su Taivanu sustiprinimas turėtų būti įgyvendinamas telkiant plačią bendraminčių koaliciją Europos Sąjungos šalių tarpe. Manome, kad Taivano demokratija yra sėkmingas pavyzdys daugeliui Azijos valstybių, o ypač komunistų partijos valdomai Kinijos Liaudies Respublikai (para. 19).

O Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio (LRLS) partijos pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen tvirtino, jog „per ateinančią kadenciją sieksime dar labiau sustiprinti ekonominius ir diplomatinis ryšius su Taivanu. Sieksime nuolatinės Lietuvos atstovybės Taivane įkūrimo“ (para. 21) bei Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) partijos pirmininko Gabrielius Landsbergio teigimu, partija šį procesą mato „kaip vystytiną palaipsniui: pasisakome už santykių intensyvinimą, politinio ir ekonominio bendradarbiavimo plėtojimą, inicijuojant atstovybių steigimą. Taip pat pritartume Taivano įtraukimui į tarptautinių organizacijų formatus, tokius kaip Pasaulio sveikatos organizacija ir kitos“ (para. 40). Verta pastebėti, kad tarp partijų, kurios viena ar kita forma pasisakė už aktyvesnę Taivano savarankiškumo rėmimą, pasibaigus antrajam Seimo rinkimų turui, trys partijos – TS-LKD, Laisvės partija ir LRLS – pasirašė koalicijos sutartį taip sudarydamos valdančiąją daugumą (Lietuvos Respublikos Seimas, 2020).

Prieš oficialų valdančiosios koalicijos sudarymą, kuris įvyko 2020 metų lapkričio 9 dieną, spalio 29 dieną Laisvės partija socialiniuose tinkluose pavišino pasiūlymus dėl Aštuonioliktosios Vyriausybės programos, kuriuose kalbama apie sieki „aktyviai palaikyti Taivano nepriklausomybės pripažinimo ir valstybingumo stiprinimo siekius“², KLR greitai išreiškė pasipiktinimą (Stankevičius, 2020). Kinijos ambasada Lietuvoje spalio 30 dieną „Baltic News Service“ (BNS) atsiuntė pareiškimą – „ambasada

² Skelbimas socialinėje erdvėje buvo ištrintas, todėl nuorodos į originalų šaltinį nėra.

reiškia stiprų pasipiktinimą ir tvirtą prieštaravimą. Pasaulyje yra tik viena Kinija, o Taivas yra neatskiriama Kinijos teritorijos dalis“ (Stankevičius, 2020, para. 2). KLR tvirtino, kad Lietuva tokiais veiksmais bando pakeisti pamatinę Kinijos interesą dėl suverenumo ir paminti „Vienos Kinijos“ principą, kuris postuluoja, jog Taivas yra Kinijos dalis, o Kinijos Vyriausybė yra vienintelė teisėta Vyriausybė.

Nepaisant šių Kinijos priekaištų, valdančiųjų koalicijos sutartyje visgi buvo paminėta anksčiau socialiniuose tinkluose išreikšta Laisvės partijos vertybinės užsienio politikos mintis, tačiau įvardyta kaip parama kovotojams už laisvę „nuo Baltarusijos iki Taivano“ (Dėl Koalicijos Formavimo ir Prioritetinių Darbų, 2020). Aušrinė Armonaitė su naujienų portalu Lrt.lt pasidalijo, kad „Taivanui turi būti suteiktas šansas būti pripažintam“ (Andrukaitytė, 2020).

Kinijos žiniasklaidoje šis žingsnis nepraėjo nepastebėtas. GT straipsnyje teigiama, kad Lietuva, būdama maža valstybė, dėl Rusijos kamuojama paranojos, elgiasi įžūliai ir neapgalvotai (Xijin, 2020).

2020 metų gruodžio 11 dieną, Lietuvos Respublikos Seimas nutarė pritarti Lietuvos Respublikos Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės pateiktai Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programai (LRS, 2020), kurioje yra numatytas prioritetas „Lietuva – laisvės ir demokratijos plėtros centras“, kuriuo siekiama prisidėti prie pamatinėmis Europos Sąjungos (ES) vertybėmis grįstos erdvės plėtimo. Tarp numatytų uždavinių yra nurodytas ir siekis vykdyti strateginę diversifikaciją:

Būtina strateginė diversifikacija – turime atverti sau naujas rinkas, kurios mažintų priklausomybę nuo ribotų tiekimo šaltinių autokratinėse šalyse ir atidarytų naujas galimybes Lietuvos eksportuotojams demokratinėse, pažangiausiose pasaulio rinkose. Ypač reikalingi aktyvesni santykiai su Rytų Azijos šalimis, kuriose Lietuva neišnaudoja bendradarbiavimo potencialo; atitinkamai būtina strategiškai plėsti diplomatinių atstovybių tinklą (p. 107-108).

Svarbu pažymėti tai, kad koalicijos sutartyje minimos nuorodos į Taivaną, Vyriausybės programoje neliko. Taigi, po šios programos patvirtinimo vis dažniau buvo reiškiamas Taivano palaikymas jo diplomatiniam ginčui su Kinija bei aktyviai kalbama apie bendradarbiavimą su Rytų Azijos šalimis, tokiais kaip Pietų Korėja, Japonija ir pačiu Taivanu (Beniušis, 2021a, 2021b). Aptarinėjant Taivano klausimą ypač aktyvus pasirodė Užsienio reikalų ministerijos viceministras M. Adomėnas (Beniušis, 2020; Adomėnas & Landsbergis, 2020; Abromaitis, 2020; Adomėnas, 2020; Šakytė, 2020) teigdamas, kad „Lietuvos politinių ir diplomatinių santykių su Taivanu plėtra būtų gera proga realiai glaudinti bendradarbiavimą su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis“ (Adomėnas, 2020, para. 40), taip pat Lietuvai reikia nustoti pataikauti Kinijai, o užsienio politikoje vadovautis laisvės ir demokratijos vertybėmis (Beniušis, 2020). Pasak politiko, Lietuvos tikslas turėtų būti Taivano

valstybingumo pripažinimas (Beniušis, 2020). Verta pastebėti, kad M. Adomėnas Lietuvos ir Kinijos santykių permąstymą ir Taivano valstybingumo pripažinimo idėja plėtoja jau nuo 2019 metų (Adomėnas, 2019a, 2019b).

Remiantis žiniasklaidos analize, galima teigti, kad TS-LKD ir Laisvės partija siekė padaryti Taivano klausimą viena iš ryškiausių užsienio politikos kryptių. Tačiau nebuvo aišku, kokios konkrečios politikos bus siekiama Taivano atžvilgiu: radikalių pokyčių, keičiančių nusistovėjusią „Vienos Kinijos“ politiką, gal net vedančių iki Taivano nepriklausomybės pripažinimo, ar tik ekonominių santykių su Taivanu stiprinimo? Be to, kyla klausimas, kodėl Vyriausybės programoje, nepaisant ganėtinai aktyvių viešų pasisakymų rinkimų kampanijos metu apie Taivaną, neliko jokios nuorodos į salą? Taip pat įdomu tai, ar, sudarant koalicijos sutartį ir rengiant Vyriausybės programą, buvo aptarta politika dėl ryšių su Taivanu, jei taip, tai dėl kokios konkrečios politikos buvo susitarta?

3.1.2. Antrasis etapas: Lietuvos atsiribojimas nuo Kinijos

2021 metų kovo 4 dieną Lietuva žengė dar vieną žingsnį į priešpriešą su KLR – Lietuvos Vyriausybė paskelbė, kad ketina atidaryti verslo atstovybę Taivane (Beniušis, 2021a). Tai buvo vienas pirmųjų viešai pastebimų ženklų, rodančių, jog Lietuva siekia politiškai atsiriboti nuo Kinijos. Gegužės 20 dieną Lietuvos Respublikos Seimas (LRS) priėmė rezoliuciją „Dėl masinių, sistemingų ir sunkių Kinijos vykdomų žmogaus teisių pažeidimų ir uigūrų genocido“ pasmerkimo (BNS, 2021a). To paties mėnesio 21 dieną naujienų portale POLITICO pasirodė straipsnis apie Lietuvos pasitraukimą iš Kinijos „17+1“ bloko Rytų Europoje (Reivytytė, 2021). Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis ragino ir kitas ES valstybes išstoti iš šio formato, teigdamas, kad 17+1 ekonominio bendradarbiavimo su Kinija formatas nebuvo ir nėra naudingas narėms (Reivytytė, 2021). Taip pat Lietuvos karinei žvalgybai įvardijus Kinijos technologijų kompanijos „Huawei“ dalyvavimą kuriant 5G tinklą, kaip rizikos veiksnį, netrukus LRS gegužės 25 dieną priėmė dviejų įstatymų pataisas, kurios užkirto kelią Kinijos veiklą kuriant 5G tinklą Lietuvoje (BNS, 2021b).

Kinai šiuos veiksmus įvardijo kaip Vilniaus bandymą padaryti įspūdį Vakarų valstybėms, o ypač JAV (Global Times, 2021a). Tačiau, nors ir teigiama, kad toks Lietuvos poelgis yra Vakarų darbas (Lingzhi, 2021; Caiyu & Anqi, 2021), visgi pabrėžiama, kad Vilnius elgiasi neracionaliai, nes yra paveiktas baime Rusijai (Xijin, 2020).

2021 metų pavasarį Lietuva aiškiai demonstruoja, jog santykiai tarp Lietuvos ir Kinijos keičiasi: Lietuva siekia atsiriboti nuo Kinijos remiamų bendradarbiavimo formatų, ieško naujų ekonominių partnerių regione, nori mažinti priklausomybę nuo Kinijos technologijų, kurios vertinamos kaip keliančios grėsmę. Kinijos žiniasklaidos tinklas GT, spėliodamas kas gi paskatino Lietuvą rinktis stoti

prieš Kiniją, siūlo kelis scenarijus – Lietuva, kaip JAV marionetė arba Lietuva, šalis paranojike, kuri baiminasi dėl agresyvios kaimynės rūstybės.

3.1.3. Trečiasis etapas: Pranešimai apie Taivano atstovybės steigimą Vilniuje

Nepaisant egzistuojančių įtemptų santykių tarp Vilniaus ir Pekino, tikrąją Lietuvos ir KLP diplomatinių santykių krizės pradžią pažymėjo 2021 metų liepos 20 dieną Taivano užsienio reikalų ministro pranešimas spaudai, jog Taivas atidaro atstovybę Lietuvoje (TVBS News, 2021). Tai pirmoji Taivano diplomatinė misija vadinama „Taivano atstovybė Lietuvoje“ (angl. *Taiwanese Representative Office*), o ne tradiciniu „Taipėjaus“ atstovybės pavadinimu (angl. *Taipei Representative Office*) (Kivita, 2021; BOCA, n. d.). Derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos URM pranešė, jog Taivano atstovybė savo veiklą Vilniuje turėtų pradėti jau 2021 metų vasarą (URM, 2021a).

Kaip ir buvo galima tikėtis, Lietuva greitai sulaukė Pekino pasipiktinimo (Xiaoci, 2021; GT staff reporters, 2021a). KLR perspėjo Lietuvą, „kad ši nesiųstų klaidingų signalų Taivano nepriklausomybės jėgoms“ (Kivita, 2021, para. 21), o Kinijos URM atstovas Zhao Lijian dar kartą paragino Lietuvą gerbti „Vienos Kinijos“ principą, kurio šalis įsipareigojo laikytis užmezgus diplomatinius santykius su Kinija, ir kuo greičiau išspręsti šią problemą (Xiaoci, 2021). KLR pabrėžė, jog esą neprieštaraujanti įprastiems ekonominiams ir kultūriniais mainams tarp kitų šalių ir Taivano regiono, tačiau Lietuvos pasirinkimas misijos pavadinime naudoti „Taivas“ vietoje įprasto „Taipėjaus“, rodo šalies piktus kėslus bei JAV politinį planą – veikti per tokias mažąsias valstybes kaip Lietuva, siekiant išbandyti Kiniją (Xiaoci, 2021).

Rugpjūčio 10 dieną Kinija perėjo nuo retorikos prie veiksmų – atšaukė savo ambasadorių Lietuvoje ir pareikalavo, kad Vilnius pasiųstų taip pat – atšauktų Lietuvos ambasadorę iš Pekino (Global Times, 2021b). Pasak Kinijos ekspertų, Lietuvos užsienio politikos strategija yra paremta JAV sekimu ir viliojimu – Vilnius yra Vašingtono marionetė, „kuri aršiausiai loja ant JAV strateginių konkurentų mainais į apsaugą“ (GT staff reporters, 2021b, para. 2). Jau šiame etape KLR aiškiai išsakė, jog Lietuva „sumokės“ už šį sprendimą, pabrėždama, jog ji neleis Lietuvai sukurti precedento – bijodama, kad kitos šalys gali pasekti jos pėdomis (Global Times, 2021c).

Gitanas Nausėda teigė, kad tai nėra „Vienos Kinijos“ principo pažeidimas ir tikisi, kad „Kinija pakeis savo sprendimą dėl ambasadoriaus Vilniuje atšaukimo“ (BNS, 2021c, para. 1). G. Landsbergis paantrino prezidentui ir pabrėžė, jog kitos valstybės turėdamos Taivano atstovybes savo valstybėse, nenutraukė diplomatinių ryšių su Kinija – ambasadoriai nebuvo atšaukiami (Masiokaitė-Liubinienė, 2021). Taip pat ministras tvirtino, kad Vilnius sulaukė paramos iš JAV bei ES institucijų (Masiokaitė-Liubinienė, 2021).

Nepaisant Kinijos raginimų kuo greičiau deeskaluoti situaciją, pakeičiant Taivano atstovybės pavadinimą, Lietuva laikėsi savo pozicijos. Todėl atsižvelgdama į tai, Kinija pradėjo taikyti priverstinės diplomatijos priemones – „neformalias sankcijas“. Darren J. Lim ir Victor A. Ferguson (2022) šį terminą apibūdina kaip „ekonominių santykių sutrikimą, kuris niekada nebuvo pripažintas kaip oficiali Kinijos Liaudies Respublikos Vyriausybės politika ir nebuvo įvestas per formalią teisinę sankcijų sistemą“ (p. 1526). Nors „Kinijos mokslininkai ir pareigūnai visada pabrėžia taiką Kinijos diplomatijoje“ (Zhang, 2021, p. 360), priverstinė diplomatija nėra naujas įrankis Pekino užsienio politikos virtuvėje (Chen & Garcia, 2016; Lai, 2018; Lim & Ferguson, 2022).

Po Kinijos ambasadoriaus atšaukimo, rugpjūčio 17 dieną Kinijos valstybinis traukinių operatorius „China railway container transport corp.“ paskelbė apie tiesioginių krovinių traukinių iš Kinijos į Lietuvą – vadinamojo „naujojo šilko kelio į Europą“ – sustabdymą (Muchks, 2021). Nors Kinijos žiniasklaidoje buvo neigiami šie „kaltinimai“, tačiau ekspertai pažymėjo, kad toks paslaugų teikimo sustabdymas galėtų būti Kinijos pusės pasirinkimas (Daye & Han, 2021). O rugpjūčio 22 dieną Lietuvos Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba pranešė apie sustabdyta maisto eksporto leidimų išdavimą Kinijoje (Alonderytė, 2021). Rugpjūčio 25 dieną Kinijos valstybinė kreditų draudimų agentūra sumažino Lietuvos įmonėms kredito limitus ir pakėlė kainas (Šimelevičienė, 2021).

Taigi, rugsėjo 13-osios vakare G. Landsbergis išvyko į JAV. Kaip minima Lrt.lt, vizituodamas Vašingtone, ministras aptarė aktualius Lietuvos ir JAV bendradarbiavimo klausimus, galimybes sustiprinti ekonominius ryšius bei tai pat buvo paliesta tema apie santykius su Kinija (BNS, 2021d). Kaip teigė G. Landsbergis „Vašingtone išgirdome labai aiškų supratimą ir patikinimą – turime tvirtą JAV politinę paramą dėl visų Lietuvai kylančių grėsmių“ (BNS, 2021e, para. 9). Seimo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Ž. Pavilionis pasidalijo, kad G. Landsbergis iš tikrųjų buvo pakviestas pačios Amerikos – „Į Vašingtoną mes buvome pakviesti, ko nebuvo, turbūt, nuo prezidento Valdo Adamkaus laikų. Paprastai mes prašomės į Vašingtoną. Ministras Gabrielius Landsbergis buvo penketuke šalių ar ministrų, kurie apsilankė Vašingtone po pandemijos“ (Jackevičius, 2021). Tačiau po susitikimo su JAV Valstybės sekretoriumi Antony Blinkenu, tos pačios dienos vakare, G. Landsbergis, pokalbyje telefonu su ELTA atstovais nebeikalbėjo apie pirminį užmojų atidaryti atstovybę vasarą. Dabar ministro pozicija buvo kiek kitokia, anot jo, dar nėra aišku, kada Vilniuje darbą galėtų pradėti Taivano atstovybė: „tai yra klausimas, kuris dar nėra uždarytas iki galo“ (Brunalas, 2021a, para. 2). Tačiau jis tvirtino, kad jokių kliūčių nėra, paprasčiausiai yra laukiama „geriausios progos“: „vyksta diskusija, vyksta konsultacijos ir su Kinijos puse, ir su mūsų partneriais“ (Brunalas, 2021a, para. 4).

Vis dėlto diskusijos ir konsultacijos su partneriais užsitęsė ir sprendimas įsteigti atstovybę buvo atidėtas, kaip spalio 25 dieną teigė ministras – „diskusijos vis dar vyksta su partneriais tiek dėl

pavadinimo, tiek dėl atidarymo“ (Brunalas, 2021b, para. 33). Šis žingsnis buvo įvairiai interpretuojamas. Vieni teigė, kad paprasčiausiai įvyko nesusikalbėjimas tarp Prezidentūros ir URM ar net iškilo abejonių, pavyzdžiui, M. Matijošaitis teigė:

Įžvelgiu trypčiojimą, bet reikia suprasti, kad užsienio politiką formuoja tiek Seimas, tiek Vyriausybė ir Prezidentūra. Jeigu kažkurioje grandyje atsiranda abejonių, tai tada visa grandinė sulėtėja. Tikiuosi, kad kuo greičiau tose kitose valdžios institucijose susitars, susilygins tuos neaiškumus ir toliau bus galima siekti Vyriausybės programinių tikslų (Marcinkevičius, 2021, para. 20).

Verta pastebėti, kad prezidentas spalio 27 dieną pasisakė, kad Lietuvos pozicija yra nekintama ir Lietuva planuoja įsteigti verslo atstovybę *Taivano pavadinimu* (Brunalas, 2021c), tačiau Asta Skaisgirytė, vyriausioji prezidento patarėja, rugsėjo 23 dieną kalbėdama su žurnalistais, ne vieną kartą atstovybę įvardijo, kaip „*Taipėjaus*“, o ne „*Taivano*“ (Marcinkevičius, 2021a).

Kiti teigė, kad Vilnius norėdamas įtikti tiek Taivanui, tiek Kinijai, delsia, nes nežino, kaip tinkamai pasielgti. Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) parlamentaras Giedrius Surplys pakomentavo šią situaciją:

Yra toks posakis: diplomatijoje staigmenų nebūna. Vadinasi, prieš žengdamas žingsnį, prieš paskelbdamas, koks bus pavadinimas ar apskritai bus tokia atstovybė, paprastai tu ne visiškai viešai, ne per žiniasklaidą, išsiaiškini su visomis suinteresuotomis pusėmis, kas būtų, jeigu mes padarytume taip, o galbūt, jeigu mes padarytume kitaip. Tada galima išvengti ir ambasadorių atšaukimo, ir įšalusių santykių. Mūsų valdžia nuėjo kitu keliu, iškėlė aukštai kalaviją ir nujojo įrodyti visiems, kad ji gali daryti kaip nori. Diplomatiijoje taip paprastai nebūna, už kiekvieną veiksmą būna atoveiksmais (Marcinkevičius, 2021b, para. 8).

Taip pat svarbu paminėti, kad pasikeitė ne tik atstovybės atidarymo planai, bet ir Taivano pareigūnų ir verslininkų delegacijos sudėtis – Taivano užsienio reikalų ministras Joseph Wu spalio 27 dieną neatvyko į Lietuvą. Pažymėtina, kad šios delegacijos atvykimas į Lietuvą yra labai svarbus žingsnis ne tik link Vilniaus ir Taipėjaus glaudesnių santykių, bet ir link Lietuvos, kaip puslaidininkių lustų gamintojos idėjos realizacijos (Lrt RADIJO laida „60 minučių“, 2021, 1:05-15:23).

Taigi, nuomonės dėl šio įvykio išsiskyrė, kai kurie kaltino Lietuvos URM, teigdami, jog Vilnius baimindamasi Pekino rūstybės, atsisakė pirminės idėjos priimti Taivano užsienio reikalų ministrą (Palaima, 2021). Kiti, pavyzdžiui, Seimo TS-LKD frakcijos narys M. Maldeikis teigė, jog tai nėra demaršas, pabrėždamas, kad šis žingsnis nebuvo paremtas baime Kinijai (Musnickas, 2021).

Šio etapo pagrindiniai klausimai: (1) kodėl Taivano atstovų pranešime minimas neįprastas „*Taivano*“, o ne „*Taipėjaus*“ atstovybės pavadinimas? (2) kiek Lietuvos politikos formuotojų žinojo apie atstovybės atidarymo laiką ir tikslų pavadinimą? (3) ar buvo iš anksto rengiamasi tikėtina Kinijos

reakcijai, įskaitant ekonominių sankcijų paskelbimą? (4) ar apie atstovybės steigimo planus buvo įspėti Lietuvos partneriai JAV ir ES – ar buvo derinta jų politinė ir ekonominė parama? (5) dėl kokios priežasties įstrigo Taivano atstovybės atidarymas? (6) ar tuo metu vyko neviešos tarpinstitucinės derybos dėl pavadinimo?

3.1.4. Ketvirtasis etapas: Taivaniečių atstovybė pradeda darbą

Lapkričio 18 dieną Taivaniečių atstovybė pradėjo darbą. Ši žinia išties įsiutino KRL – „[Lietuvą] tarsi musę daužome – tik reikia būti atsargiems, kad nesusiteptume rankų ar sienų ir nesudaužytume vazos ant stalo“ (Global Times, 2021d, para. 10). Lapkričio 21 dieną Pekinas pažemino diplomatinio atstovavimo lygį su Lietuva iki *chargé d'affaires*. Kaip teigiama GT, siekiant protestuoti prieš Lietuvos ir Taivano santykius, neatmetama idėja visiškai nutraukti diplomatinius santykius su Vilniumi (Siqi & Hengyi, 2021).

Lietuvos URM bandydamas suvaldyti Pekino rūstybę, priminė, kad atstovybė Vilniuje atidaryta, siekiant plėtoti ekonominį ir kultūrinį bendradarbiavimą su Taivanu, tačiau diplomatinio statuso ji neturi (BNS, 2021f). O premjerė I. Šimonytė pabrėžė, kad Taivaniečių atstovybės atidarymas buvo numatytas Vyriausybės programoje (BNS, 2021f). Verta pabrėžti, jog Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje apie galima Taivaniečių atstovybės atidarymą Vilniuje tiesiogiai nėra kalbama (LRS, 2020). Tačiau, lapkričio 24 dieną KLR surengtoje spaudos konferencijoje ambasadoje, *Chargé d'affaires ad interim* Qu Baihua teigė, kad atstovybės diplomatinio statuso neturėjimas nieko nekeičia – pavadinimas yra didžiausia problema (Stankevičius, 2021). Jo teigimu, Lietuvos „pirmas ir pats svarbiausias žingsnis – pavadinimo keitimas. Tai labai svarbu. Biuras galėtų būti pavadintas Taipėjaus vardu, tai būtų priimtina“ (Stankevičius, 2021). Visgi, KLR akimis, salos vardo naudojimas atstovybės pavadinime kuria Taivano suvereniteto įspūdį. Pasak diplomato, jam pasikeitus, būtų galima pradėti galvoti apie santykių normalizavimą (Stankevičius, 2021).

Būtina paminėti dar vieną detalę – parlamentarė Laima Andrikienė lapkričio 18 diena savo „Facebook“ paskyroje pasidalino sveikinimu – „šiandien atidaryta *Taivano atstovybė Lietuvoje* [pabrėžimas pridėtas]“ (Andrikienė, 2021). Politikui D. Kuoliui paklausus „ar tikrai Taivano, gal Taivaniečių?“ „Taivano – atsakė parlamentarė – kas nori gudrauti, iš anglų į lietuvių verčia kaip Taivaniečių“ (Kuolys, 2021). Tačiau po 2 dienų įrašas buvo redaguotas ir pakeistas į „šiandien atidaryta Taivano atstovybė Lietuvoje, jos oficialus pavadinimas – *Taivaniečių atstovybė Lietuvoje* [pabrėžimas pridėtas]“ (žr. 1 priedą).

Ministras G. Landsbergis lapkričio 23–25 dienomis išvyko į Vašingtoną, siekdamas „sudaryti kuo palankesnes sąlygas dvišalės prekybos plėtrai ir tiekimo grandinių diversifikavimui“ (URM, 2021b).

Antrąją vizito dieną buvo finalizuotas susitarimas su JAV eksporto kreditų agentūra Eksporto-Importo Banku (angl. *Export-Import Bank of the United States*), kuris, anot ministro, suteiks galimybę Lietuvos verslui pasinaudoti Banko teikiamomis vidutinės ir ilgalaikės trukmės garantijomis ar tiesioginėmis paskolomis, kurių suma gali siekti iki 600 mln. JAV dolerių (URM, 2021b).

Taigi, nepaisant to, kad buvo atidėtas atstovybės atidarymo terminas bei kilusios diskusijos dėl pavadinimo – atstovybė pradėjo darbą kaip „Taivaniečių atstovybė Vilniuje“. Tačiau, panašu, kad ne visi buvo informuoti apie tokį variantą, pavyzdžiui, L. Andrikienė, kuri viešai suklydo dėl atstovybės pavadinimo.

3.1.5. Penktasis etapas: Ekonominis spaudimas

Pažeminusi diplomatinio atstovavimo lygį, KLR ėmėsi kitų priemonių. Nuo lapkričio 24 dienos KLR žiniasklaidoje naratyvai apie Lietuvą suagresyvėjo (Bordachev, 2021; GT staff reporters, 2021c; Global Times, 2021f). Rusų propaganda persmelktame straipsnyje teigiama, kad Lietuva nėra šalis, verčiau geografinė vieta, ji turi ribotą suverenitetą ir racionalumas nėra Vilniaus stiprioji pusė (Bordachev, 2021). Kitame pranešama, kad rasta informacijos ir dokumentų liudijančių apie Lietuvos grubius žmogaus teisių pažeidimus, šaltiniai, kuriais remiamasi: Sputnik News, Baltnews, Republicas, BelTA, Rusijos Užsienio reikalų ministerija, Baltic Region ir straipsnio gale pacituojamas R. Paksas (GT staff reporters, 2021c). Anot jų, rasti įrodymai byloja, kad Lietuva yra „šiuolaikinė nacistinė“ valstybė (GT staff reporters, 2021c).

Ministro G. Landsbergio vizitas į Vašingtoną naujienų portale GT pateikiamas kaip Vilniaus atlygio už lojalumą JAV atsiėmimas – „be šių atlygių, tie oportunistiniai Lietuvos politikai nedrįstų mesti iššūkio Kinijai su tokia neprotinga, neapgalvota ir beprasmiška pozicija“ (Sheng & Yelu, 2021). O KLR užsienio reikalų ministerijos atstovas spaudai Zhao Lijian teigė, kad Lietuvos vadovybės vizitas „tik įrodo, kad už provokuojančio Lietuvos žingsnio slepiasi lėlininkų meistras, kuris visą spektaklį veda apgalvotai“ (Sheng & Yelu, 2021).

Taip pat, lapkričio 25 dieną KLR ambasada paskelbus, jog nuo šios dienos stabdomos konsulinės veiklos paslaugos, kitą dieną Zhao Lijian, spaudos konferencijoje pranešė, kad Kinija pakeitė savo diplomatinę atstovybę Lietuvoje į *Reikalų patikėtinių biurą*, todėl Vilnius privalo taip pat pakeisti savąją diplomatinę atstovybę Kinijoje (Global Times, 2021g).

Nepaisant šios agresyvios KLR pozicijos, gruodžio 1-ąją dieną, Seimo Tarpparlamentinių ryšių su Kinijos Liaudies Respublika grupės vadovybė, Seimo opozicijos nariai – Algirdas Butkevičius, Valentinas Bukauskas ir Artūras Skardžius, susitiko su KLR laikinuoju reikalų patikėtiniu Qu Baihua. Remiantis pranešimu parengtu žiniasklaidai, viso susitikimo metu, Seimo opozicijos nariai apgailestavo

dėl Vyriausybės sprendimo įsteigti Taivaniečių atstovybę Vilniuje (Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2021). Kaip rašoma pranešime:

A. Butkevičius apgailestavo, kad Lietuvos ir Kinijos santykiai dabartiniame etape yra ne tokie, kokių norėtusi, ir pabrėžė, kad net esant nuomonių skirtumui tam tikrais klausimais, kalbėtis yra būtina <...> Parlamentarai A. Skardžius ir V. Bukauskas <...> apgailestavo, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimas atverti Lietuvoje taivaniečių atstovybę, sugriovė viską, kas buvo kuriama ir ko buvo pasiekta per pastarąjį dešimtmetį (Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2021, para. 2-3).

Vėliau A. Skardžius, socialinio tinklo „Facebook“ platformoje, paskelbė įrašą, kuriame patikslino, jog „tenka apgailestauti, kad konservatorių Vyriausybės sprendimas atverti Lietuvoje taivaniečių atstovybę, sugriovė viską, kas buvo kuriama ir ko buvo pasiekta per pastaruosius dešimtmečius“ (Skardžius, 2021, para. 2).

Tačiau Pekinui toks pasikalbėjimas nieko nereiškė, visgi, kaip aiškiai buvo komunikuojama – reikia keisti pavadinimą, kitaip nieko nebus. Todėl Pekinas tęsė neformalias sankcijas. Lapkričio 30 dieną, kai kurios Kinijos lazerių pramonės grupės sustabdė bendradarbiavimą ir mainus su kolegomis Lietuvoje. Kaip rašoma GT „bendradarbiavimas ir mainai tarp Kinijos ir Lietuvos lazerių pramonės buvo sutrikdytas dėl COVID-19 pandemijos ir, atsižvelgiant į Lietuvos klaidą Taivano klausimu, bendradarbiavimas artimiausiu metu nebus atnaujintas“ (GT staff reporters, 2021d, para. 1). O gruodžio 1 dieną Pekinas išbraukė Lietuvą iš muitinės sistemų, verslininkai eksportuojantys į Kiniją negalėjo išmuitinti atvykusių prekių (Kapsevičius, Šimelevičienė, Karsokaitė, & Mykolaitytė, 2021).

Šio etapo pagrindiniai nežinomieji – (1) ar Lietuvos valdžios institucijos buvo numačiusios ir rengėsi tokiam KLR atsakui? (2) ar Lietuvos verslas buvo įspėtas dėl galimų Pekino sankcijų?

3.1.6. Šeštasis etapas: Susiskaldymas

Nors fragmentaciją Lietuvos užsienio politikoje buvo galima pastebėti iškart po paskelbimo apie planus atidaryti Taivaniečių atstovybę Vilniuje, tačiau ji ypač suaštrėjo Kinijai pradėjus taikyti ekonominį spaudimą analogiška JAV antrinėms sankcijoms³, kurios apima eksteritorinį sankcijų taikymą trečiosiomis šalims (asmenims ir (ar) organizacijoms) už jų ekonominį bendradarbiavimą su subjektais, kurie jau yra sankcionuoti (Dow Jones, n. d.).

Taigi nuo 2021 metų gruodžio mėnesio Pekinas pradėjo daryti įtaką tarptautinėms bendrovėms, kurios bendradarbiauja su Lietuva (BNS, 2021g; Miller, Chazan, & Bounds, 2021; O'Donnell & Sytas, 2021). Vokietijos automobilių dalių gamybos įmonė „Continental“, Kaune įsikūrusi automobilių

³ Šis KLR ekonominis spaudimas įvardijamas, kaip analogiškas JAV antrinėms sankcijoms, nes kaip ir neformalios sankcijos, jos nėra oficialios, visgi JAV antrinės sankcijos turi aiškų teisinį pagrindą.

elektronikos komponentų gamyklą, patirdama spaudimą iš Kinijos pusės, susitikime su premjere I. Šimonyte tvirtino, jog „bendra žala pramonei siekia šimtus milijonų eurų, o jei konfliktas tęstųsi, tai tik paaštrėtų“ (LRT.lt, 2022, p. 1), todėl Lietuva buvo raginama nusileisti ginče su Pekinu. O Vokietijos pramonės asociacija (BDI), kritikuodama Pekino prekybos boikotą, teigė, kad Lietuva, stiprindama ryšius su Taivanu, nederino to su ES politika (Miller, Chazan, & Bounds, 2021).

Atsižvelgdama į šią situaciją, Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP) pirmininkė Vilija Blinkevičiūtė teigė, jog trūko diskusijų, analizės ir rizikų vertinimo (Jurčenkaitė, 2021b) bei pats sprendimas yra neapgalvotas ir neįvertintos pasekmės (Juozapaitis & Jaruševičiūtė-Mockuvienė, 2021). O tuo metu buvęs opozicijos lyderis Ramūnas Karbauskis, negailėjo kritikos. Politikas, pavadindamas Lietuvos užsienio politiką „išprotėjusi politika“, o G. Landsbergį ir Seimo užsienio reikalų komiteto pirmininką Ž. Pavilionį užsienio politikos „ereliais“, pažymėjo, kad šia neprofesionalia ir neapgalvota užsienio politika yra griauinama šalies ekonomika (Karbauskis, 2021; Gaučaitė-Znutienė, 2021). O politikas Artūras Zuokas, socialinio tinklo „Facebook“ platformoje, paskelbė įrašą, kuriame pateikė savo nuomonę apie susiklosčiusią situaciją su Kinija. Jo manymu, šioje atstovybės steigimo istorijoje yra korupcijos (Zuokas, 2021). Išskeldamas klausimą „kodėl Lietuvos užsienio politikos atstovams taip parūpo Taivano demokratija?“ paragino Valstybės saugumo departamentą (VSD) atsakyti, visgi VSD „tikrai turi informaciją, kiek kartų per pastarąjį dešimtmetį Taivane lankėsi šios politikos dirigentas, Užsienio reikalų viceministras Mantas Adomėnas“ (Zuokas, 2021, para. 16). Zuokas savo įrašė pateikė dvi įvykių versijas:

Pirma versija – M. Adomėnas tiesiog nusprendė draugams atsidėkoti ir parodyti, koks jis svarbus. Apie panašias padėkas ir prekybą „ryšiais“ tiesiog telefoninio pokalbio metu skandalingai išgarsėjo Užsienio reikalų komiteto pirmininkas Ž. Pavilionis. Taigi, konservatorių tarpe tai tampa įprasta praktika. Antra versija – žinant, kad pagal VSD paskelbtą informaciją M. Adomėnas yra linkęs į įvairius „draugiškus“ susitarimus su verslo grupėmis, už ką dar neseniai buvo pašalintas iš konservatorių partijos, neatmestina versija, kad įvyko barteriniai mainai <...> Pašalintas iš partijos M. Adomėnas ne tik kad greitai grįžo, bet dar ir karjerą padarė. Matyt VERTYBINEI politikai reikėjo vertingų kadru. Tai kas gali paneigti galimybę, kad ar asmeniškai viceministras, ar koks jo kontroliuojamas fondas, gavo galimą naudą mainais už tokią sunkiai logiškai paaiškinamą užsienio politiką. Tikiuosi VSD anksčiau ar vėliau atsakys į šį klausimą (para. 19-22).

A. Skaisgirytė, gruodžio 20 dieną per interviu su „Delfi“ tvirtino, kad detalės apie atstovybę nebuvo derintos su prezidentu bei diskusijos vyko *post factum*, t. y. kai jau kilo šurmulyks viešojoje erdvėje (Laučius, 2021). Taip pat diplomatė, paantrino ankstesnių politikų išsakytas nuomones – pasekmės išties nebuvo įvertintos (Laučius, 2021). Nuo komentarų nesusilaikė ir V. Adamkus. Kadenciją baigęs prezidentas teigė, kad „Taivano klausimu turėjo vykti daug diskusijų, pozicija turėjo būti suderinta su

Seimu, Vyriausybė ir prezidentu ir tik nutarus, kas geriausia šiame santykių palaikyme ar nepalaikyme, Taivano pripažinime ar nepripažinime, turėjo būti imtasi sprendimų“ (Jackūnaitė, 2021).

Tačiau garsiausia žinutę apie Lietuvos politikų susiskaldymą tarptautinei erdvei išsiuntė prezidentas. 2022 metų sausio 4 dieną G. Nausėda pareiškė, kad „ne Taivaniečių atstovybės atidarymas buvo klaida, o pavadinimas, kuris nebuvo derintas su manim“ (Andrukaitytė, Brunalas, 2022, para. 2). Svarbu pažymėti ir tai, kad prezidentas pakartojo, tai ką sakė dauguma šios „vertybinės“ užsienio politikos kritikų – tokio masto sprendimus reikia derinti su ES valstybėmis ir partneriais už Atlanto vandenyno (Andrukaitytė & Brunalas, 2022). Prezidento atstovas spaudai Ridas Jasiulionis kitą dieną patikslino G. Nausėdos pasisakymą – „su prezidentu pavadinimas nebuvo derintas iki tol, kol buvo paskelbtas viešai. Su prezidentu buvo derinamas pats atstovybės steigimo faktas“ (Beniušis & Celencevičius, 2022, para. 8).

Anot „Financial Times“ (FT), šiuo pasisakymu prezidentas sugriovė trapią Lietuvos užsienio politikos vienybę, kuri egzistavo tarp prezidento ir I. Šimonytės vadovaujamos Vyriausybės (Milne, 2022). O GT džiūgavo, kad Vilnius pagaliau pripažino savo klaidą (Global Times, 2022). Dar labiau KLR pradžiugino ir tai, kad R. Karbauskis, patvirtino Pekino ekspertų prielaidas apie Vilniaus sprendimo tvarumą (Global Times, 2021e). Karbauskis teigė, jog atėjus naujai valdžiai bus atstatyti santykiai su Pekinu, o Taivano atstovybė bus pervadinta (Brunalas, 2022).

Vykstant diskusijoms, į viešumą pateko informacija, jog, visgi nebuvo įvertintos politinio sprendimo ekonominės pasekmės. Ekonomikos ir inovacijų ministerija tvirtino, kad nedalyvavo Taivaniečių atstovybės steigimo procese, „procesą koordinavo Užsienio reikalų ministerija, kuri ir vertino galimas pasekmes“ (Lapėnienė, 2022). M. Adomėnas pripažino, kad nebuvo tikėtasi antrinių sankcijų, pasak viceministro, jos „yra tas naujas nenumatytas elementas, kurį, žiūrint į istorinę raidą, nebuvo įmanoma numatyti“ (Lapėnienė, 2022).

Šeštasis politinio proceso etapas atskleidžia nevieningą Lietuvos vidaus politiką bei dar kartą sukelia abejonių dėl tariamos „vertybinės“ politikos. Kodėl prezidentas ėmė kritikuoti Vyriausybės sprendimą KLR pradėjus įvedinėti antrines sankcijas? Dabar tvirtinama, kad nebuvo derinta su prezidentūra, nors 27 dieną (Brunalas, 2021c) bei per interviu su 15min.lt prezidentas nekritikavo atstovybės pavadinimo ir aiškiai įvardijo savo poziciją „nesuprantu, kodėl pavadinimas tampa lemtingu dalyku. Jeigu mes labai aiškiai konstatuojame, kad atstovybė nėra diplomatinė įstaiga ir kad atstovybės atidarymas nesvarbu kokiu pavadinimu nereiškia diplomatinio Taivano pripažinimo, tai atrodytų, kad pasakėme viską“ (Mičiulis, 2022).

Taip pat šiame etape paaiškėja, kaip gerai Vilnius pasiruošė galimam Pekino spaudimui, prieš išstodamas į tarptautinę erdvę su ketinimu bendradarbiauti su Taivanu. Viceministras M. Adomėnas

teigė, kad spaudimo užsienio kompanijoms nebuvo įmanoma numatyti. Tačiau „Mercator“ Kinijos studijų instituto (MERICS) tyrėjai nuo 2010 m. vasario iki 2022 m. kovo mėn. identifikavo 123 KLR ekonominio spaudimo atvejus (Adachi, Brown, & Zenglein, 2022). Jų pateiktoje ataskaitoje teigiama, kad KLR turėdama daug galios, gali daryti įtaką, kaip užsienio įmonė veikia šalyje, bet kada galėdama „užsukti pajamų čiaupus“, todėl, pasak analitikų, įmonės gali būti priverstos įdėti daug pastangų stengdamos sušvelninti savo Vyriausybių pozicijas Kinijos atžvilgiu, „de facto lobindamos Kinijos interesus“ (Adachi, Brown, & Zenglein, 2022, p. 5). Anot jų, tai yra veiksmingiausia Kinijos ekonominės prievartos forma.

3.1.7. Septintasis etapas: Krizės sprendimo planas

Prasidėjus kalboms apie galimą klaidą Taivaniečių atstovybės pavadinime, prezidentas G. Nausėda sausio 5 dieną pakvietė G. Landsbergį pateikti planą, kuris padėtų deeskaluoti situaciją tarp Vilniaus ir Pekino (Masiokaitė-Liubinienė, 2022), kurį ministras pateikė sausio 19 dieną. Tačiau plano turinys visuomenei nebuvo atskleistas, todėl socialinėje erdvėje prasidėjo spėliojimai apie tolimesnius Vilniaus veiksmus. Ekonomikos ir inovacijų ministrė A. Armonaitė, kuri dalyvavo prezidento surengtame susitikime dėl deeskalacijos plano, teigė, kad apie atstovybės pavadinimo keitimą nebuvo kalbama (Pumprickaitė, 2022). Tačiau, anot prezidento patarėjos A. Skaisgirytės – vienas iš būdų, kaip būtų galima deeskaluoti susiklosčiusią situaciją, galėtų būti atstovybės pavadinimo keitimas (Alonderytė, 2022).

Šių diskusijų metu, FT bei „Reuters“ publikavo kelis Lietuvos poziciją kompromituojančius straipsnius. Vyriausias užsienio reikalų komentatorius Gideon Rachman sausio 17 dieną pranešė, kad kai kurie Europos politikai privačiai išreiškė nepasitenkinimą, „kad lietuviai pasielgė nepasitarę su likusia ES dalimi“ (para. 12). O po keturių dienų, FT pranešė, kad Vašingtonas siūlė Lietuvai apsvarstyti galimybę pakeisti Taivano atstovybės pavadinimą, siekiant sumažinti įtampą tarp Pekino ir Vilniaus. Kaip teigiama straipsnyje, „pasak kelių žmonių, susipažinusių su situacija, JAV diplomatai Lietuvos pareigūnams išklėlė idėją pakeisti pavadinimą. Jie sakė, kad Vašingtonas manė, kad pavadinimo pasirinkimas atvėrė duris Kinijos prievartai, kuri gali pakenkti ryšių su Taivanu plėtrai“ (Sevastopulo, Milne, Hille, & Foy, 2022, para. 4). Tačiau „viena didžiausių problemų yra tai, kad Taivanas nenori atstovybės pavadinimo pakeitimo. Lietuvoje pavadinimo pakeitimo irgi nenori labai stipri grupė žmonių“ – teigė vienas informatorius (para. 12). Tą pačią dieną URM paskelbė pranešimą, paneigiantį šią informaciją, „ši informacija yra melaginga ir primena dezinformacijos kampaniją. Dar daugiau, šis „nutekinimas“ yra gerai suplanuotas, kad galimai sukeltų įtampą tarp Aljanso partnerių ir įtampą Lietuvai, kuri skelbia apie naują paramą Ukrainai“ (ELTA, 2022, para. 2).

Bemaž panašiu metu „Reuters“ pranešė, kad „Lietuvos pareigūnai, siekdami sušvelninti ginčą su Kinija, svarsto, ar prašyti savo kolegų Taivane pakeisti Taivano de facto ambasados Vilniuje pavadinimo vertimą į kinų kalbą“ (Sytas, 2022, para. 1). Straipsnyje teigiama, jog užsienio reikalų ministras pasiūlė prezidentui pakeisti atstovybės pavadinimą kinų kalba, vietoje žodžio „Taivano“ naudoti „Taivano žmonių“. Taivano URM paneigė šią informaciją, teigdami, kad tokio prašymo iš Vilniaus negavo, o pavadinimas buvo suderintas dvišalių konsultacijų metu, nuo to laiko, kaip teigė ministerija, nepasikeitė nei Taivano, nei Lietuvos pozicijos (Blanchard & Martina, 2022). Užsienio reikalų ministras G. Landsbergis pareiškė, kad Lietuva neketina keisti *oficialaus* Taivano atstovybės pavadinimo – „Dėl oficialaus pavadinimo nėra jokių planų“ (Salynė, 2022, para. 4), kuris, anot ministro, yra lietuvių ir anglų kalbomis (Salynė, 2022). Paklaustas dėl pavadinimo mandarinų kalba, Landsbergis teigė, kad „to reikėtų klausti ne jo, o tų žmonių, kurie taip neoficialiai vadina“ (Salynė, 2022, para. 12), t. y., Taivano. Visgi, kaip teigiama Lrt.lt, atstovybės pavadinimas mandarinų kalba su Taivano atstovais nebuvo derintas, „tokios kalbos ne, nebuvo“ (Šemelis, 2022). Kitą dieną G. Nausėda per interviu pasidalino, kad, visgi, „Taivano atstovybės pavadinimas lietuvių, anglų ir mandarinų kalbomis nesutampa. Tai bent jau ištaisytume tuos dalykus, kurie aiškiai matyti juodu ant balto“ (Kubilius, 2022, para. 12).

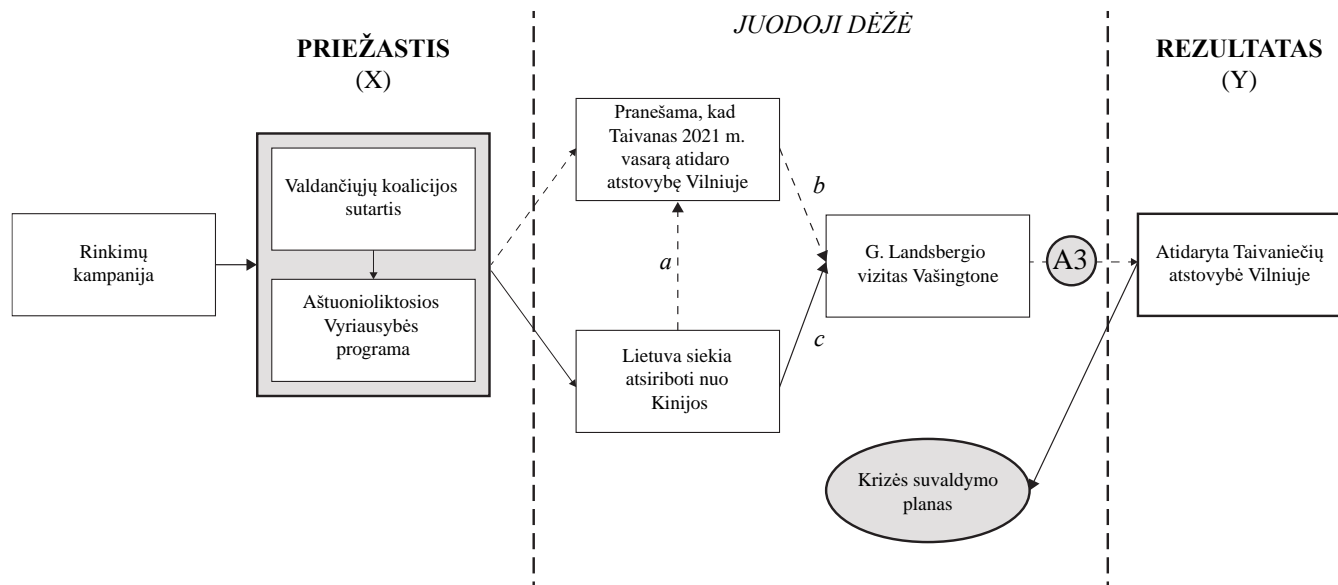
Po prezidento pareiškimų apie atstovybės pavadinimą ir dėl to kilusio „skandalo“, galima būtų pagrįstai manyti, kad užsienio politikos klausimai ir vieša politikų retorika galėjo būti labiau koordinuota. Tačiau apie krizės suvaldymo planą tiek ministras, tiek prezidentas ir jo komanda kalbėjo skirtingai. Pavyzdžiui, G. Landsbergis tvirtino, kad oficialus atstovybės pavadinimas nesikeis, taip padarydamas aiškia skirtį tarp „oficialaus“ ir „neoficialaus“ pavadinimo. Pasak ministro, dėl „neoficialaus“ pavadinimo yra atsakingas Taivanas, tačiau Taivano pareigūnų teigimu, pavadinimas buvo suderintas su Lietuva per dvišales konsultacijas.

Taip pat svarbu paminėti politikų (ir institucijų) reakciją į FT bei „Reuters“ publikuotus straipsnius. Į pirmąjį FT straipsnį, kuriame teigiama, kad ne visos ES šalys narės teigiamai priėmė Lietuvos sprendimą atidaryti Taivaniečių atstovybę tokiu pavadinimu, bei į Reuters – apie pavadinimo keitimą, Lietuvos URM nereagavo. Tik paklaustas apie Reuters straipsnį, G. Landsbergis paneigė „gandus“. Tačiau antrasis FT publikuotas straipsnis sulaukė „žaibiško“ atsakymo iš Lietuvos URM, kuriame FT leidinys apkaltinamas vykdant dezinformacinę kampaniją.

3.2. Priežastinio mechanizmo schemos

3.2.1. Pirmoji hipotezė

1 schema. Priežastinio mechanizmo schema, H1

Sudaryta darbo autorės pagal D. Beach ir R. Brun Pedersen, *Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines*, 2019.

Pastaba. Rodyklės brūkšninėmis linijomis žymi netiesioginius – numanomus ryšius; rodyklės ištisinėmis linijomis – tiesioginius; A3 – atstovybės atidarymo atidėjimas.

Remiantis atlikta žiniasklaidos analize, sukonstruota, priežastinio mechanizmo schema pagal pirmąją tyrimo hipotezę, kurioje teigiama, jog Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje užsibrėžtą strateginę diversifikaciją (1 schema). Svarbu pabrėžti, jog šioje priežastinėje schemoje „rinkimų kampanija“ yra „pirminis“ kintamasis, t. y., kintamasis, kuris yra susijęs su X, tačiau nėra pakankamas, kad būtų laikomas X (kitais tariant, vien rinkimų kampanija negali būti laikoma esmine priežastimi, nes būtent po rinkimų susiformavusi koalicija pavertė rinkimų kampanijos intencijas apibrėžtu politiniu tikslu). Taip pat X sudarytas iš dviejų kintamųjų – „valdančiųjų koalicijos sutartis“ ir „Aštuonioliktosios Vyriausybės programa“. Toks sprendimas pagrįstas tuo, jog šie du kintamieji (arba formalūs dokumentai) yra konceptualiai susiję bei turi panašų poveikį Y.

Taigi, pirmosios priežastinio mechanizmo dalies – Lietuvos siekis atsiriboti nuo Kinijos – ryšys su X yra tiesioginis, nes Vyriausybės programoje yra užsibrėžtas tikslas mažinti priklausomybę nuo ribotų tiekimo šaltinių autokratinėse šalyse. Antroji priežastinio mechanizmo dalis – pranešimas apie

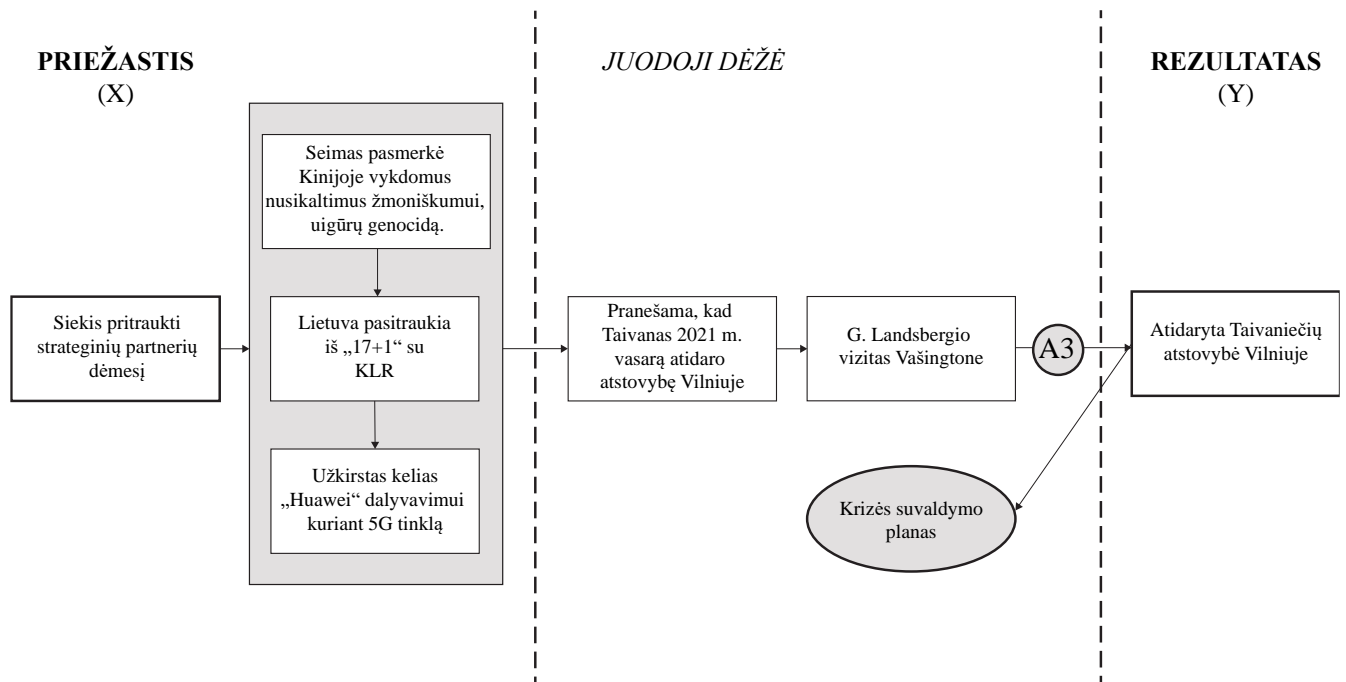
Taivano atstovybės steigimą 2021 metų vasarą, yra *netiesiogiai* susijęs su X, nes, nors ir koalicijos sutartyje minimas Taivanas, Vyriausybės programoje tiesiogiai nekalbama apie aktyvesnę bendravimą su Taivanu ir nebuvo jokio konkretaus tikslo pakeisti dvišalių santykių su Taivanu statusą. Taip pat daroma prielaida, jog tarp pirmojo ir antrojo mechanizmų yra netiesioginis (numanomas) ryšys (*a*). Lietuva, stengdamasi atsiriboti nuo Kinijos, stiprina bendradarbiavimą su Taivanu (kaip galima alternatyva Kinijai). Trečioji priežastinio mechanizmo detalė yra užsienio reikalų ministro vizitas į JAV, kurio metu buvo aptariami ne tik Lietuvos ir JAV bendradarbiavimo klausimai, bet ir Lietuvos ir Kinijos santykiai. Vizitą galima laikyti oficialios Lietuvos užsienio politikos įgyvendinimo dalimi, tad *c* yra tiesioginis ryšys. O priežastinis ryšys *b* – netiesioginis, nes, remiantis viešai prieinama, patikima informacija, nėra aišku ar pranešimas apie Taivano atstovybės steigimą, nulėmė ministro vizitą. Tačiau A3 leidžia daryti prielaidą, kad lankydamasis Vašingtone Landsbergis aptarinėjo Lietuvos-Taivano ryšių klausimą, o vizitas galėjo prisidėti prie to, jog atstovybės atidarymas buvo atidėtas.

Svarbu paminėti ir tai, kad kintamojo „*krizės suvaldymo planas*“ įtraukimas po Y (t. y. laiko prasme vėlesnis įvykis) suteikia papildomos informacijos apie priežastinį ryšį tarp X ir Y, pavyzdžiui, kad procesas galbūt nebuvo koordinuotas tarp institucijų. Tačiau, nors ir tarp Y ir „*krizės suvaldymo planas*“ kintamojo yra tiesioginis ryšys, jis nėra priežastinis mechanizmas, t. y. krizės suvaldymo planas nelėmė atstovybės atidarymo. Taip pat kintamasis įtrauktas į „juodąją dėžę“, nes nėra aiškus plano turinys ir aplinkybės, kodėl buvo paprašyta jį parengti jau po to, kada oficialūs sprendimai atidaryti atstovybę buvo įgyvendinti. Taip pat nėra žinoma, ar plane buvo siūlomi atstovybės pavadinimo ir statuso keitimo variantai – o tai būtų galėję pakeisti ir rezultata Y.

3.2.2. Antroji hipotezė

Antrosios tyrimo hipotezės, kurioje teigiama, jog Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta siekiant pritraukti JAV dėmesį, priežastinio mechanizmo schema remiasi prielaida, jog pagrindinė priežastis kilo dėl Lietuvos politikų noro išlaikyti JAV dėmesį (2 schema). Pirmoji mechanizmo dalis – Lietuvos siekis atsiriboti nuo Kinijos, signalai iš JAV (nes JAV ėmė siekti technologinės autonomijos nuo JAV), tai yra tikslo, mažinti priklausomybę nuo ribotų tiekimo šaltinių autokratinėse šalyse, įgyvendinimas, tad galima teigti, kad šiuo žingsniu Lietuva seka JAV vykdoma Kinijos įtakos ribojimo politika ir prisideda prie JAV inicijuotos „anti-Kinijos“ koalicijos. Antroji mechanizmo dalis – pranešimas apie Taivano atstovybės įsteigimą 2021 metų vasarą, suteikia Lietuvai galimybę užimti aktyvią poziciją dialoge dėl demokratijos, o tai yra puiki proga pritraukti JAV strateginę dėmesį. Tokia idėja tapti „anti-Kiniškos koalicijos ledlaužiu“ ir ryškiausiu „vertybinės politikos“ veikėju nėra nauja Lietuvos užsienio politikoje

2 schema. Priežastinio mechanizmo schema, H2

Sudaryta darbo autorės pagal D. Beach ir R. Brun Pedersen, Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines, 2019.

Pastaba. Rodyklės ištisinėmis linijomis žymi tiesioginį ryšį; A3 – atstovybės atidarymo atidėjimas.

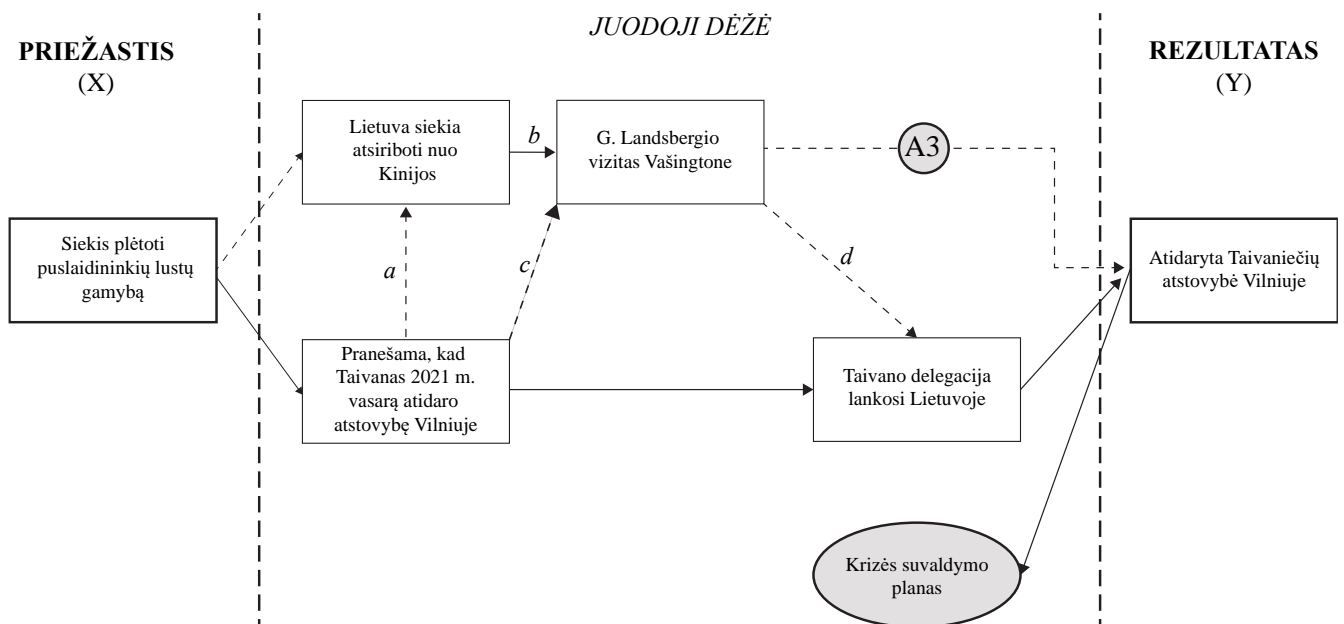
(žiūrėti 1.4 Lietuvos užsienio politika). Trečiasis – užsienio reikalų ministro vizitas į JAV, po iššauktos Kinijos reakcijos tiek pasitraukus iš 17+1 formato, tiek paskelbus planus atidaryti Taivano atstovybę Vilniuje, Landsbergis ieško paramos Vašingtone. Tarp šio kintamojo ir Y atsiranda pauzė (A3) – atstovybės atidarymas atidedamas. Taip pat, kaip ir pirmosios hipotezės schemoje, įtrauktas „krizės suvaldymo planas“ kintamasis suteikia papildomos informacijos apie priežastinį ryšį tarp X ir Y, pavyzdžiui, kad procesas nebuvo koordinuotas tarp institucijų.

3.2.3. Trečioji hipotezė

Trečiosios tyrimo hipotezės, kurioje teigiama, jog Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant plėtoti puslaidininkų lustų gamybą, priežastinio mechanizmo schema remiasi prielaida, jog pagrindiniu motyvu tokiam netipiniam sprendimui tapo Lietuvos noras įsitraukti į puslaidininkų lustų gamybą, o tam reikėjo ypatingai „sudominti“ Taivaną, kuris turi dominuojančias pozicijas globalioje lustų gamybos rinkoje (3 schema). Pirmoji mechanizmo dalis – pranešimas apie Taivano atstovybės steigimą 2021 metų vasarą, yra tiesiogiai susijęs su X, nes tai yra pirmas žingsnis vedantis link glaudesnio Lietuvos ir Taivano bendradarbiavimo. Antroji priežastinio mechanizmo dalis – Lietuvos atsiribojimas

nuo Kinijos – ryšys su X yra netiesioginis (numanomas), nes siekis plėtoti puslaidininkių lustų gamybą neturi aiškių sąsajų su geopolitiniu pasirinkimu atsitraukti nuo KLR, tai yra Lietuvos technologinės pažangos siekis. Taip pat daroma prielaida, jog tarp pirmosios ir antrosios mechanizmo dalių yra tik netiesioginis ryšys (*a*). Lietuva, stengdamasi pritraukti Taivano investicijas, deklaruoja aiškia politinę paramą Taivanui, taip sukurdamą „išskirtinio partnerio“ rolę. Galima manyti, jog tik išskirtinė politinė parama Taivanui galėtų Lietuvai suteikti išskirtinį taivaniečių dėmesį dalijantis lustų technologijomis ar investicijomis į lustų pramonę. Trečiasis priežastinis mechanizmas yra užsienio reikalų ministro vizitas į JAV, kur ieškoma paramos dėl Kinijos spaudimo ir potencialių ekonominių sankcijų. Tačiau *b* yra tiesioginis ryšys, nes URM pranešimuose kalbama apie Kinijos spaudimo atėmimą, o ryšys *c* – netiesioginis, nes, remiantis viešai prieinama, patikima informacija, nėra aišku, ar būtent Taivano atstovybės klausimas buvo svarbiausias, nulėmęs ministro vizitą. Vis dėlto A3 leidžia daryti prielaidą, kad lankydamasis Vašingtone Landsbergis aptarinėjo Lietuvos-Taivano ryšių klausimą, o vizitas galėjo prisidėti prie to, jog atstovybės atidarymas buvo atidėtas. Ketvirtasis priežastinis mechanizmas – Taivano delegacija lankosi Lietuvoje, susijęs tiesioginiu ryšiu su pirmuoju priežastiniu mechanizmu, nes tai yra

3 schema. Priežastinio mechanizmo schema, H3

Sudaryta darbo autoriaus pagal D. Beach ir R. Brun Pedersen, Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines, 2019.

Pastaba. Rodyklės brūkšninėmis linijomis žymi netiesioginius – numanomus ryšius; rodyklės ištisinėmis linijomis – tiesioginį; A3 – atstovybės atidarymo atidėjimas.

santykių stiprinimo tąsa. Šį ryšį sustiprina ir formalūs susitarimai, pasirašyti tarp Lietuvos ir Taivano atstovų. Galiausiai, *d* ryšys yra netiesioginis, nes, kaip ir su *c* ryšiu, nėra įrodymų.

Kaip ir pirmose hipotezių schemose, įtrauktas „*krizės suvaldymo planas*“, nes šis kintamasis suteikia papildomos informacijos apie priežastinį ryšį tarp X ir Y. Taip pat svarbu pabrėžti, jog vėlesni 2022 metų vizitai bei 2023 metų paskelbti susitarimai dėl Taivano ir Lietuvos įmonių bendradarbiavimo nėra įtraukti į analizę, nes šie įvykiai išeina už tiriamo laikotarpio ribų. Laikoma, kad Taivano atstovybės klausimas „uždarytas“ 2022 metų pradžioje, kuomet buvo nuspręsta nebekeisti pavadinimo.

4. DUOMENŲ ANALIZĖ

Dauguma tyrimo dalyvių sutiko, kad 2019 metų rugpjūčio 23 dieną įvykęs incidentas Katedros aikštėje, kuomet įvyko susistumdymai tarp Hong Kongo savarankiškumo rėmėjų ir (greičiausiai) Kinijos ambasados atsiųstų kinų, tapo katalizatoriumi Lietuvos-Kinijos santykių permąstymui (interview URM1, 22-09-29; URM02, 22-09-13; URM03, 22-09-13; URM04, 22-07-25; P01, 22-08-27). Kaip viešai teigė Lietuvos ambasadorė Diana Mickevičienė, šį kontrprotestą suorganizavo KLR ambasada (Hilton, 2023) ir to jie neslėpė – „ambasadorius, pavaduotojas ir keli kiti sėdėjo už kelių metrų po medžiais, net nebandydami nuslėpti, ką daro <...> vėliavos, skirtos kontr-protestuotojams, buvo atvirai pristatytos ambasados automobilyje su diplomatiniais numeriais ir išdalintos <...> Buvo žinoma, kad gynybos atašė pavaduotojas prisidėjo prie smurtinio protesto sukūrimo“ (Small, 2022, 7 skyrius). Anot tyrimo dalyvio, šis incidentas ne tik politikams parodė tikrąją Pekino pusę, bet ir visuomenei, jo teigimu – „tai buvo lūžis <...> visuomenės mentalitete“ (interview URM02, 22-09-13). Be abejo, santykių su Kinija suprastėjimo prisidėjo ir kiti įvykiai, pavyzdžiui, 2019 metų sausio 10 dieną paskelbtas Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas, kuriame pranešama apie agresyvėjančią Kinijos žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklą (VSD & AOTD, 2019). Taigi, galima teigti, kad Vilniaus požiūris į tolimesnius santykius su Pekinu pradėjo kisti dar iki Aštuonioliktosios Vyriausybės.

Taivano ir Lietuvos bendradarbiavimo klausimas buvo keliamas kur kas anksčiau, nei tai tapo pastebima žiniasklaidoje. Kaip teigė keli tyrimo dalyviai, jau nuo pat Taivano atstovybės atidarymo Rygoje⁴ Taivano atstovai reguliariai lankėsi Vilniuje ir mezgė ryšius su Lietuvos politikais (interview PP01, 22-08-24; TW01, 22-11-22). Taivanui tai nėra neįprasta praktika, siekiant naujame regione ieškoti naujų partnerių, anot Taivano URM atstovo, svarbu pažinti ten esančius žmones, jų kultūrą, nes politinis pasitikėjimas yra vienas iš svarbiausių aspektų plėtojant santykius su kita šalimi (interview TW01, 22-11-22). Tačiau dėl atstovybės steigimo idėjos atsiradimo pašnekų nuomonės išsiskyrė (interview TW01, 22-11-22; EIM01, 22-08-09; PP01, 22-08-24; SM01, 22-09-13; URM04, 22-07-25). Penki tyrimo dalyviai (interview PP01, 22-08-24; URM04, 22-07-25; EIM01, 22-08-09) laikėsi pozicijos, kad dar 2019 metais, S. Skvernelio vadovaujamos Vyriausybės laikotarpiu, Taivas išreiškė norą įkurti atstovybę Vilniuje, kaip teigia URM aukšto rango atstovas (interview URM04, 22-07-25) – taivaniečiai raštiškai kreipėsi į URM, siūlydami vienapusiškai steigti atstovybę Vilniuje. Tačiau, kaip teigė prezidentūros aukšto rango atstovas (interview PP01, 22-08-24), santykis su Kinija ekonominėje dimensijoje tuometiniams politikams buvo svarbesnis. Vieno tyrimo dalyvio nuomone (interview URM04, 22-07-25), tuometinė Vyriausybė

⁴ 1992 m. sausio mėnesį Latvijoje buvo atidaryta Taivano konsulatų, tačiau Pekinas atšaukė savo atstovybę ir pranešė apie „Vienos Kinijos“ principo pažeidimą, todėl Latvija nutraukė konsulinis santykius su Taivanu ir 1995 m. atstovybės statusas buvo pažemintas iki Taipėjaus misijos (ROC (Taiwan), 2013).

svarstė apie šį pasiūlymą, tačiau pandemijai prasidėjus teko pristabdyti visą procesą – visų pirma dėl to, kad didžioji dalis apsaugos priemonių buvo importuojamos iš Kinijos. Nyderlandų konflikto su Kinija precedentas taip pat galėtų iš dalies paaiškinti, kodėl Lietuvos Vyriausybė sustabdė šį procesą – pakeitė savo ofiso Taipėjuje pavadinimą iš „Netherlands Trade and Investment Office“ į „Netherlands Office Taipei“, olandai sulaukė KLR atsako – „kinai jiems sustabdė lėktuvus su [dirbtiniais plaučių] ventilatoriais“ (interviu URM04, 22-07-25), kurie COVID-19 sergantiems pacientams yra gyvybiškai svarbūs. Priešingai mano Seimo narys (interviu SM01, 22-09-13), tvirtindamas, kad tokių diskusijų apie atstovybės steigimą Skvernelio Vyriausybėje tikrai nebuvo.

Tačiau pradėjus dirbti naujai Vyriausybei Taivano klausimas vėl buvo iškeltas į darbotvarkę. Inicijatyvi, kupina entuziazmo ir vertybiškai mąstanti politikų grupė (taip keli pašnekovai apibūdino Aštuonioliktosios Vyriausybės sudėtį (interviu EIM01, 22-08-09; PP01, 22-08-24)), siekė „padaryti proveržį užsienio politikoje“ (interviu EIM01, 22-08-09). Buvo minima, jog vyravo įsitikinimai, kad Taivas – tai neišnaudotas potencialas (interviu URM2, 22-09-13; URM3, 22-09-13), tai atsvara Kinijos ekspansijai (interviu PP01, 22-08-24), tai galimybė diversifikuoti savo rinką (interviu EIM01, 22-08-09; URM2, 22-09-13), tai „laisvė prieš nelaisvę, demokratija prieš ne demokratiją, Komunistų partija prieš Tėvynės Sąjungą“, kaip teigė URM aukšto rango atstovas (interviu URM1, 22-09-29).

Remiantis tyrimo dalyvių pasidalinta informacija, galima teigti, jog Laisvės partijos ir TS-LKD požiūriai į tai, kokios politikos bus siekiama Taivano atžvilgiu, nežymiai skyrėsi. Tyrimo dalyvių iš TS-LKD partijos naratyvai pasižymėjo stipriomis neigiamomis emocijomis nukreiptomis į KLR, argumentuojant, kad pokyčiai yra būtini, nes, visu pirma, visuomenė yra kritiškai nusiteikusi prieš Pekiną, taip daroma nuoroda į straipsnį publikuota Bernardinai.lt⁵. Jų pozicija labiau atspindėjo norą keisti Lietuvos politiką Kinijos atžvilgiu, o Taivas buvo suvokiamas, kaip raktas atrakinantis papildomas duris į Vašingtoną (interviu URM1, 22-09-29; URM2, 22-09-13; URM3, 22-09-13). O pašnekovas turintys ryšių su Laisvės partija, teigė, kad Laisvės partija į Taivaną žiūri pirmiausiai iš žmogaus teisių bei ekonominės pusių – akcentuojamas pats Taivas (interviu EIM01, 22-08-09).

Taigi, nors ir koalicinėje sutartyje aiškiai paminėtas Taivas, tačiau Vyriausybės programoje, kaip teigė URM atstovas (interviu URM04, 22-07-25), ši nuoroda buvo diplomatiškai suformuluota, arba, kaip įvardijo kitas interviu dalyvis – pasivadovauta atsargiuoju požiūriu (interviu EIM01, 22-08-09). Vis dėlto, kaip teigė vienas tyrimo dalyvis, būtent 2020 metais įvyko „tas oficialusis lūžis [Taivano ir Lietuvos santykiuose]“ (interviu P01, 22-08-27).

⁵ Žiūrėti Bernardinai.lt (2020), „Atviras laiškas Prezidentui, raginantis plėsti politinius ryšius su Taivanu“, nuoroda į šaltinį – <https://www.bernardinai.lt/2020-04-22-ragina-plesti-politinius-rysius-su-taivanu/>

2021 metų liepos 20 dieną Taivano užsienio reikalų ministro pranešimas apie Taivano atstovybę Vilniuje, nustebino ne tik Kinijos žiniasklaidą, bet ir kai kuriuos Lietuvos politikus. Pasak tyrimo dalyvių (interview PP01, 22-08-24; EIM01, 22-08-09), pasirinktas pavadinimas jiems buvo staigmena, nors dar 2021 metų pradžioje buvo pranešta apie idėją, jog taivaniečiai nori įsteigti atstovybę Vilniuje (interview PP01, 22-08-24). Tačiau, kaip teigė vienas pašnekovas, buvo suprasta, kad turima omeny prekybinė atstovybė (interview PP01, 22-08-24). Pasak prezidentūros aukšto rango atstovo, tokia praktika yra tarp kitų ES šalių narių, todėl būtent apie „Taivano“ atstovybę Vilniuje nekilo minties. O ir diskusijos tarp institucijų dėl pavadinimo nebuvo, anot tyrimo dalyvio, „nes mums atrodė, kad čia savaime suprantami dalykai yra. [Iki tol] kol mes atsivertėme vieną dieną laikraščius ir paskaitėme, kad įsteigta [planuojama steigti] Taivano atstovybė“ (interview PP01, 22-08-24). Paskambinęs į Lietuvos URM, pašnekovas sužinojo, kad niekas negalėjo paaiškinti, kodėl atstovybė Vilniuje vadinsis „Taivano“ pavadinimu, o ne „Taipėjaus“ – „niekas nieko nežino ir man paaiškinti nieko negali, kas čia įvyko <...> jūs ten tarėtės tarpusavyje, ar nesitarėte, ar ką?“ (interview PP01, 22-08-24). Pasak tyrimo dalyvio, ir Seimo Užsienio reikalų komitete niekas negalėjo paaiškinti šio sprendimo (interview PP01, 22-08-24). Anot jo, tik vėliau paaiškėjo, kad apie šį sprendimą žinojo tik du žmonės – užsienio reikalų ministras ir viceministras (interview PP01, 22-08-24). Vis dėlto paklaustas ar ši keliama įvykių versija yra teisinga, URM aukšto rango atstovas atsakė – ne (interview URM02, 22-09-13). Kitas tyrimo dalyvis taip pat teigė, kad iš pateiktos formuluotės Vyriausybės programoje atrodė, kad Lietuva laikysis ganėtinai pragmatiško požiūrio į Taivaną (interview EIM01, 22-08-09). Tačiau Seimo narys (interview SM01, 22-09-13), pateikė tyrimo dalyvio (interview PP01, 22-08-24) pasisakymui prieštaraujančią informaciją, anot jo, Seimo Užsienio reikalų komitetas nuo 2021 metų pavasario žinojo, jog Vyriausybė steigs būtent tokiu pavadinimu, taip pat:

Seime pagal Konstituciją ir statutą galima pritart ar nepritart tik ambasadų steigimui. Tai yra diplomatinių santykių užmezgimas ir ambasados steigimas, visos kitos atstovybės, kurios yra iš esmės žinybinio pobūdžio, jos neina per Seimą, užtenka Vyriausybės sprendimo, atskiros ministerijos sprendimo ir tai yra labai natūralu, kad tas sprendimas gimė kaip *Taivaniečių atstovybė* [pabrėžimas pridėtas] <...> Mes buvom supažindinti su tuo, bet tai mums nebuvo kažkoks stebuklas.

Įdomu pastebėti tai, kad URM aukšto rango atstovas (interview URM1, 22-09-29), paklaustas kiek žmonių buvo informuoti apie Taivaniečių atstovybės pavadinimą iki liepos 20-osios, atsakė, kad „politinė komanda tikrai žinojo“, t. y., galima numanyti, jog tai galėjo apimti vice-ministrų lygį (Egidijus Meilūnas ir Mantas Adomėnas). O dėl:

prezidentūros informavimo, aš tiksliai tikrai negaliu pasakyti, kada jie gavo klausimą, reiktų man tikslintis, turbūt su Egidijumi <...> Dėl to, kad su prezidentūra ir aš bendrauju su prezidentu, o su Asta ir kita politine komanda, bendrauja viceministrė, arba jau yra vienas dedikuotas žmogus (interviu URM1, 22-09-29).

Anot pašnekovo iš prezidentūros, „tikrai niekas neprieštaravo atstovybės steigimui, bet ir niekas nežinojo, kad atstovybę ketinama steigti tokiu pavadinimu“ (interviu PP01, 22-08-24). Tyrimo dalyvio manymu, ministras ir viceministras žinodami šią informaciją, sąmoningai ją slėpė – „jeigu jie pasakys anksčiau <...> tai tam jie negaus leidimo, bus užkirstas kelias ir bus sukeltas triukšmas“ (interviu PP01, 22-08-24).

Vis dėlto atstovo iš URM nuomone, pavadinimo pasirinkime suvaidino didelį vaidmenį 2021 metų pavasarį Kinijos pareigūnų žinutė, akivaizdus spaudimas, jog kitos šalys padarė klaidą dėl Taivano atstovybių, „mes neleisime jums daryti tų pačių klaidų“ (interviu URM04, 22-07-25). Pašnekovo nuomone, „Kinijos spaudimas prieš bet kokią atstovybę [t. y., bet kokį atstovybės pavadinimą], turbūt sugeneravo tokį norą“, tačiau, anot jo, skirtumas tarp pavadinimų iki 2021 metų liepos mėnesio nebuvo politiškai vertinamas (interviu URM04, 22-07-25). Kaip tyrimo dalyviai tvirtina, visa iniciatyva perduoda taivaniečiams (interviu URM1, 22-09-29; URM04, 22-07-25; EIM01, 22-08-09).

Apibendrinant aptartą informaciją galima teigti, jog iki 2021 metų liepos 20 dienos ne visi užsienio politikos proceso dalyviai buvo informuoti apie atstovybės pavadinimą.

Po Taivano atstovų pranešimo apie atstovybę, kuriame pavadinimu siekta suformuluoti ir politinį pranešimą, įvyko du Vyriausybės lygio pasitarimai dėl tolimesnių Lietuvos žinginių bei galimų pasekmių Lietuvos ekonomikai vertinimo (interviu EIM01, 22-08-09; URM03, 22-09-13; PP01, 22-08-24). Tačiau diskusijos jau buvo ne apie politikos įgyvendinimą, viešąją politiką (angl. *policy*), bet apie politiką (angl. *politics*) (interviu EIM01, 22-08-09). Visgi šis žingsnis sulaukė daug dėmesio tiek šalies viduje, tiek tarptautinėje erdvėje ir nemažai diskusijų vyko viešojoje erdvėje (interviu EIM01, 22-08-09). Taip pat šių pasitarimų metu, anot EIM aukšto rango atstovo, „buvo <...> priimta, kad reikia su savo partneriais *jau dabar pasikalbėti* [pabrėžimas pridėtas]. Kad visų pirma, aišku, vėlgi kalba buvo apie amerikiečius, pasižiūrėti, kokios galėtų būti pasekmės“ (interviu EIM01, 22-08-09). Tai patvirtina ir kiti pašnekovai, tačiau pabrėžia, kad su ES partneriais Lietuva taip pat nesiderino prieš liepos 20 dieną (interviu PP01, 22-08-24; EIM01, 22-08-09). Vienas tyrimo dalyvis pasidalino, jog per pokalbį su aukšto rango ES pareigūnais sulaukė gana kritinio vertinimo, buvo paklaustas – „ką jūs padarėt?“ (interviu EIM01, 22-08-09). Jo nuomone, ES šalys narės būdamos įvairios, renkasi įvairias ir kartais neprognozuojamas politikas, tačiau ES visu pirma yra bendrija, o tai reiškia „kažką bendrai arba bent jau perspėjant <...> kad visi pasiruoštų“ (interviu EIM01, 22-08-09).

Po minėtų Vyriausybės lygio susitikimų 2021 metų rugsėjo mėnesio pradžioje užsienio reikalų ministras išvyko į Vašingtoną, siekdamas *post factum* derinti politinės ir ekonominės paramos galimybes (interviu URM02, 22-09-13). Kaip teigė keli pašnekovai (interviu URM02, 22-09-13; URM03, 22-09-13), ministrui vizituojant JAV, jis nepajuto „šaltų povandeninių srovių“ – Vašingtonas išreiškė stiprų palaikymą. Tačiau ne visi tyrimo dalyviai sutiko su tuo, kad JAV pareigūnų reakcija į šį Lietuvos žingsnį buvo pozityvi. Pašnekovo iš prezidentūros teigimu, ministras sulaukė „šalto dušo“ –

dušas buvo šaltas, nes jis [Landsbergis], matyt, įsivaizdavo, kad nuvažiuavęs į Vašingtoną su šita naujiena bus sutiktas su laurų vainiku ir, kad tada amerikiečiai sakys „prašyk ko nori – viską duosim už jūsų šitą poelgį“. Bet taip neįvyko <...> Amerikiečiai išliko labai santūrūs ir pasakė „čia Lietuvos sprendimas <...> neaiškinkite, kad čia mes jūsų prašėm – tai yra Lietuvos sprendimas, mes gerbiame jį tokį, koks jis yra, mes padėsime tiek, kiek jūs kinei kamuos tarptautinėje erdvėje. Mes padėsime jums tuos ekonominius nuostolius dengti, kuriuos iš Kinijos patirsit, dėl to, kad jūs esat mūsų sąjungininkai, mes jums padėsime, mes jūsų viešai nekritikuosime (interviu PP01, 22-08-24).

Šių pasitarimų įkarštyje Taivano užsienio reikalų ministras Joseph Wu spalio 27 dieną neatvyko į Lietuvą kartu su delegacija, siekiant išvengti padėties eskalacijos (interviu PP01, 22-08-24; URM1, 22-09-29). URM aukšto rango atstovo teigimu:

jie matė strateginę naudą iš tos situacijos, kuri klostosi, bet mes ganėtinais atvirai pasakėm, kad ji nėra visiškai konsoliduota ir ta kaina, kurią mes mokam, ji destabilizuoja padėtį valstybėje ir lygiai taip pat verčia kvestionuoti sprendimų priėmimą ir teisingumą. Ir kol tas klausimas nėra įtvirtintas tol eskalacija <...> yra rizikingas dalykas. Geriau dabar yra bandyt stabilizuot, užtikrint, kad tai, ką turim, paverstume laimėjimu – abipusiu (interviu URM1, 22-09-29).

Taigi, galima teigti, kad Vilniaus aktyvios konsultacijos su partneriais bei KLR sankcijų pristabdymas iš tikrųjų lėmė Taivaniečių atstovybės steigimo atidėjimą. Rugsėjo ir spalio mėnesiais „buvo dirbama su partneriais – JAV, ES institucijomis ir pagrindinėmis šalimis narėmis, o tada taivaniečiai buvo informuoti pagal faktą, kad sprendimas atšaukiamas nebus“ (interviu URM04, 22-07-25). Tad nepaisant kritikos, besiliejančios iš visų pusių, lapkričio 18 dieną atstovybė pradėjo darbą kaip „Taivaniečių atstovybė Vilniuje“. Pasak URM atstovo, atstovybės pavadinimas Taivanui yra labai svarbus klausimas, todėl jie buvo kategoriškai nusiteikę prieš pokyčius – „bet koks svarstymas keisti pavadinimą greičiausiai vestų link jos uždarymo“ (interviu URM1, 22-09-29).

Po atstovybės atidarymo KLR skaudžiai smogė Lietuvos verslui, kuris, kelių pašnekovų teigimu, buvo informuotas dar prieš pranešimą apie atstovybės steigimo planus (interviu URM03, 22-09-13; URM04, 22-07-25), tačiau sąmoningai pasirinko tęsti ekonominius santykius su Pekinu (interviu

URM03, 22-09-13). Priešingai teigė kitas URM atstovas, anot jo, verslas buvo informuotas kai tik prasidėjo sunkumai su KLR – po liepos 20 dienos – ir konsultacijos vyko kartą per mėnesį (interview URM1, 22-09-29). Išsiskiriančios nuomonės leidžia daryti išvadą, jog diskusijos su verslo atstovais nebuvo tikslingai suplanuotos ir labai konkrečios. Be to, šioje vietoje svarbu pabrėžti tai, kad Lietuva visiškai nebuvo pasiruošusi galimoms Pekino antrinėms sankcijoms – apie jas nebuvo informuoti verslo atstovai, nes patys Lietuvos diplomatai tokio Kinijos spaudimo nebuvo numatę (Lapėnienė, 2022).

Taip pat šiuo metu G. Nausėda pradėjo viešai komentuoti apie nesusiderinimą dėl atstovybės pavadinimo, nors dar 2021 metų rudenį prezidentas išreiškė tvirtą poziciją dėl *Taivano atstovybės* (Brunalas, 2021c; Mičiulis, 2022). Kaip Seimo narys aiškina, tai yra viso labo populizmas:

visą laiką yra žmonių, kurie bijo lyderystės <...> kurie gaudo balsus <...> kurie susitapatina su antivakserių balsais. Įsiklausykite ką antivakseriai kiauksėjo per sausio 13 dieną ar puldami Seimą. Tai buvo kas antras rusiškas žodis, daug keiksmažodžių, meilė Lukašenkai, Putinui ir Kinijai. Ir aš vis galvoju, kur tie benamiai nuo stoties žino tokius pavadinimus kaip Kinija, tai nėra šiaip sau, o yra žmonių, kurie gaudo jų balsus, įskaitant tam tikrose institucijose <...> tai normalu, gaila, liūdna, kad pas mus politikai žiūri atgal ar mano, kad populizmas jiems gali padėti, aš manau, tai yra labai pavojinga tokiai valstybei kaip Lietuvai, kur atakos laisvei kyla, kur mes esam taikinys autokratinėms valstybėms (interview SM01, 22-09-13).

Siekiant geriau suprasti prezidento pozicijos pasikeitimą, svarbu atkreipti dėmesį į G. Nausėdai būdingą nenuoseklumą ir pozicijų kaitas, kurios, kaip teigia politologas S. Spurga, dažnai motyvuotos noru „įtikti visuomenės nuotaikoms“ (Kasnikovskytė, 2021). Pavyzdžiui, prezidento pozicijų kaita dėl privalomų skiepų (Kasnikovskytė, 2021); „G. Nausėda 2019 metais siūlė papildomai apmokestinti savarankiškai dirbančius žmones, o dabar kritikuoja tokį patį siūlymą, kurį kartu su kitų mokesčių pertvarka teikia Finansų ministerija“ (BNS, 2023); taip pat 2021 metų kovo 9 dieną prezidentas sveikina prasidėjusią diskusiją apie Partnerystės įstatymą (LNK Žinios, 2021), o tų pačių metų gegužės 14 dienos „Didysis šeimų gynimo maršas“ renginyje G. Nausėda sveikino visus su Tarptautinės šeimos dienos proga, tačiau tuo pat metu siuntė dviprasmišką žinutę, kurią galima buvo suprasti, kaip Partnerystės įstatymo palaikymą (LR Prezidentas Gitanas Nausėda, 2021), tačiau 2021 metų liepos 14 dieną prezidentas teigė, kad nebūtų pasirašęs įstatymo (Jurčenkaitė, 2021a) ir t.t. Galima daryti prielaidą, kad prezidentas pamatęs didelę nepasitenkinimo bangą (pvz., URM užsakytos „Vimorus“ atliktos apklausos rezultatus⁶) pakeitė savo poziciją, stengdamas atliepti visuomenėje vyraujančia nuomone.

⁶Apklausa parodė, kad Lietuvos vykdomai užsienio politikai pritaria 30 proc., o nepitaria – 47 proc., į klausimą „kaip vertinate vertybinę Lietuvos politiką Kinijos atžvilgiu?“ 1 proc. – „labai teigiamai“, 12 proc. – „teigiamai“, 39 proc. „neigiamai“, o 21 proc. – „labai neigiamai“ (Beniušis, 2022).

Keli pašnekovai pabrėžė, kad norint suprasti šią situaciją (t. y., kodėl prezidentas kalbėjo apie nesusiderinimą), taip pat svarbu žinoti santykių kontekstą tarp prezidento ir valdančiųjų (pvz., nesusitarimai dėl ambasadoriaus paskyrimo Briuselyje ir Lietuvos atstovavimo Europos Vadovų Taryboje (EVT)) (interviu EIM01, 22-08-09, PP01, 22-08-24). Visgi „ne paslaptis, [kad] konservatoriai yra užsienio politikos partija“, todėl nuo pat pirmųjų metų tarp TS-LKD partijos ir prezidentūros vyko „matavimasis užsienio politikos formavime“ (interviu EIM01, 22-08-09) ir įtampa nuolat augo. Todėl remiantis pateikta informacija, galima teigti, kad prezidentas buvo sąmoningai neįtrauktas į diskusiją apie atstovybės pavadinimą (interviu PP01, 22-08-24).

Taigi, po pareiškimų apie institucijų nesusiderinimą, G. Nausėda paprašė G. Landsbergio jam pateikti krizės deeskalavimo planą, kurį vienas tyrimo dalyvis pavadino „vaikišku“ (interviu PP01, 22-08-24). Anot jo, tai buvo „rašinėlis apie situaciją – išdėstyta kas atsitiko <...> kaip reagavo Kinija <...> ko laukti toliau – ką Lietuva gali padaryti“ (interviu PP01, 22-08-24). URM atstovo nuomone, krizės deeskalavimo planas „atspindėjo kryptis“, kurios palietė tolimesnį bendradarbiavimą su partneriais siekiant jų paramos, eksporto diversifikaciją, kaip pagalbą verslui (interviu URM03, 22-09-13).

Taip pat svarbu paminėti ir „Reuters“ straipsnį, kuriame teigiama, kad G. Landsbergis prezidentui pasiūlė pakeisti Taivaniečių atstovybės pavadinimą mandarinų kalba, kaip galimą variantą švelninant ginčą su KLR. Šį straipsnį ministras norėjo kiek galima labiau nuvertinti, žurnalistams kalbėdamas: „jeigu be jokių šaltinių, be nieko, net citatos nėra, tai labai sunku yra komentuoti kažkokius sklandančius gandas“ (Salynė, 2022, para. 8). Tačiau, kaip teigė dauguma pašnekovų, visgi buvo svarstytas toks keitimas (interviu EIM01, 22-08-09; PP01, 22-08-24; URM04, 22-07-25), bet URM atstovo teigimu, buvo pripažinta, jog „koks pavadinimas bebūtų – Pekino jis netenkintų“ (interviu URM04, 22-07-25), o jei ir būtų įvykęs pokytis – kaip buvo minima anksčiau – jis „vestų link jos uždarymo“ (interviu URM1, 22-09-29).

Apibendrinant tyrimo duomenis, galima teigti, jog agresyvėjanti Pekino užsienio politika bei KLR pareigūnų Lietuvoje priešiška veikla tapo kertiniu tašku, lėmusiu KLR ir Lietuvos santykių peržiūrėjimą. Tačiau pati idėja apie konkrečių santykių su Taivanu stiprinimą ir to bendradarbiavimo formą nebuvo pristatyta Aštuonioliktosios Vyriausybės. Nors Vyriausybės darbotvarkėje šis klausimas buvo atsidūręs ir anksčiau, tačiau tuometinė tarptautinė aplinka ir sąlygos, vertė atidėti šią idėją. Svarbi detalė, galinti paaiškinti, kodėl Vyriausybės programoje nebuvo užfiksuoti konkretūs uždaviniai, skirti bendradarbiavimui su Taivanu (nors tai galėjo pakeisti Lietuvos užsienio politiką labai reikšmingai) – skirtingi valdančiųjų partijų požiūriai į bendradarbiavimą su Taivanu prasme. Laisvės partija (kuriai vėliau patikėta valdyti Ekonomikos ir inovacijų ministeriją) labiau vertino ryšių su Taivanu perspektyvas siekiant remti taivaniečių laisvę ir praplėsti Lietuvos prekybos ir ypač technologinę diversifikaciją. TS-

LKD, nepaisant vertybinės paramos taivaniečiams, labiau vertino galimybę sustiprinti strateginę partnerystę su JAV, o Taivano klausimas galėjo pasirodyti tinkama proga „iš naujo“ pademonstruoti paramą JAV interesams. Atitinkamai, nors Taivaniečių atstovybės atidarymas buvo matomas kaip priemonė plėtoti partnerystę, galėjo skirtis „aukštosios politikos“ motyvai tarp pagrindinių sprendimo priėmėjų.

Analizė patvirtino, jog ne visi sprendimų priėmėjai tiksliai žinojo Taivaniečių atstovybės steigimo detales – t. y., pavadinimas nebuvo aptartas tarp svarbiausių Lietuvos institucijų. Iš atliktų interviu galima spręsti, jog tikslaus pavadinimo derinimas vyko tik URM viduje ir tik tarp kelių aukščiausio rango pareigūnų. Tai galiausiai sukėlė nepasitenkinimą tarp Lietuvos institucijų ir tapo viešų diskusijų objektu.

Taip pat analizė patvirtino, jog Lietuvos pasirengimas galimoms pasekmėms (Kinijos sankcijoms) nebuvo atliktas iš anksto. Nors vyko susitikimai su verslo atstovais, Lietuvos institucijos negalėjo pateikti konkrečių scenarijų, kaip sankcijos paveiks verslą, ypač antrinių sankcijų taikymo atveju. Lygiai taip pat nebuvo aptartas pasirengimas galimam Kinijos spaudimui su tradiciniais Lietuvos sąjungininkais – JAV ir ES. Tik po 2021 metų liepos 20 dienos buvo pradėtos pastangos užsitikrinti sąjungininkų paramą ir tai lėmė, jog Taivaniečių atstovybės atidarymas užsitęsė iki lapkričio mėnesio.

Analizei svarbus buvo ir *post factum* mechanizmo elementas – krizės valdymo planas, kurio paprašė G. Nausėda. Šio elemento atsiradimo analizė atskleidė, jog Lietuvos URM atstovai visgi svarstė galimą Taivaniečių atstovybės pavadinimo keitimą – tai patvirtina versiją, jog tikslus pavadinimas nebuvo derintas tarp institucijų iš anksto, nebuvo prognozuojamos visos galimos Kinijos reakcijos ir sankcijos, o taip pat pavėluotai buvo derinamos pozicijos su JAV ir ES partneriais. Kita vertus, šis elementas pabrėžė ir kitą svarbų niuansą – taivaniečių pastangas išlaikyti būtent tokį atstovybės pavadinimą ir politinę reikšmę, kuri buvo suteikta pavadinimui. Galima manyti, jog būtent taivaniečių pradiniai pasiūlymai ir spaudimas Lietuvos URM atstovams dar iki 2021 metų liepos 20 dienos, kartu su itin siaurame rate apribotu informacijos dalijimusi, nulėmė, kad atstovė buvo įsteigta būtent kaip „Taivaniečių“ atstovybė.

Interviu su sprendimų priėmėjais analizė iš esmės leidžia atmesti trečiąją hipotezę – niekas iš pašnekovų neakcentavo, jog pastangos sukurti ypatingus ryšius su Taivanu visų pirma kilo siekiant į Lietuvą pritraukti naujas lustų technologijas ir paversti Lietuvą svarbia lustų pramonės šalimi. Ši tema tapo aktuali tik 2022 metų antroje pusėje, t. y., jau galutinai nusistovėjus politiniams sprendimams dėl Taivaniečių atstovybės. 2020-2021 metais apie technologinį bendradarbiavimą buvo kalbama tik gana abstrakčiai ir kaip vertingą, bet dar sunkiai apčiuopiamą galimybę. Atitinkamai, Lietuvos ir Taivano įmonių susitarimai dėl bendradarbiavimo puslaidininkų srityje, pasirašyti 2023 metų sausio mėnesį, jau

turėtų būti vertinami kaip atskiras procesas. Šiame tyrime tai išeina už numatytą Taivaniečių atstovybės atidarymo (kaip atskiro politinio klausimo) proceso ribų. Laikoma, kad procesas buvo užbaigtas 2022 metų pavasarį (po „krizės plano“ pateikimo), kuomet buvo nuspręsta nebekeisti atstovybės pavadinimo ir įvirtinti *status quo*.

IŠVADOS

Remiantis dominuojančiais teoriniais aiškinimais, Taivaniečių atstovybės atidarymo Vilniuje sprendimas prieštarauja tradicinėms mažųjų valstybių užsienio politikos ir saugumo strategijoms. Vilnius, pasirinkęs „vertybinę politiką“, sulaukė kritiškos ir žalą nešančios KLR reakcijos. Žinoma, su partnerių užnugariu bei nebūdama labai ekonomiškai priklausoma nuo KLR, Lietuva atrėmė Pekino ekonominį spaudimą. Tačiau patirta žala nėra vienareikšmė. Viešos politikų diskusijos apie užsienio politikos sprendimų klaidas, kaltinimai ir pozicijų keitimai buvo stebimi per „padidrinimo stiklą“, o tai neabejotinai smogė per Lietuvos tarptautinę reputaciją. Tačiau pagrindinis klausimas buvo neatsakytas – kas paskatino Lietuvą taip rizikuoti ir elgtis priešingai nei yra priimta mažųjų valstybių užsienio politikai?

Atsižvelgiant į tai, šiame darbe buvo siekiama iširti politinį procesą, kaip buvo priimtas ir įgyvendintas sprendimas įsteigti Vilniuje Taivaniečių atstovybę. Remiantis atlikta žiniasklaidos analize, sukonstruotos trys priežastinių mechanizmų schemas. Tačiau ne visus ryšius bei pačią priežastį galima paaiškinti ir nustatyti remiantis tik viešai prieinama informacija – egzistuoja tam tikros pilkosios zonos, kuriose iškyla nenuoseklumų ir neaiškumų. Pavyzdžiui: kokios konkrečios politikos buvo siekiama Taivano atžvilgiu? Kodėl Vyriausybės programoje neliko jokios nuorodos į salą? Kodėl įstrigo atstovybės atidarymas? Kodėl pasirinktas neįprastas atstovybės pavadinimas? Kiek Lietuvos politikų žinojo apie šį sprendimą? Ar prieš atstovybės steigimą buvo įspėti Lietuvos partneriai? Kodėl prezidentas ėmė kritikuoti Vyriausybės sprendimą? Kas buvo minima krizės valdymo plane?

Atsižvelgiant į likusius neaiškumus bei skirtingas viešai pateiktas sprendimų priėmėjų versijas, nėra tiksliai aišku, ar Taivaniečių atstovybė Vilniuje galėjo būti įsteigta siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje užsibrėžtą strateginę diversifikaciją, ar visgi buvo siekiama pritraukti JAV dėmesį, o gal plėtoti puslaidininkių lustų gamybą? Galima teigti, kad žiniasklaidos analizės pagalba buvo išgryninti svarbiausi klausimai, į kuriuos atsakymų buvo ieškoma tyrimo dalyvių pasakojimuose.

Atlikta proceso sekimo analizė leido patikrinti iškeltas tris hipotezes.

H1: Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Vyriausybės programoje užsibrėžtą strateginę diversifikaciją. Hipotezė pasitvirtino iš dalies. Formaliai visos Lietuvos užsienio politiką įgyvendinančios institucijos buvo pasirengusios Taivano atstovybės steigimui Vilniuje ir, atitinkamai, Lietuvos atstovybės steigimui Taipėjuje. Lietuvos užsienio politikoje jau iki 2021 metų buvo daromi strateginei diversifikacijai skirti žingsniai, todėl prekybos atstovybės steigimas tapo nuosekliu Vyriausybės programos įgyvendinimo etapu. Kita vertus, tai kas galėjo būti *tipiniu* mažajai

valstybei užsienio politikos veiksmu (t. y., palaipsnis ekonominis atsisiejimas nuo Kinijos, ekonominio atsparumo didinimas), tapo iš esmės užsienio politiką keičiančiu sprendimu, kuris sutrikdė įprastą konsensą tarp Lietuvos politinių partijų ir institucijų. Taivaniečių atstovybės steigimo procesas iš taktinio pobūdžio veiksmo tapo strateginės reikšmės posūkiu, kuris reikšmingai pakeitė Lietuvos situaciją santykiuose su Kinija ir potencialiai galėjo padaryti didelę ekonominę žalą bei sumažinti Lietuvos saugumą. Šio sprendimo rizikingumą dar labiau padidino tai, jog galimos pasekmės nebuvo iki galo numatytos ir įvertintos, o parama iš sąjungininkų pusės nebuvo užsitikrinta iš anksto.

H2: Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant pritraukti JAV dėmesį. Hipotezė pasitvirtino. Interviu su tiesiogiai sprendimų procese dalyvavusiais diplomatais patvirtino, jog pagrindinis jų motyvas buvo Lietuvos užsienio politikai sukurti „naują klausimą“ – t. y., pasipriešinimo Kinijos dominavimui ir paramos JAV interesams demonstravimas, nevenkiant netradicinių ir galbūt net rizikingų sprendimų. Tokį požiūrį ypač akcentavo TS-LKD atstovai, kurie po 2020 metų Seimo rinkimų perėmė vadovavimą URM. Kita vertus, gana keista tai, jog strateginės svarbos klausimas nebuvo iki galo suderintas su kitais Lietuvos užsienio politikos sprendimų priėmėjais ir net pačios JAV atstovais. Tai sukūrė itin rizikingą situaciją, kuomet sprendimo įgyvendinimas galėjo atnešti daugiau žalos, nei naudos – JAV dėmesio padidėjimas galėjo nebūti toks reikšmingas, kaip Kinijos sukelta žala bei reputacijos praradimas kitų sąjungininkų (ypač tarp ES šalių) akyse.

H3: Taivaniečių atstovybė Vilniuje įsteigta, siekiant Lietuvoje plėtoti puslaidininkų lustų gamybą. Hipotezė nepasitvirtino. Atlikta analizė leidžia teigti, jog Lietuvos užsienio politikos sprendimų priėmėjai, 2020 – 2021 metais sprenddami dėl Taivaniečių atstovybės steigimo, neturėjo pagrindinio motyvo sukurti ypatingą bendradarbiavimo ryšį su Taivanu puslaidininkų lustų pramonės srityje. Nors tai galėjo būti vienas iš papildomų argumentų, kodėl apskritai verta plėsti ekonominį bendradarbiavimą su Taivanu (kaip itin technologiškai pažangia, ekonomiškai stipria šalimi), tačiau prieš atidarant Taivaniečių atstovybę Vilniuje negalėjo būti jokių konkrečių susitarimų ar pažadų, jog politinis sprendimas yra sąlyga (ar prielaida) sudaryti ypatingas sąlygas Lietuvai pasinaudoti Taivano puslaidininkų pramonės valdomomis technologijomis ar tiesioginėmis investicijomis. Tik po nusistovėjusio galutinio politinio sprendimo bendradarbiavimas puslaidininkų srityje tapo aktualesnis, o praktiniai susitarimai dėl bendradarbiavimo ėmė ryškėti 2022 metų antrojoje pusėje – 2023 metų pradžioje. Kitaip tariant, technologinis bendradarbiavimas negalėjo tapti *priežastimi*, dėl kurios buvo nutarta atidaryti Taivaniečių atstovybę. Kita vertus, išlaikytas sprendimas dėl atstovybės ir Lietuvos atsilaikymas prieš Kinijos spaudimą galėjo prisidėti prie didesnio pasitikėjimo sukūrimo ir, atitinkamai, paspartinti verslo bendradarbiavimą.

Apibendrinant, tyrimo rezultatai leidžia daryti išvadą, kad Lietuva, būdama mažoji valstybė, siekdama tipinio tikslo – padidinti savo šalies saugumą, pasirinko netipinę strategiją – padidinti sau pavojų, tam, kad didžioji galia, JAV, atkreiptų į ją dėmesį ir suteiktų daugiau saugumo garantijų. Tai šiek tiek primena Miunhauzeno sindromą (mediciniškai – tai sutrikimas, kuomet žmogus, siekdamas aplinkinių dėmesio, simuliuoja, perdeda ar tyčia sukelia ligos simptomus) nei nuoseklią užsienio politikos strategiją, t. y., Lietuva, įsivaizduodama, jog tai yra vienintelis (efektyviausias) būdas pritraukti JAV dėmesį, tyčia sukelia krizinę situaciją, kuri gali padidinti grėsmes ir kartu – pretekstą reikalauti JAV paramos bei nuolatinio dėmesio. Ir nors ši strategija buvo labai rizikinga bei, kaip tyrimas atskleidė – nevisai tiksliai įgyvendinta, jos rezultatas Lietuvai yra teigiamas: Lietuva sulaukė didelio dėmesio tarptautiniu mastu, JAV atstovai viešai deklaravo palaikymą, o Kinijos ekonominis spaudimas pasirodė esąs laikinas ir nedarantis esminės žalos Lietuvos ekonomikai. Tačiau, galima teigti, kad tokį rezultatą greičiausiai nulėmė sėkmė (o taip pat ir reikšmingai pasikeitusios tarptautinės aplinkybės – Rusijos agresija prieš Ukrainą) nei priimtų racionalių sprendimų seka, todėl mažai tikėtina, kad kitos mažosios valstybės pasirinktų taip rizikuoti ir sekti Lietuvos pavyzdžiu. Kitaip tariant, abejotina, jog Lietuva, elgdamasi kaip netipinė mažoji valstybė, sukūrė naują saugumo stiprinimo strategiją – greičiau tai galima vadinti išimtimi iš dominuojančių mažųjų valstybių elgesio būdų.

LITERATŪROS ŠALTINIAI

1. Abbott, K. W., Keohane, R. O., Moravcsik, A., Slaughter, A.-M., & Snidal, D. (2003 m. July 09 d.). The Concept of Legalization. *International Organization*, 54(3), p. 401-419.
2. Abromaitis, Ž., tarnyba, L. T., & LRT.lt. (2020, Birželio 26 d.). *Taipėjaus atstovas: apie COVID-19 buvo įspėta ir PSO, bet čia Kinijos įtaka nusvėrė perspekvimus*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1191846/taipejaus-atstovas-apie-covid-19-buvo-ispeta-ir-pso-bet-cia-kinijos-itaka-nusvere-perspejimus>
3. Adachi, A., Brown, A., & Zenglein, M. J. (2022). *Fasten your seatbelts: How to manage China's economic coercion*. Berlin: Mercator Institute for China Studies. Nuskaityta iš MERICS: <https://www.merics.org/en/report/fasten-your-seatbelts-how-manage-chinas-economic-coercion>
4. Adamkus, V. (2004). Lithuania as a Centre of Regional Cooperation. *Lithuanian Foreign Policy Review*, 13-14, p. 17-20.
5. Adamkus, V. (2011). *Paskutinė kadencija. Prezidento dienoraščiai*. Vilnius: Tyto alba.
6. Adomėnas, M. (2019a, Balandžio 17 d.). *Mantas Adomėnas. Apie Seimą ir savigarbą*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1050303/mantas-adomenas-apie-seima-ir-savigarba>
7. Adomėnas, M. (2019b, Spalio 22 d.). *Mantas Adomėnas. Naujoji blogio imperija. II dalis: Agresyvi supervalstybė*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1108684/mantas-adomenas-naujoji-blogio-imperija-ii-dalis-agresyvi-supervalstybe>
8. Adomėnas, M. (2020, Balandžio 17 d.). *Mantas Adomėnas. Koronaviruso geopolitika*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1164472/mantas-adomenas-koronaviruso-geopolitika>
9. Adomėnas, M., & Landsbergis, G. (2020, Birželio 12 d.). *Mantas Adomėnas, Gabrielius Landsbergis. Lietuvai ateina metas rinktis*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1184333/mantas-adomenas-gabrielius-landsbergis-lietuvai-ateina-metas-rinktis>
10. Alonderytė, E. (2021, Rugpjūčio 20 d.). *Kinija nebederina naujų lietuviško maisto eksporto leidimų – Maisto tarnyba*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš BNS.lt: <https://news.bns.lt/64483329/>
11. Alonderytė, E. (2022, Sausio 25 d.). *Skaisgirytė: suklydę dėl Taivaniečių atstovybės pavadinimo daugiau neturime klysti*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1596795/skaisgiryte-suklyde-del-taivanieciu-atstovybes-pavadinimo-daugiau-neturime-klysti>
12. Andrikienė, L. (2021, Lapkričio 18 d.). Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš Facebook: <https://www.facebook.com/LaimaAndrikiene/posts/pfbid02uackLQN5jdjSLPXLHxwoZ6Bp9MsYMXxyHX5oCtvxsCh7orykVVJ6e9jEGFxCibWl>

13. Andrukaitytė, M. (2020, Lapkričio 9 d.). *Šimonytė: parama Taivanui rodo, kad matome ne tik tai, kas vyksta mūsų pasienyje*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1272094/simonyte-parama-taivanui-rodo-kad-matome-ne-tik-tai-kas-vyksta-musu-pasienyje>
14. Andrukaitytė, M., & Brunalas, B. (2022, Sausio 4 d.). *Nausėda: ne Taivaniečių atstovybės atidarymas buvo klaida, o pavadinimas, kuris nebuvo derintas su manim*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1579884/nauseda-ne-taivanieciu-atstovybes-atidarymas-buvo-klaida-o-pavadinimas-kuris-nebuvo-derintas-su-manim>
15. Bailes, A. J., Thayer, B. A., & Thorhallsson, B. (2016). Alliance theory and alliance ‘Shelter’: the complexities of small state alliance behaviour. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1(1), p. 9-26.
16. Baldacchino, G., & Wivel, A. (2020). Small states: concepts and theories. Esantis G. Baldacchino, & A. Wivel (Mont.), *Handbook on the Politics of Small States* (p. 2-19). Edward Elgar.
17. Beach, D., & Pedersen, R. B. (2019). *Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines* (Second Edition leid.). USA: University of Michigan Press.
18. Beniušis, V. (2020, Balandžio 22 d.). *Patarėjas: Nausėda remia praktinį bendradarbiavimą su Taivanu, bet ne narystę PSO*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1165900/patarejas-nauseda-remia-praktini-bendradarbiavima-su-taivanu-bet-ne-naryste-pso>
19. Beniušis, V. (2021a, Kovo 04 d.). *Dirgiklis Kinijai? Lietuva šiemet ketina atidaryti verslo atstovybę Taivane*. Nuskaityta iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1357795/dirgiklis-kinijai-lietuva-siemet-ketina-atidaryti-verslo-atstovybe-taivane>
20. Beniušis, V. (2021b, Kovo 17 d.). *Politikai ir kultūros atstovai įsteigė Lietuvos–Taivano forumą*. Nuskaityta iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1366742/politikai-ir-kulturos-atstovai-isteige-lietuvos-taivano-foruma>
21. Beniušis, V., & Celencevičius, R. (2022, Sausio 5 d.). *Taivano atstovybės detektyvas: kuriuo tiksliai metu išitraukė G.Nausėda*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/taivano-atstovybes-detektyvas-kuriuo-tiksliai-metu-isitrauke-g-nauseda-56-1623592?copied>
22. Beniušis, V. (2022, Sausio 11 d.). *Apklausa: dauguma Lietuvos gyventojų nepritaria politikai Kinijos atžvilgiu*. Paimta 2023 m. Gegužės 4 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/apklausa-dauguma-lietuvos-gyventoju-nepritaria-politikai-kinijos-atzvilgiu-56-1626212>
23. Blanchard, B., & Martina, M. (2022, Sausio 27 d.). *Taiwan has not been asked to change name of Lithuania office*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Reuters: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-has-not-been-asked-change-name-lithuania-office-2022-01-26/>

24. BNS. (2021a, Gegužės 20 d.). *Seimas pasmerkė genocidą prieš uigūrus, Kinijos ambasada rezoliuciją pavadino „politiniu šou“*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1413684/seimas-pasmerke-genocida-pries-uigurus-kinijos-ambasada-rezoliucija-pavadino-politiniu-sou>
25. BNS. (2021b, Gegužės 26 d.). *RRT vadovas: 5G aukcionus norime paskelbti iki metų vidurio*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/mokslas-ir-it/11/1418385/rrt-vadovas-5g-aukcionus-norime-paskelbti-iki-metu-vidurio>
26. BNS. (2021c, Rugspjūčio 10 d.). *Nausėda tikisi, kad Kinija pakeis savo sprendimą dėl ambasadoriaus atšaukimo*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1466255/nauseda-tikisi-kad-kinija-pakeis-savo-sprendima-del-ambasadoriaus-atsaukimo>
27. BNS. (2021d, Rugsėjo 13 d.). *Landsbergis Vašingtone susitiks su JAV valstybės sekretorium Blinkenu*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1495559/landsbergis-vasingtone-susitiks-su-jav-valstybes-sekretorium-blinkenu>
28. BNS. (2021e, Rugsėjo 15 d.). *JAV valstybės sekretorius susitikime su Landsbergiu pabrėžė kovą su Kinijos ekonominiu spaudimu ir gyrė demokratijos gynimą*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1497337/jav-valstybes-sekretorius-susitikime-su-landsbergiu-pabreze-kova-su-kinijos-ekonominiu-spaudimu-ir-gyre-demokratijos-gynima>
29. BNS. (2021f, Lapkričio 23 d.). *Premjerė: Vyriausybė nesitiki papildomų sankcijų dėl Taivaniečių atstovybės*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1548195/premjere-vyriausybe-nesitiki-papildomu-sankciju-del-taivanieciu-atstovybes>
30. BNS. (2021g, Gruodžio 7 d.). *Pramonininkai skelbia, kad Lietuva sugrįžo į Kinijos muitinės sistemas, bet nežinia, ar ilgam*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1558676/pramonininkai-skelbia-kad-lietuva-sugrizo-ik-kinijos-muitines-sistemas-bet-nezinia-ar-ilgam>
31. BNS. (2023, Kovo 28 d.). *Nausėdos patarėjas paaiškino, kodėl prezidentas pakeitė poziciją dėl dirbančiųjų savarankiškai*. Paimta 2023 m. Balandžio 28 d. iš Tv3.lt: <https://www.tv3.lt/naujiena/verslas/nausedos-patarejas-paaiskino-kodel-prezidentas-pakeite-pozicija-del-dirbanciuju-savarankiskai-n1226823>
32. BOCA. (n. d.). *ROC Embassies and Missions Abroad*. Paimta 2022 m. Spalio 1 d. iš Boca.gov.tw: <https://www.boca.gov.tw/sp-foof-countrylp-01-2.html>
33. Bordachev, T. (2021, Lapkričio 25 d.). *Lithuania just doesn't behave like a sovereign, independent state*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239893.shtml>
34. Brazys, S., & Panke, D. (2017). Analysing Voting Inconsistency in the United Nations General Assembly. *Diplomacy & Statecraft*, 28(3), p. 538-560.

35. Brunalas, B. (2021a, Rugsėjo 16 d.). *G. Landsbergis: Taivano atstovybės atidarymui Lietuvoje laukiama geriausios progos*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Kauno diena: <https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/g-landsbergis-taivano-atstovybes-atidarymui-lietuvoje-laukiama-geriausios-progos-1043200>
36. Brunalas, B. (2021b, Spalio 23 d.). *G. Landsbergis atmata oponentų kritiką dėl užsienio politikos: mes sieksime teisingumo*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Kauno diena: <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/g-landsbergis-atmeta-oponentu-kritika-del-uzsienio-politikos-mes-sieksime-teisingumo-1048649?komentarai&fbclid=IwAR3bmQEkgn5NtK2Hfbjxt0QSRqw2RpenOmWqH9Ze8lmFTDjE18Y1SUWJPi8>
37. Brunalas, B. (2021c, Spalio 27 d.). *Nausėda tvirtina, kad siekio atidaryti Taivano atstovybę Lietuva neišsižada: tai yra suverenios valstybės pozicija*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Delfi.lt: <https://m.delfi.lt/lietuvoje/article.php?id=88537213>
38. Brunalas, B. (2022, Sausio 6 d.). *Karbauskio šešėlinis kabinetas ketina pasiūsti žinutę Kinijai: gavę valdžią sprendimą dėl atstovybės pavadinimo atšauktume*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1582679/karbauskio-seselinis-kabinetas-ketina-pasiusti-zinute-kinijai-gave-valdzia-sprendima-del-atstovybes-pavadinimo-atsauktume>
39. Buzan, B. (1983). *People, states and fear : the national security problem in international relations*. Brighton: Wheatsheaf Books.
40. Caiyu, L., & Anqi, F. (2021, Gegužės 26 d.). *Are China-Europe ties going off the cliff?* Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: [globaltimes.cn/page/202105/1224607.shtml](https://www.globaltimes.cn/page/202105/1224607.shtml)
41. Chen, X., & Garcia, R. J. (2016). Economic sanctions and trade diplomacy: Sanction-busting strategies, market distortion and efficacy of China's restrictions on Norwegian salmon imports. *China Information*, 30(1), p. 29–57.
42. Christensen, T., & Snyder, J. (1990). Chain Gangs and Passed Bucks: Predicting Alliance Patterns in Multipolarity. *International Organization*, 44(2), p. 137-168.
43. Daye, C., & Han, Z. (2021, Rugsėjo 18 d.). *China railway operator denies suspending trains to Lithuania, though it's an option*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202108/1231887.shtml>
44. Dalsjö, R., Jonsson, M., & Norberg, J. (2022). A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War. *Survival: Global Politics and Strategy*, 64(3), p. 7–28.
45. Dėl Koalicijos Formavimo ir Prioritetinių Darbų. (2020, Lapkričio 5 d.). Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš TS-LKD: <https://tsajunga.lt/dokumentai/>
46. Deudney, D. H. (2007). Republican Security Theory. Esantis *Bounding Power: Republican Security Theory from the Polis to the Global Village* (p. 27-60). New Jersey: Princeton University Press.
47. Dominguez, J. I. (1971). Mice that do not Roar: Some Aspects of International Politics in the World's Peripheries. *International Organization*, 25(2), p. 175-208.

48. Dow Jones. (n.d.). *What are Secondary Sanctions?* Paimta 2022 m. Rugsėjo 10 d. iš Dow Jones: <https://www.dowjones.com/professional/risk/glossary/sanctions/secondary-sanctions/>
49. Easterly, W., & Kraay, A. (2001). Small States, Small Problems? Income, Growth and Volatility in Small States. Esantis D. Peretz, R. Faruqi, & E. J. Kisanga (Mont.), *Small States in the Global Economy* (p. 93-116). London: Commonwealth Secretariat.
50. Edis, R. (1991). Punching above their weight: How small developing states operate in the contemporary diplomatic world. *Cambridge Review of International Affairs*, 5(2), p. 45-53.
51. Edström, H., & Westberg, J. (2020). Between the eagle and the bear: Explaining the alignment strategies of the Nordic countries in the 21st century. *Comparative Strategy*, 39(2), p. 191-208.
52. Edström, H., & Westberg, J. (2022). The alignment strategies of great powers: Managing power asymmetries and structural changes in the international system. *Comparative Strategy*, 41(1), p. 97-119.
53. Edström, H., Gyllensporre, D., & Westberg, J. (2019). *Military Strategy of Small States: Responding to External Shocks of the 21st Century*. Routledge.
54. Elgström, O. (2000). Weak State Security Strategies. Esantis *Images and Strategies for Autonomy: Explaining Swedish Security Policy Strategies in the 19th Century* (p. 23-39). Springer Science+Business Media Dordrecht.
55. ELTA. (2022, Sausio 21 d.). URM: „Financial Times“ informacija dėl JAV siūlymo keisti Taivano atstovybės pavadinimą yra melaginga. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1594190/urm-financial-times-informacija-del-jav-siulymo-keisti-taivano-atstovybes-pavadinima-yra-melaginga>
56. Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas.
57. Gaučaitė-Znutienė, M. (2021, Gruodžio 11 d.). *Karbauskis išpeikė Vyriausybės užsienio politiką: šitie „ereliai“ nesupranta, ką daro*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1562085/karbauskis-ispeike-vyriausybes-uzsienio-politika-sitie-ereliai-nesupranta-ka-daro>
58. Gaučaitė, M., & Galinis, R. (2020, Rugsėjo 15 d.). *Rinkimų kompasas. Taivano nepriklausomybė – klausimas, į kurį dalis partijų atsakymą randa sunkiai*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1222421/rinkimu-kompasas-taivano-nepriklausomybe-klausimas-i-kuri-dalis-partiju-atsakyma-randa-sunkiai>
59. George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.
60. Global Times. (2021a, Gegužės 23 d.). *Lithuania risks trouble with geopolitical move: Global Times editorial*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202105/1224253.shtml>

61. Global Times. (2021b, Rugpjūčio 10 d.). *Chinese FM said Chinese Ambassador to Lithuania will be recalled given the European country's misdeeds on the Taiwan question*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202108/1231051.shtml>
62. Global Times. (2021c, Rugpjūčio 11 d.). *China, Russia can cooperate to punish Lithuania: Global Times editorial*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202108/1231251.shtml>
63. Global Times. (2021d, Lapkričio 19 d.). *Punishing Lithuania like swatting a fly: Global Times editorial*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239425.shtml>
64. Global Times. (2021e, Lapkričio 22 d.). *EU plays with fire if it indulges Lithuania*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239613.shtml>
65. Global Times. (2021f, Lapkričio 24 d.). *Lithuania willing to be US' pawn on overseas 'black jails,' silent on human rights violations: FM*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239849.shtml>
66. Global Times. (2021g, Lapkričio 26 d.). *China downgrades diplomatic mission in Lithuania to Chargé D'affaires Office*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1240002.shtml>
67. Global Times. (2022, Sausio 5 d.). *President admits mistake, but will Lithuania correct mistake?* Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202201/1245212.shtml>
68. Goldsmith, J., & Posner, E. A. (2005). *The Limits of International Law*. New York: Oxford University Press, Inc.
69. GT staff reporters. (2021a, Liepos 21 d.). *Chinese officials, experts warn Lithuania against provocation, defend China-CEEC ties*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202107/1229260.shtml>
70. GT staff reporters. (2021b, Rugpjūčio 10 d.). *China recalls ambassador to Lithuania over Taiwan question, 'diplomatic relation cut-off' possible*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202108/1231084.shtml>
71. GT staff reporters. (2021c, Lapkričio 25 d.). *GT investigates: From running secret prison for US to torturing refugees, Lithuania has untold dark history*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239954.shtml>
72. GT staff reporters. (2021d, Lapkričio 30 d.). *GT Exclusive: Chinese laser industry bodies halt cooperation with Lithuania amid tensions, COVID-19*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1240322.shtml>
73. Handel, M. I. (1991). *Weak States in the International System*. London: Routledge.
74. Hilton, I. (2023, Kovo 22 d.). *China's approach to Europe? Anti-diplomacy*. Paimta 2023 m. Balandžio 29 d. iš Prospect: <https://www.prospectmagazine.co.uk/world/china/60717/chinas-approach-to-europe-anti-diplomacy>

75. International Monetary Fund. (2021, October 7 d.). *IMF Executive Board Concludes 2021 Article IV Consultation with Maldives*. Nuskaityta iš International Monetary Fund: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/10/07/pr21287-maldives-imf-executive-board-concludes-2021-article-iv-consultation>
76. Jackevičius, M. (2021, Rugsėjo 20 d.). *Opozicijos kritikuojamą užsienio politiką ginantis Pavilionis: Kinija ateina į rinką, ją užkariauja ir sužlugdo vietos pramonę*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1500053/opozicijos-kritikuojama-uzsienio-politika-ginantis-pavilionis-kinija-ateina-i-rinka-ja-uzkariauja-ir-suzlugdo-vietos-pramone>
77. Jackūnaitė, K. (2021, Gruodžio 31 d.). *Valdas Adamkus apie santykius su Kinija: lenkiu galvą prieš Lietuvėlę, bet tai ne mūsų jėgoms*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1575444/valdas-adamkus-apie-santykius-su-kinija-lenkiu-galva-pries-lietuvele-bet-tai-ne-musu-jegoms>
78. Jakniūnaitė, D. (2015). Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką? Esantis D. Jakniūnaitė (Mont.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014* (p. 7-30). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
79. Jakštaitė-Confortola, G., & Park, A. (2021). Domestic contestations in Lithuania's foreign and security policy: Who calls the shots? Esantis T. Weiss, & G. Edwards (Mont.), *Small States and Security in Europe: Between National and International Policymaking* (p. 78-94). London: Routledge.
80. Janeliūnas, T. (2019). Lietuvos užsienio politikos pokyčiai ir veikėjo poveikis struktūroms. Esantis D. Grybauskaitės doktrina: Lietuvos užsienio politikos kaita 2009-2019 (p. 279-302). Vilnius: Eugrimas.
81. Janeliūnas, T., & Zapolskis, M. (2015). Lithuania as a Rational Free Rider in NATO. Esantis R. Czulda, & M. Madej (Mont.), *Newcomers No More? Contemporary NATO and the Future of the Enlargement from the Perspective of "Post-Cold War" Members* (p. 73-88). International Relations Research Institute in Warsaw.
82. Juozapaitis, L., & Jaruševičiūtė-Mockuvienė, G. (2021, Gruodžio 31 d.). *Blinkevičiūtė: Taivaniečių atstovybės įsteigimas buvo vienas iš neapgalvotų valdančiųjų sprendimų*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1575761/blinkeviciute-taivanieciu-atstovybes-isteigimas-buvo-vienas-is-neapgalvotu-valdanciuju-sprendimu>
83. Jurčenkaitė, I. (2021a, Liepos 14 d.). *Prezidentas: nebūčiau pasirašęs Partnerystės įstatymo*. Paimta 2023 m. Balandžio 28 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/prezidentas-nebuciau-pasirasas-partnerystes-istatymo-56-1535006?fbclid=IwAR3sy2XT0AlQ->
84. Jurčenkaitė, I. (2021b, Gruodžio 4 d.). *Socialdemokratai nepalaikys biudžeto, reikalauja atšaukti gydymo įstaigų reformą*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/v-blinkeviciute-apie-dialoga-su-a-lukasenka-nesikalbėjimo-politika-dar-niekur-nepasiteisino-56-1608486>

85. KAM. (2021, Balandžio 28 d.). *Ratifikuotas Lietuvos ir Vokietijos susitarimas dėl ginkluotųjų pajėgų narių atvykimo*. Paimta 2023 m. Gegužės 12 d. iš KAM.lt: <https://kam.lt/ratifikuotas-lietuvos-ir-vokietijos-susitarimas-del-ginkluotuju-pajegu-nariu-atvykimo/>
86. KAM. (2022, Liepa 1 d.). *Krašto apsaugos sistema: skaičiai ir pokyčiai*. Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/07/Skaiciai-ir-pokyciai-2022.pdf>
87. Kapševičius, G., Šimelevičienė, J., Karsokaitė, V., & Mykolaitytė, K. (2021, Gruodžio 2 d.). *Verslininkai: Kinija „ištrynė“ Lietuvą iš muitinės sistemų, URM sieks reakcijos ES lygiu*. Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/lietuvos-verslininkas-kinija-istryne-lietuva-uoste-neimanoma-ivezti-kroviniu-663-1607414>
88. Karbauskis, R. (2021, Lapkričio 27 d.). *Ramūnas Karbauskis: Kodėl Gabrielius Landsbergis ir Žygimantas Pavilionis kariauja su Kinija?* Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Lrt.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pozicija/679/1551988/ramunas-karbauskis-kodel-gabrielius-landsbergis-ir-zygimantas-pavilionis-kariauja-su-kinija>
89. Karnitschnig, M., & Kość, W. (2022, Lapkričio 21 d.). *Meet Europe's coming military superpower: Poland*. Paimta 2023 m. Kovo 19 d. iš Politico: <https://www.politico.eu/article/europe-military-superpower-poland-army/>
90. Kasnikovskytė, M. (2021, Rugsėjo 1 d.). *Prezidento Gitano Nausėdos žodžiai suglumino ekspertus: galvoja, kad gyventojų atmintis – kaip auksinės žuvelės?* Paimta 2023 m. Gegužės 5 d. iš TV3: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/prezidento-gitano-nausedos-zodziai-suglumino-ekspertus-galvoja-kad-gyventoju-atmintis-kaip-auksines-zuveles-n1112249>
91. Katzenstein, P. J. (1985). *Small States in World Markets: Industrial Policy in Europe*. London: Cornell University Press.
92. Kennedy, P. M. (1987). *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. New York: Random House.
93. Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence: World politics in Transition*. Boston: Little, Brown and Company.
94. Kim, S. (2022, Birželio 29 d.). *Canada and Latvia sign Joint Declaration to augment NATO's enhanced Forward Presence Latvia*. Paimta 2023 m. Gegužės 12 d. iš <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/news/2022/06/canada-and-latvia-sign-joint-declaration-to-augment-natos-enhanced-forward-presence-latvia.html>
95. Kivita, L. (2021, Liepos 20 d.). *Taiwanas atskirai nuo Kinijos kuria atstovybę Lietuvoje, Pekinas perspėjo dėl „klaidingų signalų*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/1453844/taivanas-atskirai-nuo-kinijos-kuria-atstovybe-lietuvoje-pekinas-perspejo-del-klaidingu-signalu>
96. Kojala, L., & Ivanauskas, V. (2014). Lithuanian Eastern policy 2004-2014 : the role theory approach. *Lithuanian foreign policy review*, 32, p. 49-72.
97. Korolev, A. (2019). Shrinking room for hedging: system-unit dynamics and behavior of smaller powers. *International Relations of the Asia-Pacific*, 19(3), p. 419–452.

98. Kubilius, E. (2022, Sausio 27 d.). *Nausėda: galimybių paso pobūdis labai smarkiai keičiasi – dirbtinis srautų atskyrimas priešina visuomenę ir duoda mažai naudos*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1598720/nauseda-galimybiu-paso-pobudis-labai-smarkiai-keiciasi-dirbtinis-srautu-atskyrimas-priesina-visuomene-ir-duoda-mazai-naudos>
99. Kuik, C.-C. (2008). The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China. *Contemporary Southeast Asia*, 30(2), p. 159-185.
100. Kuik, C.-C. (2021). Getting hedging right: a small-state perspective. *China International Strategy Review*, 3(3), p. 1-17.
101. Kuolys, D. (2021, Lapkričio 21 d.). Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš Facebook: <https://www.facebook.com/kuolys/posts/pfbid0ofNTee8bJXyaNyPhLcoqdWyDukj669rd9TtAxHBTaTEpFXMfphJNWG46PsHxm9TqI>
102. Lai, C. (2018). Acting one way and talking another: China's coercive economic diplomacy in East Asia and beyond. *The Pacific Review*, 31(2), p. 169-187.
103. Lapėnienė, S. (2022, Sausio 9 d.). *URM viceministras pripažįsta – viena Kinijos atsako galimybė nebuvo numatyta*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1584228/urm-viceministras-pripazista-viena-kinijos-atsako-galimybe-nebuvo-numatyta>
104. Laučius, V. (2021, Gruodžio 20 d.). *Prezidento vyriausioji patarėja: atrodo, kad dėl Kinijos nebuvo gerai pagalvota*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Delfi.lt: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prezidento-vyriausioji-patareja-atrodo-kad-del-kinijos-nebuvo-gerai-pagalvota.d?id=88996577>
105. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija. (2022, Gegužė 18 d.). *NATO gynybos planuotojai: Lietuvos kariuomenė padarė didžiausią pažangą per visą savo narystės istoriją*. Nuskaityta iš KAM.lt: <https://kam.lt/nato-gynybos-planuotojai-lietuvos-kariuomene-padare-didziausia-pazanga-per-visa-savo-narystes-istorija/>
106. Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, Gruodis 19 d.). Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas.
107. Lietuvos Respublikos Seimas. (2020). *Apie 2020–2024 m. Seimą*. Paimta 2022 m. Gruodis iš Lietuvos Respublikos Seimas: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35354&p_k=1
108. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija. (2021, Gruodžio 2 d.). *Seimo Tarpparlamentinių ryšių su Kinijos Liaudies Respublika grupės vadovybė susitiko su Kinijos Liaudies Respublikos laikinuoju reikalų patikėtiniu*. Paimta 2022 m. Lapkričio 17 d. iš LRS.lt: https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=279162
109. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. (2020). *2020 m. balandžio 10 d. prasideda Seimo rinkimų politinė kampanija*. Nuskaityta iš Vrk.lt: <https://www.vrk.lt/2020-seimo>

110. Lim, D. J., & Ferguson, V. A. (2022). Informal economic sanctions: the political economy of Chinese coercion during the THAAD dispute. *Review of International Political Economy*, 29(5), p. 1525–1548.
111. Lim, D. J., & Mukherjee, R. (2019). Hedging in South Asia: balancing economic and security interests amid Sino-Indian competition. *International Relations of the Asia-Pacific*, 19(3), p. 493–522.
112. Lingzhi, F. (2021, Gegužės 24 d.). *Lithuania becomes pivot point for spreading Xinjiang-related lies: Chinese researcher*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202105/1224353.shtml>
113. LNK Žinios. (2021, Kovo 9 d.). *Seimas ir Nausėda*. Paimta 2023 m. Balandžio 28 d. iš Facebook: <https://www.facebook.com/watch/?v=480963542908768>
114. LR Prezidentas Gitanas Nausėda. (2021, Gegužės 15 d.). *Prezidento sveikinimas Tarptautinės šeimos dienos proga*. Paimta 2023 m. Balandžio 28 d. iš Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=-Tpz1Cpe1Ck&t=159s&ab_channel=LietuvosRespublikosPrezidentasGitanasNaus%C4%97da
115. LRS. (2020, gruodis 11 d.). Nutarimas dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.
116. Lrt RADIO laida "60 minučių". (2021, Spalio 27 d.). *60 minučių. Taivanas atstovybę Lietuvoje žada iki metų pabaigos, Lietuva Taivane – 2022-ųjų pradžioje*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000183627/60-minuciu-taivanas-atstovybe-lietuvoje-zada-iki-metu-pabaigos-lietuva-taivane-2022-uju-pradzioje>
117. LRT.lt. (2022, Sausio 21 d.). *Žiniasklaida: Vokietijos įmonės ragina Lietuvą nusileisti ginče su Kinija*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1594413/ziniasklaida-vokietijos-imonės-ragina-lietuva-nusileisti-gince-su-kinija>
118. Marcinkevičius, L. (2021a, Rugsėjo 23 d.). *Prezidentūra: Taivano atstovybės steigimas Lietuvoje nereiškia diplomatinio pripažinimo*. Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš Delfi.lt: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/prezidentura-taivano-atstovybes-steigimas-lietuvoje-nereiškia-diplomatinio-pripazinimo.d?id=88257257>
119. Marcinkevičius, L. (2021b, Spalio 27 d.). *Opozicija kritikuoja įstrigusį procesą dėl Taivano atstovybės – valdantieji tikisi ją atidaryti jau artimiausiu metu*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1529637/opozicija-kritikuoja-istrigusi-procesa-del-taivano-atstovybes-valdantieji-tikisi-ja-atidaryti-jau-artimiausiu-metu>
120. Masiokaitė-Liubinienė, A. (2021, Rugsėjo 11 d.). *URM vadovas Landsbergis: siekiama, kad Kinijos ambasadorius grįžtų į Vilnių*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1466982/urm-vadovas-landsbergis-siekiama-kad-kinijos-ambasadorius-griztu-i-vilniu>
121. Masiokaitė-Liubinienė, A. (2022, Sausio 5 d.). *Nausėda kviečia Landsbergį pateikti planą dėl santykių su Kinija deeskalavimo: klaida ne Taivaniečių atstovybė, o nesuderintas*

- pavadinimas*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1581898/nauseda-kviecia-landsbergi-pateikti-plana-del-santykiu-su-kinija-deeskalavimo-klaida-ne-taivanieciu-atstovybe-o-nesuderintas-pavadinimas>
122. Mearsheimer, J. J. (2001). Wealth and Power. Esantis J. J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* (p. 55-138). New York and London: W. W. Norton and Company.
123. Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics* (Atnaujintas leid.). W. W. Norton & Company.
124. Ministry of Defence. (2022, Lapkričio 8 d.). *UK and Estonia commit to closer defence cooperation*. Paimta 2023 m. Gegužės 12 d. iš GOV.UK: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-estonia-commit-to-closer-defence-cooperation>
125. Mičiulis, Š. (2022, Sausio 4 d.). *Ar keitėsi G.Nausėdos pozicija dėl Taivano atstovybės? Įvertinkite patys*. Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/video/ar-keitesi-gnausedos-pozicija-del-taivano-atstovybes-ivertinkite-patys-214128>
126. Miller, J., Chazan, G., & Bounds, A. (2021, Gruodžio 17 d.). *German business hits out at China after Lithuania trade row snares exports*. Paimta 2022 m. Lapkričio 17 d. iš Financial Times: <https://www.ft.com/content/15119be1-3d57-4769-8f82-ff8cb36a668b>
127. Milne, R. (2022, Sausio 4 d.). *Lithuania's president chides government for China spat*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Financial Times: <https://www.ft.com/content/a326226c-bb2b-4685-990e-18cf50e0fc39>
128. Miniotaitė, G., & Jakniūnaitė, D. (2001). Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu. *Politologija*, 23(3), p. 20-52.
129. Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: the struggle for power and peace*. Alfred A. Knopf.
130. Mouritzen, H., & Wivel, A. (2005). Introduction. Esantis A. Wivel, & H. Mouritzen (Mont.), *The Geopolitics of Euro-Atlantic Integration* (p. 1-10). London: Routledge.
131. Muchks, J. (2021, Rugpjūčio 17 d.). *Kinija atšaukia rugpjūčio ir rugsėjo krovinius traukinius į Lietuvą*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1470594/kinija-atsaukia-rugpjucio-ir-rugsejo-krovinius-traukinius-i-lietuva>
132. Musnickas, R. (2021, Spalio 27 d.). *Paluckas siūlo „neidealizuoti Taivano“: kad pramuštume langus į Kiniją, mums reikėjo beveik 8 metų*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1530267/paluckas-siulo-neidealizuoti-taivano-kad-pramustume-langus-i-kinija-mums-reikejo-beveik-8-metu>
133. Neumann, I. B., & Gstöhl, S. (2004). *Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations*. Centre for Small State Studies.
134. Nicolson, H. G. (1954). *The Evolution of Diplomatic Method*. London: University of Leicester.

135. Nye, J. S. (1990). The Changing Nature of World Power. *Political Science Quarterly*, 105(2), p. 177-192.
136. O'Donnell, J., & Sytas, A. (2021, Gruodžio 9 d.). *Exclusive: Lithuania braces for China-led corporate boycott*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Reuters: <https://www.reuters.com/world/china/exclusive-lithuania-braces-china-led-corporate-boycott-2021-12-09/>
137. Oficialiosios statistikos portalas. (2023). *Pagrindiniai šalies rodikliai*. Paimta 2023 m. Balandžio 28 d. iš OSP: <https://osp.stat.gov.lt/pagrindiniai-salies-rodikliai>
138. Palaima, J. (2021, Spalio 28 d.). *Lietuva susirūpino Kinijos jautrumu? Kas stabdo atstovybės Taivane atidarymą*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1530826/lietuva-susirupino-kinijos-jautrumu-kas-stabdo-atstovybes-taivane-atidaryma>
139. Panke, D. (2013). Getting Ready to Negotiate in International Organizations? On the Importance of the Domestic Construction of National Positions. *Journal of International Organizations Studies*, 4(2), p. 25–38.
140. Pankūnė, D. (2021, Spalio 13 d.). *Paaiškino, kaip priėmė sprendimą, įsiutinusį Kiniją: kitoks variantas galėjo skaudžiai atsiliepti*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Delfi.lt: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/paaiskino-kaip-prieme-sprendima-isiutinusi-kinija-kitoks-variantas-galejo-skaudziai-atsiliepti.d?id=88414105>
141. Park, A., & Jakštaitė-Confortola, G. (2021). Small State Status-Seeking: Lithuania's Foreign Policy Status Aspirations. *Europe-Asia Studies*, 73(7), p. 1279–1302.
142. Paulauskas, A. (2004). Lithuania's New Foreign Policy. *Lithuanian Foreign Policy Review*, 13-14, p. 7-16.
143. Pumprickaitė, N. (2022, Sausio 19 d.). *Armonaitė: diskusijoje prezidentūroje apie Taivaniečių atstovybės pavadinimo atšaukimą nebuvo kalbama*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/1592834/armonaite-diskusijoje-prezidenturoje-apie-taivanieciu-atstovybes-pavadinimo-atsaukima-nebuvo-kalbama>
144. Rachman, G. (2022, Sausio 17 d.). *China and Russia test the limits of EU power: The EU needs to respond to economic coercion or its geopolitical ambitions will be cruelly exposed*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Financial Times: <https://www.ft.com/content/a9dfbaef-e913-460a-8e0a-2b702efa7edb>
145. Reivytytė, E. (2021, Gegužės 22 d.). *Lietuva pasitraukė iš Kinijos „17+1“ bloko Rytu Europoje, tai daryti ragina ir kitas ES šalis*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1415203/lietuva-pasitrauke-is-kinijos-17plus1-bloko-rytu-europoje-tai-daryti-ragina-ir-kitas-es-salis>
146. Ricks, J. I., & Liu, A. H. (2018). Process-Tracing Research Designs: A Practical Guide. *PS: Political Science & Politics*, 51(4), 842-846.
147. ROC (Taiwan). (2013, Vasario 6 d.). *本處與駐在國關係*. Paimta 2023 m. Balandžio 29 d. iš Roc-taiwan.org: <https://www.roc-taiwan.org/lv/post/69.html>

148. Rostow, W. W. (1960). *The stages of economic growth : a non-Communist manifesto*. Cambridge: University Press.
149. Rothstein, R. L. (1968). *Alliances and small powers*. New York: Columbia University Press.
150. Salynė, R. (2022, Sausio 26 d.). *G.Landsbergis tikina, kad Taivano atstovybės oficialus pavadinimas nesikeis, dėl kiniškos versijos kalba aptakiau*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/g-landsbergis-neigia-informacija-apie-taivanieciu-atstovybes-pavadinimo-keitima-tokiu-ketiniu-nera-56-1633212?copied>
151. Schweller, R. L. (1993). Tripolarity and the Second World War. *International Studies Quarterly*, 37(1), p. 73-103.
152. Schweller, R. L. (1994). Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In. *International Security*, 19(1), p. 72-107.
153. Sevastopulo, D., Milne, R., Hille, K., & Foy, H. (2022, Sausio 21 d.). *US wades into spat between China and Lithuania over Taiwanese office*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Financial Times: <https://www.ft.com/content/e646155d-6d8c-482a-8dfb-e4ef7d081bd8>
154. Sheng, Y., & Yelu, X. (2021, Lapkričio 26 d.). *Lithuania 'could become isolated' due to unwise provocation against China*. Paimta 2022 m. Gruodžio 16 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239971.shtml>
155. Siqu, C., & Hengyi, W. (2021, Lapkričio 23 d.). *China closely watches Lithuania's behavior on whether to sever ties*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202111/1239647.shtml>
156. Sytas, A. (2022, Sausio 26 d.). *Lithuania considers modifying Taiwan representation name to defuse row with China*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Reuters: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/lithuania-considers-modifying-taiwan-representation-name-defuse-row-with-china-2022-01-25/>
157. Skardžius, A. (2021, Gruodžio 2 d.). Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Facebook: <https://www.facebook.com/arturas.skardzius.1/posts/pfbid0eRUG8rh63ANJ6TyLJ3p4ZyKJdwXJi68oN46w8V273bUxmzQ6oXaZUjq9rPkrrQnUl>
158. Small, A. (2022). No limit - China, Russia and the War With the West. Esantis A. Small, *No Limits: The Inside Story of China's War with the West* (p. 167-206). Melville House.
159. Stankevičius, A. (2020, Spalio 30 d.). *Kinijos ambasada piktinasi dėl Laisvės partijos siekio palaikyti Taivano nepriklausomybę*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1266069/kinijos-ambasada-piktinasi-del-laisves-partijos-siekio-palaikyti-taivano-nepriklausomybe>
160. Stankevičius, A. (2021, Lapkričio 24 d.). *Kinijos diplomatas: Lietuva „kurčia“ Pekino prašymams dėl Taivaniečių atstovybės pavadinimo*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1549582/kinijos-diplomatas-lietuva-kurcia-pekino-prasymams-del-taivanieciu-atstovybes-pavadinimo>

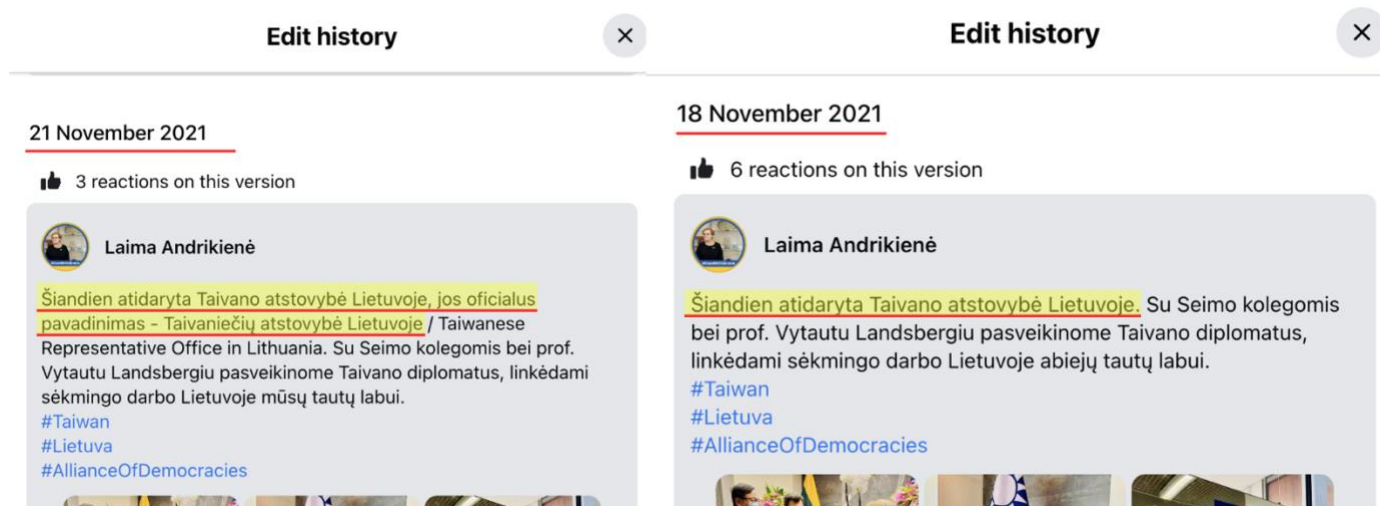
161. Šakytė, J. (2020, Balandžio 30 d.). *Adomėnas: užsimerkdama prieš Kiniją Lietuva išduoda savo istoriją ir didžiausią partnerę*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš LRT.lt: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1168468/adomenas-uzsimerkdama-pries-kinija-lietuva-isduoda-savo-istorija-ir-didziausia-partnere>
162. Šimelevičienė, J. (2021, Rugsėjo 25 d.). *Kinija keršija toliau: lietuviškoms bendrovėms mažina kredito limitus – ką tai reiškia?* Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš 15min.lt: <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/kinija-kersija-toliau-lietuviskoms-bendrovems-mazina-kredito-limitus-ka-tai-reiskia-663-1554094>
163. The World Bank. (2018). *Small States: Vulnerability and Concessional Finance*. The World Bank.
164. Thorhallsson, B. (2011). Domestic Buffer Versus External Shelter: Viability of Small States in the New Globalised Economy. *European Political Science*, 10, p. 324–336.
165. Thorhallsson, B. (2018). Studying small states: A review. *Small States & Territories*, 1(1), p. 17-34.
166. Thórhallsson, B. (2019). *Small States and Shelter Theory: Iceland's External Affairs*. Routledge.
167. Thorhallsson, B., & Steinsson, S. (2017). Small State Foreign Policy. Esantis C. Thies (Mont.), *Oxford Research Encyclopedia of Politics* (p. 1-25). Oxford University Press.
168. TVBS News. (2021, Liepos 20 d.). 外交大突破 立陶宛設台灣辦事處 外交部說明 LIVE. Nuskaityta iš Youtube: https://www.youtube.com/watch?v=8VwPmMo6EIs&ab_channel=TVBSNEWS
169. URM. (2021a, Liepos 20 d.). *Lietuvoje bus atidaroma Taivaniečių atstovybė*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš URM.lt: <https://urm.lt/default/lt/naujienos/lietuvoje-bus-atidaroma-taivanieciu-atstovybe>
170. URM. (2021b, Lapkričio 21 d.). *Ministras G. Landsbergis su vizitu lankysis JAV*. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš URM.lt: <https://kz.mfa.lt/default/lt/naujienos/ministras-g-landsbergis-su-vizitu-lankysis-jav>
171. URM. (2022). *2021 metų veiklos ataskaita*. Paimta 2022 m. Gruodžio 18 d. iš URM.lt: https://www.urm.lt/uploads/default/documents/2021%20m_%20URM%20veiklos%20ataskaita_03_10.pdf
172. Vital, D. (1967). *The Inequality of states: a study of the small power in international relations*. Oxford: Greenwood Press.
173. VSD, & AOTD. (2019, Sausio 10 d.). Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas. p. 27-34. Nuskaityta iš <https://www.vsd.lt/gresmes/metiniai-gresmiu-vertinimai/>
174. Walt, S. M. (1985). Formation and the Balance of World Power. *International Security*, 9(4), p. 3-43.
175. Walt, S. M. (2009). Alliances in a Unipolar World. *World Politics*, 61(1), p. 86-120.

176. Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. New York: Random House.
177. Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 46(2), p. 391-425.
178. Wignaraja, G., Lezama, M., & Joiner, D. (2004). *Small States in Transition: From Vulnerability to Competitiveness*. London: Commonwealth Secretariat.
179. Wivel, A. (2010). From Small State to Smart State: Devising a Strategy for Influence in the European Union. Esantis R. Steinmetz, & A. Wivel, *Small States in Europe: Challenges and Opportunities* (p. 15-30). Ashgate Publishing Limited.
180. Xiaoci, D. (2021, Liepos 20 d.). 'Taiwan representative office' shows 'malicious intent' of Lithuania that impacts foundation of China ties. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202107/1229150.shtml>
181. Xijin, H. (2020, Lapkričio 11 d.). Lithuania needs to behave on Taiwan question. Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Global Times: <https://www.globaltimes.cn/page/202011/1206441.shtml>
182. Zhang, Q. (2021). Diplomacy with Chinese Characteristics. *The Hague Journal of Diplomacy*, 16(2-3), p. 358-369.
183. Zuokas, A. (2021, Gruodžio 15 d.). Paimta 2022 m. Gruodžio 17 d. iš Facebook: <https://www.facebook.com/Zuokas/posts/pfbid0U7YciVA746UkEeXcmZmnRbB7Ly1kpW8rfhouhW9P2A3QHfoKJ9jyabrxju2ad3G1l>

Laima Andrikienė „Facebook“ įrašo istorija

1 pav. L. Andrikienės „Facebook“ įrašas po redagavimo

2 pav. L. Andrikienės „Facebook“ įrašo redagavimo istorija

SUMMARY

An Atypical Small State: The Political Process of Taiwanese Representative Office Opening in Lithuania in 2020-2022

The study investigates the political process that culminated in Lithuania's decision to establish a Taiwanese representative office in Vilnius, which represents a deviation from traditional interpretations of small state foreign policy and security. Despite the risks associated with this decision, Lithuania proceeded with the establishment of the representative office, provoking China's displeasure and attracting international attention.

To uncover the underlying causal mechanisms behind this decision, the study employs an Explaining-Outcome Process-Tracing approach, which involves identifying the sequence of events that led to the outcome, as well as the factors that contributed to it. This approach is particularly useful in cases where there is a high level of uncertainty or complexity, and where traditional explanations do not suffice.

The study draws on information gathered from media analysis and interviews with the direct participants of this process, politicians, and experts, to construct a detailed chronology of events and identify the factors that influenced the decision to establish the Taiwanese representative office. Three research hypotheses were formulated to explain the reasons for opening the Taiwanese representative office in Vilnius: (1) the Taiwanese representative office in Vilnius was opened in order to implement the strategic diversification outlined in the program of the Eighteenth Government; (2) the Taiwanese representative office in Vilnius was opened in order to attract the attention of the USA; and (3) the Taiwanese representative office in Vilnius was opened in order to develop the production of semiconductor chips.

Based on the analysis of the evidence, the study finds that the first hypothesis, which suggests that the establishment of the Taiwanese representative office in Vilnius was mainly driven by the goal of implementing strategic diversification, is partially confirmed. While strategic diversification may have played a role in the decision, it was not the primary driver, and the decision had wider implications for Lithuania's foreign policy with potential risks. The second hypothesis, which proposes that the main motive behind the establishment of the Taiwanese representative office was to attract the attention of the United States and resist Chinese dominance, is confirmed by the evidence. However, the decision was not fully coordinated with other decisions of Lithuania's foreign policy and may have negative consequences. Finally, the third hypothesis, which suggests that the establishment of the Taiwanese representative office was motivated by a desire to develop the production of semiconductor chips in

Lithuania, is rejected. The evidence suggests that while technological cooperation may become a reason for further cooperation in this field, it was not the primary motivation for the establishment of the office.

The study contributes to the field of small state foreign policy decision-making by highlighting the complexity of such decisions and the factors that contribute to deviant cases in international relations. By employing a process tracing approach and drawing on multiple sources of information, the study provides a nuanced understanding of the causal mechanisms that led to Lithuania's decision and sheds light on the challenges facing small states in the international arena.